

Mattyu

¹ Ita, Yesu Keriso deyyaairaaalu, deté wale whirapené doirape aseyóló muló beterapó. Abraham-né deale naalené mepaae whj deté fóló, Depit dealepó. Depit-né deale naalené mepaae whj deté fóló, Yesu Keriso dealepó. ² Ai whirapené doirapeta i ape.

Abraham-né Aisak dealepó. Aisak-né Jekop dealepó. Jekop-né ti Judaró ama nomara-petamo dealepó.

³ Judané Peres-ró Seratamo dealepó. Atimaa-moné hamata, Tamar-pó. Kale whj Peres-né Hesron dealepó. Hesron-né Ram dealepó.

⁴ Ram-né Aminadab dealepó. Aminadab-né Nason dealepó. Nason-né Salmon dealepó.

⁵ Salmon-né Boas dealepó. Boas-né ama hamata, Rahab-pó. Boas-né Obed dealepó. Obed-né ama hama ti Rut-pó. Obed-né Jesi dealepó.

⁶ Jesiné ti kale teteróló kaae tare doasi topo whj Depit dealepó. Depit-né Solomon dealepó. Solomon-né hamata, Uria-né dokale so wulia betepa, kale doasi topo whj Depit-né dokalepó.

⁷ Solomon-né Rehoboam dealepó. Rehoboam-né Abaija dealepó. Abaijané Asa dealepó.

⁸ Asané Jehosapat dealepó. Jehosapat-né Joram dealepó. Joram-né Usia dealepó.

⁹ Usiané Jotam dealepó. Jotam-né Ahas dealepó. Ahas-né Hesekia dealepó.

- 10** Hesekiané Manase dealepó. Manasené Amon dealepó. Amon-né Josaia dealepó.
- 11** Josaiáné Jekoniaró ama nomarapetamo dealepó. Ai whírapeta, kale Israel fake so whí bóe whírapené Babilon hae kwiapaae wae sóró faaitere alimó dealepó. **12** Atéró, atima u Babilon hae kwiapaae wae sóró fele sisópaae
- Jekoniané Sealtiel dealepó. Sealtiel-né Serubabel dealepó.
- 13** Serubabel-né Abiud dealepó. Abiud-né Eliakim dealepó. Eliakim-né Asor dealepó.
- 14** Asor-né Sadok dealepó. Sadok-né Akim dealepó. Akim-né Eliud dealepó.
- 15** Eliud-né Eliasar dealepó. Eliasar-né Matan dealepó. Matan-né Jekop dealepó.
- 16** Jekop-né Maria dokale whí Josep dealepó. Mariané ti Yesu dealepó. Ai sekéta, so whí feané Kerisopó du betere whípó.
- 17** Atéró, i doi mole whírape deté wale whí Abraham-mó kaae sóró bitiré wóló, Depit betale alimó sókó wale whírapené doirape fea touróturaalu, 14 whírapepó. Téró, Depit betale alimó kaae sóró bitiré wóló, kale bóe whírapené atima u Babilon hae kwiapaae wae sóró bitiré fele alimó sókó wale whírapené doirape fea touróturaalu, 14 whírapepó. Téró, u kale Babilon hae kwiapaae wae sóró fele alimó kaae sóró bitiré wóló, Kótóné so whí teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whí Keriso betale alimó sókó wale whírapené doirape fea touróturaalu, 14 whírapepó.

*Yesu Keriso deale fo
(Luk 2:1-7)*

18 Yesu Keriso etéró dealepó. Ama hama Maria ą dokaai tukóló beteró betere whj Josep-tamo kuni hale betepatei, Dei Kepe Wisiné naale eró betepa kelalepó. **19** Atépa, kale so dokaai yale whj Josep ą me dowi alakélé ini, mo donoi whj wisinaale betereteiné so whj feané erateremó, kale so ą hale yaqsóró, kikiti tokó daalaai kisipa mualepó.

20 Atei kisipa mutu betepa, nokenarótei Talené *ensel-né* Josep-paae duraalu, “Depit-né deté wale whjné naalema Josep-ó, Mariané ai ere naaleta, kale Dei Kepe Wisinétei eró beterapa ya haleni, naao sopa dokaai dapesó fae. **21** Ama ai ere naale detepata, ti so whj feané du betere dowi alamó saaire kwia tokóló kemeróló tao saalopóló, ama doi Yesu mulae,” yalepó.

22 Ai alarape feata, hale kaayóló ini, Talené fo eratere kóló whjné mo taketi aseyóló muló betere fo dokonóturaalu, yalepó. **23** Ai fo i ape.

“Betə so seimale whj metamo kunipatei, naale yaalopó.

Ai naale deyóló betepa so whj feané ą kilituraalu, ita Emanuel-pó yaalo ai ape,” erapó.

Ai fo bete feteyóló Kótó dątamo beterapó.

24 Atéró, kale whj Josep ą turukó horóló, Talené *ensel-né* nokenaró ąpaae yae yale alatórósya fóló, kale so Maria dokaai ama bepaae dape salepó. **25** Téyaletei, ama somatamo kotere ala ini, hale bitiré fóló kale so naale detepa, Josep-né ai naalené doi Yesu mulalepó. Atéyale k̄lipaae ti atimaamo kwęalepó.

2

Suka hoterepaae betere whírapené Yesu deóló betere kelale fo

¹⁻² Judia hae kwiamó tene Betelehem be huluamó, Yesu deyale kílipaae etéyalepó. Jerusalem bemó Herot ą doasi topo whí betale sukamó, kale hörené dere ala bete kisipare whírape atima suka hotereró wóló, ai be huluamó betó mole so whípaae woseturaalu, “Kale Juda fake so whí teteróló kaae tawaaire topo whí-a, momó deyóló betere? Ti noatepae, dä suka hotereró bitu, ą deyóló beteretei kisipa yópóló, ó sámó daale höre dë yó tapa kolóló, ą aqmó bitu ama doi hale sóró horaai dä i wale ape,” yalepó.

³ Tétepa, doasi topo whí Herot-né ai fo woseturaalu, ama kisipa feléni, ą doasi whaaliatu betalepó. Atétepa, kale Jerusalem be huluamó betó mole so whíkélé ama mutere kisipa kaaetóró mutu betalepó. ⁴ Kale doasi topo whí Herot-né so whímó Talepaae momaratere topo whírapero Moses-né yóló muló betere fo yó matere whírapetamopaae ape yóló woseturaalu, “Kótóné so whí fea teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere doasi topo whí Keriso-a, mé bemó deyaalopóló asémó yóló muló betere?” yalepó. ⁵ Ti fo depa, atimané tokó mótu duraalu, Judia hae kwiamó tene Betelehem be huluamó deyaalopóló, mo taketi Kótóné ama kóló whíné aseyóló muló betere fo i ape.

⁶ “Juda haemó tene Betelehem be huluamó betó mole so whí diaao kisipané-a, Juda fake so

whị teteróló kaae tare topo whırape kuamó,
dákó doi munipó fo du bitu de? Meipó.

Kótóné so whị teteróló kaae tawaaire topo whị
beta dią tuamótei, sókó waalo ai ape.

Ai sekéné amata, *sipsip* hupurape teteróló
kaae taru dere kaae, yało Israel fake so whị
teteróló kaae tawaalopó erapó,” yalepó.

⁷ Téró, Herot-né kale hörené dere ala bete
kolóló kisipare whırapaee ape, fo kikiti yó
faralepó. Atéró kale whırape wapa, atimasisi
bitu duraalu, “Diaaq kelalepó dere höre-a, noa
sukamó kelaleé?” yóló wosetepa, atimané ąpaae
mo i be dəmótóróti kelalepóló, yalepó. ⁸ Ama
atima Betelehem be huluapaae dotonaai duraalu,
“Kale naale momó sóró beteréró kelaasepóló, mo
wisiyóló kekçe. Atéró kekenalemó, sóró betere
tiki keletepa, ti mo hapale tétitóró ępaae ene ape.
Ti ękélé ą aqmó sinóló bitu, ama doi hale sóró
horaairaalu, fenérapó,” yalepó.

⁹ Atéró, kale doasi topo whị Herot-né atimapaae
yae yale fotóró wosóló, atima faai wale tikipaae
furaalu, atima take suka hotereró bitu kelale
höretóró ó şamó hale fu betepa kelalepó. Atétepa,
atimakélé ai höre foletei kelené kaae sóró felemó,
kale naale deyóló betere tikimótóró kejyóló daane
felepó. ¹⁰ Ai hörené dere ala kilituraalu, ati-
makélé mo doasi hękesené sinalepó. ¹¹ Atima ai
bemó sókó felemó, kale naaleró hama Mariatamo
betepa kólóló, atima bukutiri teyaró bitu, Doa
Tale-ó yóló, ą hale sóró horalepó. Atéró, atimané
kale naalemó hale melaairaalu sóró wale wisi
wisi őlarape *kold kapakélé*, si keletómó bilitepa,
felé kęlaa wale őlakélé, *mur wel* węikélé, teyóló

melalepó. ¹² Tale Kótóné kale whírapepaae no-kenaró atimané hae kwiapaae momó fesaae fu-raalu, Herot betereró façse yale fo kisiparu, Herot betere türó feni kae tūmó felepó.

Josep-ró Mariatamoné Yesu Isip hae kwiapaae dapesó fele fo

¹³ Atéró, atima fi sisópaae Talené *ensel* Josep noke firepaae wóló, nokenarótei duraalu, “Herot-né ai naale daairaalu kekçalo ai ape. Térpa, yálo yapaae ape dere alimó waasepóló, ya turukó holóló ai naaleró hamatamo dape sóró u Isip hae kwiapaae botokó fae,” yalepó.

¹⁴ Ai fo woseturaalu, kale whí a mo dikitamotei turukó holóló, kale naaleró hamatamo dapesó u Isip hae kwiapaae faairaalu, felepó. ¹⁵ Atéró, kale whí Herot sukj tikimó waairaalu, atimaamo u Isip hae kwiamó bitiré felepó. Mo take Talené ama kóló whíné aşeyóló muló betere foné duraalu, “Yálo naale u Isip hae kwiamó betepa, ai hae kwia taaróló ape,” yalepó.

Ai fo dokonóturaalu, motóró yalepó.

¹⁶ Kale topo whí Herot-né ama yaaire ala kikiti hiróló kale hörené dere ala kisipare whírapé dilikaletei, atimané kilirapóló a mo doakale fopaae bualepó. Tétu, ama diki tare whírapepaae yóló mulótú duraalu, Betelehem be huluaró ai hae kwiamó té mole ipu betamomó miótí teó sóró betó mole naalerapemó kaae sóró dilé fóló, ba fo tamo kemeyóló betó mole naalerapekélé mo fea dóló kemerae yóló doteyalepó. Ti aita hale meipó. Kale hörené dere ala bete kisipare whírapepaae wosetepa, atimané ąpaae yó melale be dę tué

muluraalu, atéró dóló kemerae yóló dotęyalepó.
17 Ti aita hąle tuämó kaayóló inipó. Kótóné ama kóló whị Jeremaiané i fo aşeyóló muló beterapó.

18 “Rama bemó betere so Resel-né dekéné suki, moló doasi du betepa,
 mepaae so whjné ą kisipa felératere fo yalemó,
 mo wosenipó.

Ti noatepae, ama naale senaale fea sisiraae feleteinépó.”

Ti ai naalerape dele alata, kale yóló muló betere fo mo dokonóturaalu yalepó.

Nasaret be huluapaae momó fesaae fele fo

19 Téró etéyalepó. Kale doasi topo whị Herot suk̄itikimó, kale whị Josep Isip hae kwiamó betepa, nokenaró Talené *ensel*-né duraalu, “Josep-ó, ai kale naale daairaalu du betale wh̄irapeta, ai sukale ape. **20** Térapa, ya turukó horóló, ai naaleró hamatamo dape sóró u Israel hae kwiapaae tokó fae,” yalepó.

21 Tétepa, Josep ą turukó horóló, kale naaleró hamatamo dapesó Israel hae kwiapaae felepó.

22 Atéró Josep ą Judia hae kwiapaae biti faai yaletei, ai hae kwia kale doasi topo whị Herot betale sirimó, naalema Akelausiné t̄eteróló kaae tarapó dere fo wosóló, witepa taaralepó. Talené ąpaae nokenaró Judia hae kwiapaae biti faqse yale fo kisipa iruraalu, Kaleli hae kwiamó t̄ene Nasaret be huluapaae tokó felepó. **23** Atéró feleteita, mo taketi Kótóné ama kóló wh̄irapené asémó duraalu,

“So whị feané ą Nasaret be hulua wh̄ikópó yaalo ai ape,”

ere fo mo dokonóturaalu, atima Nasaret be hulua-paae tokó felepó.

3

*Jon-né Yesu waaire tū alerótū betale fo
(Mak 1:2-8, Luk 3:1-18, Jon 1:19-28)*

¹⁻² Atéró bitiré wóló etéyalepó. Kale wéi tópuratere whíkó Jon ą Judia hae kwia tuamó so whíkélé bitini, hale kópu kaae fi tikimó sókó wóló beterepó. A aimó betepa, mepaae ą beterepaae wuatera so whípaae Kótóné fo wisi yó mótu duraalu, “Tale Kótóné ama hepen bemó teteróló kaae tare ala mió mo felekemó walapa, dijané du betere dowi ala taaróló, kisipa tiki feteyóló betae,” du betalepó. ³ Ti ata, me kae mei, mo take Kótóné ama kóló whí Aisaiané waalopóló, bope du betale whípó. Aisaiané ama aséyóló muló betere fo i ape. “So whí bitini hale kópu kaae fi tikimó, betə whí wóló daalu, fo fakeyóló duraalu,
‘Tale waaire tū donoróló aleyae,’ ” erapó.

⁴ Jon-né ama derótua yale kutita, *kamel* hupu níkiné aleyale kuti derótua yóo, ama sua yale tokélé hupu sekaené aleale to sua yóo, yalepó. Ama nukua yale qlakélé meke wéiró ero nusutamo maaté nukua yalepó. ⁵ Jerusalem be hulua taaróló wua yale so whíkélé, Judia hae kwiamó betó mole so whíkélé, kale Jordan wéi felekemó betó mole so whíkélé, mo fea ą beterepaae wua yalepó. ⁶ Atimané dowi ala fea hakeamó yó móta depa, Jon-né atima Jordan fole wéimó tópurótua yalepó.

⁷ Téyaletei, Farisi whj̄raperó Sadyusi whj̄rapetamo so whj̄ wēi tópurótū betere tikipaae wua depa, ama atimapaae duraalu, “Dią dowi wuli kaae so whj̄ dilikitu betere whj̄rape-ó, Kótóné diątamo fopaae buturaalu kwia melaqsóró, botokó fae fo né yaleé? ⁸ Diaaq ai du betere dowi ala taaróló, motóró kisipa feteyóló wapa, ti diaaq du betere alakélé mo kisipa tiki fetere whjné dere ala kaaetóró yae. ⁹ Diąta, Abraham-né deté wale naale senaale betereteiné diąpaae me ala eraalomeipóló kisipa muaqsé. Yalo diąpaae mo i dere ape. I muó mole kaporapetei, Kótóné ama mo súmó Abraham-né naale senaale aleyóló beteranérápó. ¹⁰ Mepaae nirapetamo naaire du wisi olenitepa, ti diyóló si duku betere dolopaae taae deraalopó. Atéyaairalaalu, kutó talené ai ni baalemó kąwei ai bukó tare ape.

¹¹ Yalo dią wēi tópurótū betereteita, diaaq dere dowi ala taaróló, kisipa feteyóló wópóló tópurótū beterapó. Tétu betepatei, yalo kılipaae waaire whj̄ betäta ę kaae meipó. A mo doasi fotokó bole whj̄ betepa, ę naale belekqamale kaae, ą aomó beterapó. A atei kaae doasi fotokó bole whj̄ bitu, dią wēi tópuróturaalu, ti kale Dei Kepe Wisiró sitamoné tópuraalopó. ¹² Ama naasené ti kale *whit* o fumi beséné só fópóló, kąayóló taae fótua dere ekepé fake tarapó. Kale *whit* duné fumirape ama fuóló taae faróló, mo *whit* ke maaté ti mulótua dere be dolopaae mulaalopó. Atéró fumirapeta, ti sukókélé feni hąle dótóró tare si dolopaae fesekée deraalo ai ape,” yalepó.

*Yesu wəi tópurale fo
(Mak 1:9-11, Luk 3:21-22)*

¹³ Téró, Yesu ą Jordan wəimó Jon-né wəi tópurópoló, Kaleli hae kwia taaróló, Jon beterepaae walepó. ¹⁴ Tétepa, Jon-né Yesupaae ya wəi tópuraalo meipóló seséyóló duraalu, “Naao əpaae ya wəi tópurae dere-a, ę whj wisi betepa ya tópuraró de? Naaotei ę wəi tópuraasepólópo,” yalepó.

¹⁵ Ai fo depa, Yesuné əpaae duraalu, “Aita mo deretei, mió dəmoné i dere alané Talené ama so whj donoraaitere ala mo dokonópolópa, naao ę wəi tópurae,” depa, Jon-né wisirapóló ą wəi tópuralepó.

¹⁶ Atéró, Yesu ą wəi tópuóló tétitóró hae taopaae taae hotepa kelalemó, ó hepen be tü tukwə fóló, Kótóné Dəi Kepe Wisi ba hökösere kaae, ama tikimó bitj dorowalepó. ¹⁷ Atéró, ó hepen bemó fo tekerótü duraalu, “Ąta, yało yaala sókó fóló mo hosaa mole Naale ai ape. Ama dere ala fea yało kilitu, ę mo doasi həkesené sinitu beterapó,” yalepó.

4

*Yesu dée nópoló Satan-né sụ sale ala
(Mak 1:12-13, Luk 4:1-13)*

¹ Téró etýalepó. Satan-né Yesu ą sụ sóró dée nalópoló, so whjklé bitini kópu kəae fi tikipaae Dəi Kepe wisinétei əlisóró felepó. ² A aimó be dətereró dikiteretamo whj siki tamо bitu, əla mo sawakélé néni wote siri həle betaletikimó, ą mo wotené sinalepó. ³ Atéró betepa, dowi ala yópoló

sų sóró dée nalatere seké wóló ąpaae duraalu, “Yatamo Kótóné Naalemapata, ti i kanerapepaae bred o alée fae yae,” yalepó.

⁴ Ai fo depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “I fo asęyóló muló beterapó.

‘Whj betere beteta, mo qla nokoleteiné maaté bitini,

Kótóné ama dere fo fea woseturaalu bitiré fenérapó,’ ” yalepó.

⁵ Téró, kale dowi Satan-né Yesu ą Kótóné mo kae tēnó betere doasi be huluapaae dapesó fóló, aimó tēne momatere be mo ó hulua tómó daalalepó.

⁶ Atéró daaróló ąpaae duraalu, “Yatamo Kótóné Naalemapata, ti naaotei ya haepaae tūwó derepae. Ti i fo asęyóló muló beterapó.

‘Ya a haepaae muni durupuraalu, kaponé kotóo sóró doalé yaqsóró,

Kótóné ama ensel-rapené naase tómó muni dorowópóló, ya tao sae yaalopó,’ ” yalepó.

⁷ Ai fo depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Ti i fokélé asęyóló muló beterapó.

‘Beta whinékélé ą tēteróló kaae tare Tale Kótóné noa alakó déró kaae kelaai dapóló sų saçse,’ erapó,’ ” yalepó.

⁸⁻⁹ Atéró kale dere kaae, momó dowi Satan-né ą mo doasi sokore hasi fosópaae dapesó holóló, i hae kwia feamó kae kae doasi whjrapené tēteróló kaae tare alaraperó ai ala tuamó mole mepaae doasi wisi wisi alarapetamo yó mótu duraalu, “Yało i dere fotamo naao mo betə wosóló, ya ę aqmó bukutiri teáró bitu, doa whj-ó yóló ępaae moma depa, ti ai qla qla fea naao tēteróló kaae tanópóló, yało yapaae melaalopó,” yalepó.

¹⁰ Ti fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Satan-ó, ya ę taaróló fae. Ti i aseyóló muló betere fo wosae. ‘Naao Tale Kótópaae betə doasi-ó, yóló ą aqomó bitu, ama alatóró erótú betaе,’ ” yalepó.

¹¹ Atétepa, kale dowi Satan-né Yesu taaróló foletamo, Kótóné ama *ensel-rape* wóló, ą tao salepó.

*Yesuné fo yó melaai kaae sale fo
(Mak 1:14-15, Luk 4:14-15)*

¹² Atéró Jon *dipula* beteralepó dere fo Yesuné ama wosóló, ą Kaleli hae kwiapaae momó fe-saayóló felepó. ¹³ Atéró ą betere Nasaret be hulua taaróló, Kaleli wēi kēla felekemó tēne Kapeneam be huluapaae tokó fóló betalepó. Ai be huluata, Sepulun hae kwiaró Naptali hae kwiatamo tuamó tēnapó. ¹⁴ Atéyaleteita, Kótóné ama kōló whi Aisané yóló muló betere fo dokonóturaalu yalepó.

¹⁵ Ai fo i ape.

“Sepulun fakeró Naptali faketamoné hae tikita, u kale Jordan fole wēiró Kaleli wēi kēlatamo molepaae eróló erapó. Ai hae tikita, Sepulun fakeró Naptali faketamoné haetei, Juda meire fake tokó fóló, atimané hae aleróló betó molepó.

¹⁶ Ai hae tikimó betó mole so whi atima diliki dolomó beteretei, mió mo doasi dē wisinaale kolóló betó mulapó. Mepaae so whi, sinitere alané dilikiró betepatei, mo dē suka sókó huturaalu dērō betepa, ai dē tuamó betó mulapó,” fo aseyóló muló beterapó.

¹⁷ Atéyale su kamó kaae sóró, Yesuné ama fo so whi feapaae hakeamó yó mótu duraalu,

“Kótóné hepen bemó teteróló kaae tare ala mió mo felekemó ai walapa, diaaq dowi ala taaróló kisipa tiki feteyae,” yalepó.

*Yesuné yó matere whírape kaae sóró saletei
(Mak 1:16-20, Luk 5:1-11)*

¹⁸ Atéró, Yesu ą kale Kaleli wēi kēla fóku seseke durupu bitu kelalemó, Saimon doi mupatei, Pitapó du betere whíró ama noma Andrutamo hāleke wa wēi kulu tuapaae derótú beterepó. Ti atimaamota, ya siré kotere whí tamopó. ¹⁹ Tétu betepa, Yesuné atimaamopaae duraalu, “Diaamo ai ya su dere kaae, so whí atéró siré kwéyaasepóló, dä fea betamó kuturaalu, yalo diaamopaae yó melaalopa ę sya ape,” yalepó. ²⁰ Ai fo depa, atimaamoné hāleke warape mulópolo taaróló, mo hapale tétitóró ą sya felepó.

²¹⁻²² Atéró ą tumó fu betalemó, me whíró nomatamokélé daapa kelalepó. Ai whí tamota, Sebediné naalema Jems-ró Jon-tamopó. Atimaamoné alimakélé atima fea wēi nukumó bituraalu, atimané hāleke warape tukó faletei, wisi wisiyóló numutu betepa kelalepó. Atétu betepa, Yesuné atimaamopaae duraalu, “Diaamokélé ę sya ape,” depa, kale whí tamo mo hapale tétitóró turukó holóló, atimaamoné wēi nukukélé, alimakélé betepatei taaróló, ą sya felepó.

*Yesuné kisi daae mole so whí wisirale fo
(Luk 6:17-19)*

²³ Atéró, Yesu ą ai Kaleli hae kwia tuamó kuturaalu, Kótóné teteróló kaae tare aomó mole kisi fo wisi so whí feané wosópoló, atimané fo wosetere be dokó yó maté kwéyalepó. Atéturaalu,

ai so wh̄i kuamó dowi hepo daae mole so wh̄iró mepaae tiki momaare so wh̄itamokélé wisiraté kutu betalepó. ²⁴ Ama so wh̄i fea atéró wisirótú beterapó deté kotere fo Siria hae kwiamó betó mole so wh̄iné woseturaalu, kae kae dowi kisi daale so wh̄ikélé, doasi dele su betere so wh̄ikélé, dowi kepe tepeyóló betó mole so wh̄ikélé, mepaae kae kae kisiné kele olopa olopa yóló sinaaitu betere so wh̄ikélé, mepaae momaayóló betere so wh̄ikélé, mo fea ą beterepaae dapesó wua depa, ama wisirótua yalepó. ²⁵ Atéró, kale Kaleli hae kwia taaróló wale so wh̄ikélé, Dekapolis hae kwia taaróló wale so wh̄ikélé, Jerusalem be hulla taaróló wale so wh̄ikélé, Judia hae kwiáró, Jordan w̄ei fóku uté téró betó mole so fea ą beterepaae wóló, ama dere ala kelaai dapóló Yesutamo touyóló kutu betalepó.

5

*Du sokoremó Yesuné so wh̄ipaae yó mótu betale fo
(Luk 6:20-23)*

¹⁻² Téró Yesuné kelalemó, so wh̄i mo h̄ale qla kaae wóló touró betepa, ą sokore du aopaae holóló beterepó. Atéró beteremó, ama yó matere wh̄irape ą beterepaae walepó. Atéró wóló betó mupa, ama atimapaae yó mótu duraalu,

³ “Mepaae so wh̄i dené yalo kepe bete tuqmó me wisi alakélé muni, mo yayrapó du betepa, ti Kótóné wisiró beterapóló hajné sukutu betaee.

Ti noatepa meipó. Ai so wh̄ita, Kótóné hepen bemó téteróló kaae tare ala sóró ai tare ape.

- 4** Mepaae atima dekéné sukutu wole du betere so whj̄ta, Kótóné wisiró beterapóló hajné sukutu betaе.
 Ti noatepa meipó. Mió dekéné sukóló wole du beteretei, take Kótóné atima tué tiki feléraalo ai ape.
- 5** Mepaae naame yóló mo dua betere so whj̄ ti Kótóné wisiró beterapóló, hajné sinitu betaе.
 Ti noatepa meipó. Kótóné hae tiki mo turó atimamó matepa saalopó.
- 6** Mepaae so whj̄ de woteró wēi nokoletamo du dere kaae, Kótóné mo donoi ala wisi er-aairaalu ekéle du betepa, ti Kótóné wisiró beterapóló hajné sukutu betaе.
 Ti noatepae, atétere so whj̄paaeta Talené ama donoi ala mo ti súraalo ai ape.
- 7** Mepaae so whj̄ denétamo mené ąpaae me dowi ala eratepa me ola meipóló hale kemeróo, me whj̄ sekéi ala tuqmó betepa kolené sukutu tao sóo du betepa,
 ti atétere so whj̄ Kótóné kolené sukutu tao sóró, atimané dowi alakélé ama kemeró beterapa, hajné sukutu beterópóló yae.
- 8** Mepaae so whj̄ atimané hosaa tuqmó me alatamo hosekéni, mo wisi alatóró erótú betepa, ti hajné sukutu betaе.
 Ti noatepae, atétere so whj̄nē ti Kótó mo ke-laalopó.
- 9** Hôle sere ala ó bóe dele ala taalae yóló, filitere so whj̄ta ti Kótóné wisiró beterapóló hajné sukutu betaе.

Ti noatepae, atétere so whị kilituraalu, ita Kótóné ama naale senaale beterapó yaalo ai ape.

¹⁰ Mepaae so whıtamo Kótóné mo donoi alamaaté erótú bateremó, kae kae sekēi alané só derótú betepa, ti Kótóné wisiró beterapóló hajné sukutu betae.

Ti atétere so whjné Kótóné hepen bemó teteróló kaae tare ala sóró ai tare ape.

¹¹ Dią yálo ala erótú bateremó, mepaae so whjné diapaae kae kae sekēi ala eratepa, ó so whị feané keletómó kapala fo yóló faletepa, ó kae kae eratere fo yóló dią só deratepakélé, Kótóné wisiró beterapóló hajné sukutu betae.

¹² Ti noatepa meipó. Take Kótóné ama kóló whirapepaaekélé mió diapaae ai erótú betere sekēi ala kaae, erótú bitipakalepó.

Atérapa ó hepen bemó mole doasi dupu saaireteimó, mo kée yóló hajné sukutu betae,”

Keriso so whị i haemó kóró dętamo kaae beterapóló yale fo

(Mak 9:50, Luk 14:34-35)

¹³ “Diąta, i haemó betó mole so whıtamo kó felé kaae yóló ai betere ape. Téretei, kóné felé keme-tepa, ti momó kae netéró felé bulaloé? Mo meipó. Atéró felé initere kó me ala enénipó. Atétere kó taae faróló hae tikimó beséké yóló mupa, so whjné t̄ēya t̄ēya yaalo ai ape.

¹⁴ Diąta, i haemó betó mole so whıtamo mo dę kaae beterapó. Doasi sokore hae du tómó mo hakeamó t̄e mole be hulua bóe whjné kelaqsóró,

me olané kinanénipó. ¹⁵ Atére kaae, mepaae whjné *lamp* sá déróló doasi ni fake aqmó kinóló mulótimpó. Ti noa yopóló meipó. Be tuqmó betó mole so whj fea démó beterópóló kisipa mutu, sá déróló mulatere ni fake tómótóró hakeamó mulótua dapó. ¹⁶ Atétu dere kaae, diaq tuqmó ere dë so whj feané kolópóló, hakeamó déró beta. Atépa, so whjné kilituraalu, ó hepen bemó betere diaaq Ayané doi sóró horótú beterópóló, wisi ala hakeamó erótú beta.”

Kótóné tukóló muló betere foné erae ere ala dokonale fo

¹⁷ “Ę waleiteita, Moses-né yóló muló betere foró Kótóné ama kóló whjrapené yó melale fotamo tokóló aluraai wénitei, ai asémó yóló muló betere fo dokonaairaalu wóló i betere ape. ¹⁸ Yalo diapaae mo i dere ape. Ó saró i haetamo kemeyaa teópa, Moses-né yóló muló betere fo kwia mo sawakélé aluyaalomeipó. Atéyaalopóló muló betere fo fea hásokó feni, dokonóló motóróti eraalo ai ape. ¹⁹ Whj me dené i aséyóló muló betere fo mo sawakélétamo tikitepa, ó me whipaaekélé ai ala tukóló yae yóló yó matepa, ti atétere so whj Kótóné tétéróló kaae tare hepen be tuqmó doikélé mo muaalomeipó. Téyaalotei, mepaae so whj dené kale yae yóló muló betere fo wosóló eróo, mepaae so whipaaekélé i fo sya fóló erae yóló yó melóo, du betere so whjta, hepen bemó Kótóné teteróló kaae tare aqmó doasi doi muaalo ai ape. ²⁰ Yalo diapaae mo i dere ape. Diqné dere mo donoi ala wisinaalené kale Moses-né asémó ere fo yó mótu betere whjrapetamoné

du betere donoi ala teteró bitinipa, ti ó hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aomó mo sókókélé faalomeipó.”

Dei tué muóló fopaae buturaalu whị daqse yale fo

(Luk 12:57-59)

21 “Mo take diaaq noutererapepaae yóló mulale fo i ape. Me whị mo ti dóló sukunaqse. Atétepa, ti ai whị ą kwia moleteiné taleyóló só deraalo ai ape. **22** Atépatei, yało diąpaae dere fo i ape. Whị me dené ama no hamomatamo me bete munipatei, hale fopaae depa, ti atétere whị ą kwia moleteiné taleyóló só deraalopó. Atétere kaae, whị me dené me whị hamoma eratere fo depa, ti atétere whị fo taletere whırapē beterepaae dapesó faalopó. Téyaalotei, whị me dené ama no hamomapaae du-raalu, ya topo doyóló kisipa tikikélé okokoi-ó depa, ti atétere so whị doasi kwia moleteiné mo hale dótóró tare dowi sipaae faai ai du betere ape.

23-24 Térapa, naao me əla Kótópaae hale melaai dapóló, kale momatere tikipaae sóró fenalemótamo, naao noné yatamo sek̄erapó depa, ti Kótópaae hale melaaire əla melaaitai folosóró, naao notamo mole sek̄epi teraayóló wisirae. Atéró nalo ti naao hale melaaire əla Kótópaae melae.

25 Whị me dené yatamo fo tokótamo yaai ya dapesó fupa, ti diaamo tū tuamó furaalutei ą kisipa wisi mulóló, hapale donorae. Até initepa, ti ya taletere whị beterepaae dapesó fóló, fo tokótamo yóló, ai whjnémō *dipula* be teteróló kaae tare whırapené doasi topo whjné naase tuamó mulaalopó. Ai whjné amamo ya *dipula*

beteraosóró kisipa mutu dapó. ²⁶ Yalo diapaae mo i dere ape. Ya *dipula* beteretei sokópóló, dale mulale kwia belekàamale sonaai *monikélé* mo turó kemeróló menitepa, ti ya *dipula* hale bitiré fóló, kemeróló duputere sukamó sokaalo ai ape. Meitepa, ti ya *dipula* hale betó tawaalopó.”

Nópu naqse yale fo

²⁷ “I dere fota, diaaq taketi woseté wou beterapó. ‘So ó whí nópu naqse,’ erapó. ²⁸ Ai fo epatei, yalo diapaae mo i dere ape. Whí me denétamo me so kelené kolóló kisipa tикиné au nukupa, ti atétere whiné ama hosaa tuamó nópu mo ai nale ape. ²⁹ Nao turu kelenétamo ya dowi ala yópóló dée nalatepa, ti atétere kele sokóló taae falae. Ti noatepae, nao tiki turó dowi si duku beterepaae faqsóró, ya atéró dée nalatere tiki kwia tukóló taae faróló, wisi tikipaae fupa mo wisirapó. ³⁰ Nao turu naasenétamo ya dowi ala yópóló dée nalatepa, ti ai naase tukóló taae falatepa mo wisirapó. Ti noatepae, ya dée nalatere naase tukóló taae farénitepa, nao tiki turó dowi si duku beterepaae faqsóró dapó.”

Whiné so tokó fateremó yale fo

(Mat 19:9, Mak 10:11-12, Luk 16:18)

³¹ “Upulé i fo aseyóló muló beteretei diaaq ai tuére ape. ‘Whí me dené ama sotamo tokó falaaí depa, ti tokó fatere asé sóró fópóló sopaae melae,’ erapó. ³² Ai fota mo epatei, yalo diapaae i dere ape. Whí me dené ama so me whítamo nópu nénipatei hale tokó fatepa, ti soma amatei nópu nalatapó. Atéró tokó fatere so me whinémo dokotepa, ti ai whí akélé nópu nukulapó.”

Talené doi yóló malo yaqse yale fo

³³ Yesuné atimapaae duraalu, “Take bitiré wale so whipaae yóló mulale fo me i ape. ‘Naao Talepaae i ala mo yaalopóló, malo yale fo tikini, motóró eró tawae,’ erapó. ³⁴ Tépatei, yálo diápaae mo dirii fo i dapa wosae. Malo dere alakélé momókó yaqse. Naao dere fo diriróturaalu, hepen be doi yóló malo momókó yaqse. Ti noatepae, ó hepen beta, fea ala fea teteróló kaae tare Kótó betere tikipó. ³⁵ Ó diaaq dere fo diriróturaalu, i haekélé doi yóló malo momókó yaqse. Ti i haeta, Kótóné ama hó dée daaló betere tiki ai ape. Jerusalem be hulua doi yólókélé momókó malo yaqse. Ti noatepae, ai be huluata, fea ala fea teteróló kaae tare doasi topo whí betere tikipó. ³⁶ Diaaq dere fo diriróturaalu, naase horóló kutiri teketere alakélé momókó yaqse. Ti noatepae, naao topo niki mo betákélé dë niki ó diliki niki biliranénipó. ³⁷ Diáné me ala mo ipa, ti épó yalepótóró yae. Inipa, ti mo inipótóró yae. Naao ai dere fo mopó yópóló, mepaae kae kae hóko fotamo touróló dereteita, ti dowi Satan-né yae yóló tñatepa dapó.”

*Mené sekéi ala eratepa tokó melaqse yale fo
(Luk 6:29-30)*

³⁸ “Mo take yóló muló betepa, diaaq woseté wou betere fo i ape. ‘Whí menétamo me whí kele doratepa, ti menémo ama kelekélé dorae. Me whjnétamo me whí sereke dukutepa, ti menémo ama serekékélé dukae,’ erapó. ³⁹ Ai fo mo epatei, yálo diápaae i dere fo wosae. Me whjnétamo

diapaae me dowi ala eratepa, ti diaaomo atimapaae momó tokó matere ala yaqse. Me whjnétamo ya faamumó okolope deké supa, ti me tikiró faamumokélé dópoló yó melae. ⁴⁰ Mepaae whjnéyatamo fo tokótamo yóló, naao deró betere kuti sokotepa, ti me foloi kutikélé sónpoló sókó melae. ⁴¹ Mepaae whjnétamo, yapaae 1 kilomitamó ama qla qla beleróló fae yóló sëtepa, ti naaomo me beleróló, 2 kilomita alerae. ⁴² Whj menétamo yapaae me qlakó kematepa, ti ama ai kematere qla melae. Me whjnétamo naao me qlakó kapala asiri saai dapóló yapaae wosetepa, melaalomeipóló ama dere fo sisópaae eraqse.”

*Bóe whipaae yaala sókó fae ere fo
(Luk 6:27-28, 6:32-36)*

⁴³ “Taketi yóló muló betepa, diaaq woseté wou betere fo i ape. ‘Naao be whj so whipaae yaala sókó furaalu, bóe whj hóróló bóe du betaе,’ erapó. ⁴⁴ Tépatei, yalo diapaae i dere ape. Diaaq bóe whjrake hëkesené sinóló yaala sókó furaalu, wisi ala erótú betaе. Mepaae whjnétamo diapaae sekéi ala eratepa, atétere whj Tale Kótóné tao sóró, kisipa tiki wisi mulópoló momarae. ⁴⁵ Atétepa, ti diaq ó hepen bemó betere diaaq Ayané naale senaaletóró betaalo ai ape. Talené suka dërótú betereteita, dowi ala dere so whipaaekélé, wisi ala dere so whipaaekélé erótú beterapó. Ama hali anatere alakélé, dowi ala du betere so whjró donoi ala du betere so whjtamo wusurópaae anótua dapó. ⁴⁶ Diqanétamo, mepaae diaq hësekené sukóló yaala sókó fole so whipaae maaté yaala sókó fu beteretei doasi alapakó, Kótóné diámó dupu

melaalopóló de? Ti kale *takis moni* siré kotere whjrapenékélé atei kaae ala dua dapó. ⁴⁷ Diaaø mo no ne apupaae maaté naamei fo yóló, koleó du betere-a, ai doasi alaé? Ti mepaae Kótó tué inire so whjnékélé ai ala dua dapó. Tépatei, hæle mo so whjpaækélé naameiné koleó du betepa, ti mo doasi ala ai ape. ⁴⁸ Térapa, ó hepen bemó betere diaaø Aya ą me wisi ala yayani, mo ti sürü ere kaae, diákélé wisi alatóró eraté fóló, Talené ama ala mo ti sure whj betae.”

6

Mepaae yayare so whj tao sae ere fo

¹ “Diaaø du betere wisi ala so whjné kolóló dukirópóló, momókó yaqse. Diaaø dere wisi ala tamo kolóló dukirópóló du betepa, ti ó hepen bemó betere diaaø Ayané melaaitere dupu saalomei ai ape.

² Até yaqsórópa, dijané mole əla əlarape mepaae yayare so whjmó hæle melaai depa, ti tiki tuapaae dorutei tó tikané hæle sikilitere whjrapené wisi ala dapó yópóló, du betere ala kaae mo yaqse. Ti ai whjrapenéta, fo wosetere berapemókélé, tü tómókélé, so whjné atima doi hale sóró horópóló kisipa mutu, touró betere so whjné keletómó dua dapó. Yalo diapaae mo i dere ape. Atétere whjrape atima me dupu kaae saalomei, mo sumótóró ai sóró tare ape. ³ Térapa, naao əla əla mepaae yayare so whjmó hæle melóló, yalo etei kaae əla melalepóló kisipa yó tani, mo keterae. ⁴ Diaaø mepaae əla əla yayare so whjmó materetei so whj feané kelaqsóró kikiti melae. Ti atéró kikiti

dere ala keletere Aya Talené amatóró diaaq ai dere alamó dupu melaalopó.”

*Yesuné moma etéró yae yóló yó maletei
(Luk 11:2-4)*

⁵ “Téyaalopa, diaaq Talepaae momaturaalu, tuapaae dorutei wisire nisiyóló hale sikilitu betere whírapené dere moma kaae mo yaqse. Ti atimané momaturaalu, fo wosetere berapemókélé, doasi tü tómokélé, so whí feané dukirópóló dua dapó. Yalo diapaae mo i dere ape. Atétere so whíné duputa me kae muni, mo sumótóró ai sere ape. ⁶ Téni, Talepaae moma yaairaalu, naao be dolopaae fóló tü kinóló bitu, kelené kilinire diaaq Aya Talepaae betə momayae. Atétepa, ti kikiti kinóló dere ala keletere Ayané diámó dupu melaalo ai ape. ⁷ Diaaq Talepaae momaturaalu, Kótóné ala kisipa inire whírapené bete munire forape hale hóko deté fu dere kaae yaqse. Ti atimané atéró folo sjyóló dere momata, Talené wosaalopóló kisipa muóló dua dapó. ⁸ Térapa, atimané ai dere ala kaae diaaqkélé yaqse. Ti noatepae, diaaq yayare əla əpaae wosai teópatei, diaaq Ayané ama mo kisiparapó.

⁹ Térapa, diaaq Talepaae momaturaalu etéró yae. ‘Hepen bemó betere dənē Aya-ó, Yata dowi ala mo betəkélé muniruraalu, naao ere ala mo kaepó. Téreteiné yata, fea alané bete Tale betepa, so whíné naao doi hale sóró horóló, mo doasi doi mulópóló yae.

¹⁰ Naao téteróló kaae tare aqmó mole ala wisinaale wópóló yae. Naao kisipa mole ala

ai hepen bemó irure kaae, i haemókélé atérópóló yae.

11 DẠNÉ mió i be dêmó naaire olandakélé naao sumó ąlae.

12 Mepaae whjrapené däpaae erale dowi ala kwia dạné taní, me qla meipóló hale kemerótú yale kaae, dạné dowi ala kwiakélé naao hale kemerae.

13 Dä me dowi ala yóló dée naaire tikipaae ąlisóró faqsóró, naao seséyóló tū wisitei yó mótu betae.

Téturaalu, dä dowi ala yópóló sesemeratere bōe whjné só deraqsórópa, ai tū naao seséyóló dä tao sae,’ yóló dua yae.

14 Ti mepaae whjrapené diapaae erale dowi alatamo, me qla meipóló hale kemeratepa, ti ó hepen bemó betere diaaq Ayané diané yale dowi alakélé, hale kemeraalo ai ape. **15** Téyalotei, mepaae whjrapené erale dowi ala me qla meipóló, diaaqtamo hale kemerénitepa, ti ó hepen bemó betere Ayané diaaq dowi alakélé, hale kemeraalomeipó.”

Yesuné qla weyóló hale betere alamó yale fo

16 “Diaaq Talepaae momayaairaalu, qla weyóló hale betere suksamó, tuapaae dorutei tó tикиné sikilitere whjrapené dere ala suróló yaqse. Ti so whjné atima mo wisirapó yópóló kisipa mutu, qla weyóló atimané kelepaa humula yóló bitua dapó. Yalo diapaae mo i dere ape. Ai whjrape atimané duputa, me kae saalomei, mo sumó ai sere ape. **17** Tépatei, dia moma yaai qla weyóló bituraalu, diaaq topo nikimó wel wéi dilóo, diaaq

kelepaakélé fokóo du betae. **18** Ti noa yaqsóró meipó. Mepaae whírapené diaq qla weyóló beter-apóló kisipa yaqsóró dapó. Diaaq kelené keleneire Ayané ama betä diaaq ai kikiti dere ala keler-apó. Atére Aya Talené amatóró diámó dupu wisi melaalo ai ape.”

*I haemó wisi wisi qla betapaae huatu betaqose
yóló yale fo
(Luk 12:33-34)*

19 “Diaq i haemó bituraalu, ekele yóló ita yálo əlapóló, betapaae huatu betaqose. Ti noatepae, i haemótá hoti dakóló ó dowi ero siné turukóló ó əlémi nokole whírapenékélé kikiti be fulukóló sua dapó. **20** Aténi, diaaq wisi wisi qla ó hepen bemó betapaaeróló mulaté holópoló yae. Ti ai bemóta ero sinékélé, hotinékélé doréni, əlémi nokole whírapenékélé be fulukóló əlémi saalomeipó. **21** Ti naao wisi wisi qla mole tikimótóró naao hosaakélé mo turó ai mole ape.

22 Naao keleta, ti tiki turó déró betere *lamp* sá su ai ape. Naao kele tamo wusuró wisipa, ti tiki turó dényó falapó. **23** Téni, naao keletamo dilikipa, ti tikikélé turó dilikirapó. Naao tiki tuámó ere détamo aluróló dilikipa, ti naao betere betekélé mo turó diliki yó falapó.

24 Betä kutó diratere whínétei tpteróló kaae tare whí tamoné kutó diranénipó. Ti me whíné du, i kutó dirae, me whínekélé i kutó dirae depa, atimaamo wusuróné kutó betä whíné diraaire mo sunipó. Ti noatepae, me whí hóróló me whípaaemo hëkesené sinóló yaala sókó fole ala yaalo ai ape. Ó me whípaaemo doasi hëkesené

sinóló yaala sókó fóo, me whjimo hóróló sisópaae eróo yaalopó. Tétereteiné betä whjtei Kótóné ala eratere whj betóo, *moni* dią teteróló kaae tare whj aqróló, *moniné* kutó diratere whjkélé betóo, enénipó.”

Nokole qla ó deraaire kutimó whalia yaqse ere fo

(Luk 12:22-31)

²⁵ “Térapa, yalo diapaae i dere ape. Dią betere beteta diaaq naaire qla ó wéi nisiyóló ę noa naaloé? ó kuti noa deraaloé? yóló, whalia du betaqse. Ti ai qla qla-a, doasi qlapa whalia du betere? Yä betere beteta, ti mo doasi topo qla ai ape. Naaq deró betere kuti-a doasi topo qlapa, whalia du betere? Naaq tikita, ti mo doasi topo qla ai ape. ²⁶ Barapepaae eratere ala diqne kisipa muae. Atimané naaire qla wae bilitere ala ó qla sóró bepaae mulatere ala dua de? Tétumitei, ó hepen bemó betere diaaq Ayané atimané naaire qla súmó mótsua dapó. Ti ai barapeta doasi qla meitei, ama tao sua dapó. Ti dią so whjta, mo doasi qla beterapa, ama kisipa keteraalopóló de? ²⁷ Me whjné ama whalia dere alané ą bitiré faaire be de ama súmó híkili faranére? Mo meipó.

²⁸ Dią kuti noa deraaloé yóló, whalia du betere-a, kale hóko yó mole nerape kisipa muae. Ti atima kími bisikóló kuti nomotere ala dumipó. Mo meipó. ²⁹ Tépatei, yalo diapaae i dere ape. Mió i yó mole nerapené ere au wisiné kale doasi topo whj Solomon-né sua yale kuti wisinaalené ere aukélé mo teraae falapó. ³⁰ Dią tué tiki tiratere ala tómó dakeró betere whjrape-ó, i haemó yó

mole nerapeta, mió betə yóló dóta, doyaaire əlatei, Kótóné ama mo wisiyóló aurótua dapó. Ti Talené ai ne aurótua dere kaae, diaaq saaire kuti diqmó sümó melaalomeipóló du bitu de? ³¹ Atérapa, əlaró wéitamo noa naaloé? ó kuti ə noa saaloé? yóló, whalia du betaqse. ³² Ti noatepae, hale hóko betó mole so whírapené ai əla əlarape saaitapóló doasi keteké butu beterapó. Tépatei, diqné ai yayá du beteré əla əlata, ó hepen bemó beteré diaaq Ayané ama mo kisiparapó. ³³ Térapa, folosóró Kótóné ama teteróló kaae tare alaró, mo donoi ala wisinaaletamota, mo doasi bete mole alapa, keteké buóló erótua betae. Atétepa, ti mepaae yayatere əla əlakélé fea Talené ama mo sümó melaalo ai ape. ³⁴ Atérapa, dó be dəmō noa ala yaaloé yóló whalia du betaqse. Ti dó be dəmō yaaire alata, ai be dəmótóró erópóló yae. Upaae bitiré faaire be dəmō yaaire sekəi ala, mió i be dəmō dere alatamo touraçse.”

7

Mepaae so whiné dere ala taleyóló só deraçse ere fo

(Luk 6:37-38, 6:41-42)

¹ “Diq Tale aqyóló mepaae no ne hamomané dere ala taleyóló só deraçse. Ai ala deremó, Talené diákélé taleyóló só deraçsórópa taalae. ² Ti noatepa meipó. Mepaae so whipaae diqné me noa kaae ala eróló tale itikimó, ti naao me whipaae ai erale ala mo sütóró Talené yapaaekélé eraalo ai ape. Naao me noa kaae ala me whi hamomappaee erélipa, ti ai erale sütóró Talené yapaaekélé eraalopó.

3 Naaø kele dolomó doasi ni fake bupatei bunire aqyóló, naao no hamomané kele dolomó sawatamo bole mome kolóló, no-ó, naao kelemó ai bole mome sokaalopa maé dere fo-a, noatepa du betere? **4** Naaø kele dolomó bole doasi ni fake-a, sokoni hale bupatei, me no hamomapaae naao kele dolomó bole mome sokotapa maé fo-a, noatepa du betere? **5** Tó tикиné wisire nisiyóló hale sikili du betere whírape-ó, folosóró naao kele dolomó bole doasi ni fakepi sokae. Atéró naao kele feléyóló, qla qla diriyóló kilituraalu, ti naao noné kele dolomó bole mome wisiyóló sokonérapó.

6 Kótóné ama mo kaae tukóló muló betere qla haqrape nópóló melaqse. Meleke wisinaale hupurape daae mole tikipaae fesekée falaqse. Dianétamo ai ala depa, ti hupurapené hóné tēiya tēiya yóló, momó fesaae wouraalu diātei dósuyóló naalo ai ape.”

*Kótópaae me qla wosetere fo
(Luk 11:9-13)*

7 “Dīq yayatere qla Kótópaae wosetepa, ti diaaq ai wosetere qla ama mo melaalopó. Me qłakó saai dapóló keketepa, ti diaaq keketere qla mo kólóló saalopó. Diaaq tū tukjyaе yóló tū dupa, ti ama tū tukjaalo ai ape. **8** Mepaae so whí atima yayatepa, wosetere qla mo sua dapó. Whí me dené senée yóló keketere qla ti mo sua dapó. Tū tukjyaе yóló, tū du betere so whí fea be dolopaae wópóló, tū tukjtua dapó.

9-10 Dīq ai betó mole whí betané naalemané alimapaae aya-ó, okó ąmaletamo ąlæe depa ai kematere qla taaróló, kapo fake nae yóló melaaloé? ó yakó ąlæe depa, ai kematere qla meni whí tukó

nokole dowi wuli betepatei, nae yóló melaaloé? Meipó. ¹¹ Dią i haemó dowi ala du betere whírapé bitutei, dijané naale senaalemó wisi wisi ola hale matere ala ti dią mo asarapó. Atére kaae, ó hepen bemó betere diaaq Ayanéta, mepaae whí dené apaae kematere wisi wisi ola mo hamokoróló melatere alané, i haemó betere ayané matere ala mo ti bosene falapó. ¹² Térapa, Kótóné ama kóló whírapené ere foró Moses-né yóló muló betere fotamo fea touróturaalu, ere fo beteta me kaae mei ai ape. Kae kae ala yaairaalu, mepaae whírapené yapaae eranée dere alatóró mepaae so whípaaekélé erótua yae.”

Doasifakere týró betekéne tutamo

¹³ “Dią sawatamo betekéne tu serekemó sókó fae. Mo ti aluyaaitere tikipaae faai fole tu fake yóo, mo tükélé doasi fake yóo erapó. Ti mo dekéró so whíta, ai fakere tutóróti sya fu beterapó. ¹⁴ Téretei, mo ti betó tawaaire tikipaae fole tutá, so whí feané kilini, betá betá so whíné maaté ai betekéne tu kekóló sya fu beterapó.”

*Ni du oletere kilituraalu etei kaae nipóló tué dere
ala*

(Luk 6:43-44, 13:25-27)

¹⁵ “Dią kópaae fópóló, dilikäai Kótóné ama kóló whí aqyóló waalopa, mo hotowaró kaae tawae. Atima atéró wouraaluu, kale *sipsip* hupu niki kaae bilipa mo híti nisiaalotei, atimané tiki tuapaaeta, ti whí dóló nokole dowi bete haqné tiki daalapó. ¹⁶ Ti atima noa kaae whí beterémóló, folosóró atimané dere alapi kääe kolóló tué yae. Ti noatepae, so whíné besäae teketuraalu, hale hóko képimó

olopa tekaaloé? Nose dukélé häle hóko nimó olopa tekaaloé? Mo meipó. ¹⁷ Atétu dere kaae, wisi niné ti wisi du oleyóo, dowi niné ti dowi dutóró oleyóo, dua dapó. ¹⁸ Wisi nimó ti dowi ni du oleyóo, dowi nimó wisi ni du oleyóo, dumipó. ¹⁹ Mepaae du wisiyóló woleneitere nirape feata, ti diyóló sipaae taae derótú beterapó. ²⁰ Térapa, ai kale whírapené du betere ala mo wisiyóló kääe keletepa, ti atima etei kaae whírape beterapóló, mo diriyóló kisipa yaalo ai ape.

²¹ So whí mo feané atima hepen-paae faalopóló kisipa muturaalu, yało doi yóló Tale-ó, Tale-ó, du betepatei, ai so whí mo fea faalomeipó. Ai tuämótei, mepaae so whí de ó hepen bemó betere yało Ayané ama kisipa mole ala sya fóló, erótú betere so whí beta mo súmó fenérapó. ²² Taletere be dëmó, mepaae so whíne yało doi yóló Tale-ó, Tale-ó, daň naao kóló whí bitu, so whípaae Kótóné fo i ape yóló yó melóo, naao doimó däňé mepaae dowi keperape so whí tuämó betheretei dóló hókó falóo, mepaae kelemei alarapekélé eróo, du betalepó, yaalopó. ²³ Ai fo depa, yało atimapaae häkeamó teraae faróló duraalu, ‘Dią dowi ala du betale so whí-ó, dią e mo tuékélé inipa taae fae,’ yaalopó.”

*Be mo kekemeyóló tētere whírō hóko tētere
whítamo
(Luk 6:47-49)*

²⁴ “Tépatei, mepaae whí dené yało fo mo wisiyóló wosóló, sya fóló eró tapa, ti kisipa tiki fosó fosóre whíne ama be tēyaairaalu mo hae kāyóló taae faróló, kapo tómó tētu dere kaae dapó. ²⁵ Atépa,

doasi hali tiki wóo, wéi milikélé wóo, doasi besé tikikélé wóo duraalu, ai bemó hairaletei tokó fenipó. Ti noatepae, ai be kapo tómó týaleteine mo dirirapó. ²⁶ Tépatei, mepaae whírapené yálo fo wisiyóló wosólótei sya fóló erénitepa, ti kale kolea koleare whíné wéi atiká tómótei be hóko tétu dere kaae dapó. ²⁷ Atépa, doasi hali tiki wóo, wéi mili wóo, doasi besé tiki wóo duraalu, ai kale bemó hairale tikimó, mo ti kolokó felepó,” yalepó.

²⁸ Téró, Yesuné ai forape yóló kemetepa, aimó wóló touró betere so whí mo feané ama yó mótu betale fomó haió! yóló, siratu betalepó. ²⁹ Ti noatepa meipó. Ama atéró yó mótu betale fota, Moses-né yóló muló betere fo yó matere whírapené dere kaae yó meni, me doasi teteróló kaae tare whíné sóró beterminatepa yó matere fo kaae, mo bete tokóló yó matapó du betalepó.

8

*Yesuné betq dowi humu fulu derqle whí wisir-
atei*

(Mak 1:40-44, Luk 5:12-14)

¹ Ai ala yóló kemetepa, Yesu ą ai du sokore aqmó beterminatei taaróló, dorowou betalemó, so whí mo feané ą sya wou betalepó. ² A atéró daalemó, dowi humu fuluné tiki dore whí ą beterminatepa wóló, bukutiri teyáró bitu ąpaae woseturaalu, “Tale-ó, naao fotokoné ę wisiraai kisipa mutepa, ti mo sumó wisiranérapó,” yalepó.

³ Atéró, Yesuné kale whíné tikimó naase mulóló duraalu, “Naao tiki doretei mió yálo wisiraai dapa, mo ti wisi yae,” yalepó. Ai fo deretamo, ama tiki mo turó wisiyalepó. ⁴ Téró, Yesuné ąpaae

duraalu, “Wosae, mió naao tiki ai wisi yalepa, hale mo so whipaae i ala yalepó fo momókó yaqse. Téni ya fóló, Talepaae momaratere whiné maaté naao tiki fopeyópóló, yó melae. Téró, mo take Moses-né yóló muló betere fo sya furaalu, naao tiki wisirateremó Talepaae melae ere ola melae. Atimané ai ala kilituraalu, ita Talené eró beterapó fo yópóló dapó,” yalepó.

*Betə topo dikitare whiné Yesupaae tué tiki tirale
ala*
(Luk 7:1-10)

⁵⁻⁶ Atéró, Yesu ą Kapeneam be huluamó sókó felemó, 100 Rom diki tare whírape teteróló kaae tare topo whí betə wóló ąpaae duraalu, “Tale-ó, yalo kutó diratere whí betə doasi hepo daalu ama tikikélé mo dàamu sókó fóló, bemótóró hale fió mulapó. Téruraalu, doasi dele su beterapa naao ę tao saaloé?” yalepó.

⁷ Ti fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Yalo ą wisiraai faalopó,” yalepó.

⁸ Ti fo depa, kale topo whiné ąpaae tokó mótu duraalu, “Tale-ó, ę whí wisi bitupakó ya yalo bepaae ape yaalomeipa, imó naao fonémaaté ama kisi bete wisiyae depa, súmó wisiyaalopó. ⁹ Ti noatepa meipó. Ekélé ę teteróló kaae tare whírape betepa, atima aqmó beterapó. Atéruraalu, yálokélé mepaae diki tare whírape teteróló kaae tarapó. Ai whírapékó betapaae yalo fae depa ą fóo, ape depa wóo dua dapó. Yalo kutó diratere whípaae i kutó diyae depa, ama ai alatóró dua dapó,” yalepó.

¹⁰ Yesuné ai whiné dere fo wosóló, haió yóló siratu, ą sya wou betere so whípaae duraalu,

“Yało diąpaae mo i dere ape, i whjné doasi kisipa tiki tiró betere kaae ere whj Israel hae kwiamó betepa, yało mo kilinipó. ¹¹ Yało diąpaae i dere fo wosae. Suka hoterepaae betere so whjkélé, suka doropolepaae betere so whjkélé, atimané be taaróló qla detere tikipaae wóló, atima beterópóló tukóló muló betere tikimó qla naai betaalopó. Atima atéró touróló, Abraham, Aisak, Jekop-sépitamo hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare tuamó bituraalu, ai doasi detere qla atima fea betamó nuku betaalopó. ¹² Téyaalotei, mepaae so whj Kótóné teteróló kaae tare aqomó ama naale senaale beterópóló yóló mulatei, diliki tuamó beterópóló, belapaae hókó deraalopó. Aimó doasi dele su bituraalu, atimatei yale alamópóló dekené sukóló wole du betaalo ai ape,” yalepó.

¹³ Téró, Yesuné kale doasi topo whjpaee du-raalu, “Naao kisipa tiki tiratere alatóró yało yapaae mo eraalopa, fae,” yalepó. Mo ai fo deremotóró kale whjné ama kutó diratere whjné kisi bete wisi ipakalepó.

*Yesuné mepaae so whjné kisi wisirótua yale fo
(Mak 1:29-31, Luk 4:38-39)*

¹⁴ Téró, Yesu ą Pitané bepaae sókó felemó, Pitané ama somané hama sere tiki suputere kisiné sinóló mupa kelalepó. ¹⁵ Atépa kolóló, kale soné naasemó ama wolaa yó salemó, ama tiki supu du betale kisi bete wisitepa, kale so ą turukó holóló, Yesumó qla kaae sóró biliralepó.

¹⁶ Atéró, be dikiteretamo dowi kepe tepeyóló betó mole so whj mo turó ą beterepaae dapesó wua depa, dowi keperape foné sua yalemó, sókó

fua yóo, atima so whị feané hepo betekélé mo ti wisitua yóo, yalepó. ¹⁷ Ai alata hale inipó. Kótóné ama kóló whị Aisaiané yóló muló betere fo dokonóturaalu yalepó. Ai fo i ape.

“Dañé momaare tikiró kisi betetamo fea ama tikimó sóró tokóló aluraai walepó,” erapó.

*Yesu q so whjné sya koto pa yale fo
(Mak 1:32-34, Luk 4:40-41)*

¹⁸ Atéró kelalemó, so whị mo hale ola kaae ą boperale wapa, Yesuné ama yó matere whjrapaæ duraalu, “Dä węi kela tøyóló uté téró faalopa fiépe,” yalepó. ¹⁹ Atétepa, Moses-né yóló muló betere fo yó matere whị betə ą beterepaæ wóló duraalu, “Yó matere whị-ó, ya mopaae fupa, ti ekélé ya sya waalopó,” yalepó.

²⁰ Ai fo depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Kale haqnaraperó barapetamota, atima fitere tiki ai ere ape. Téretoi, kale whjné Naalema ą betə ama topo beleróló fitere tiki meipó,” yalepó.

²¹ Ti fo depa, ama yó matere whị betənē duraalu, “Tale-ó, folosóró yało ayapi dourale faaipa, naao ępaae fae fo enére?” yalepó.

²² Ai fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Sinale whjrapeta, ti sinale whjrapenétóró dourópólópa, ya ę sya ape,” yalepó.

*Yesuné doasi besé tikiró węi asyatamo béraletei
(Mak 4:36-41, Luk 8:22-25)*

²³ Atéró, ą kale węi nukupaae biti hotopa, ama yó matere whjrapékélé ątamo betə nukupaae biti holalepó. ²⁴ Atéró, atima węi tuamó fu betalemó, mo doakale hali tikiró besé tikitamo kilitainé hapale sókó walapó duraalu, węi asya

wóló atima betere nuku dolopaae wéi bosenée horóló, kale nuku buó deraai deparatei, Yesu ą noke hale fió molepó. ²⁵ Yesu atéró fipa, ama yó matere whírapené ą turukuróló duraalu, “Tale-ó, dä felekemó wéiné aluraai dapa, naao dä tao sae,” yalepó.

²⁶ Ai fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Dią noatepa wi du bitu de? Diaaq kisipa tiki tiró betere ala tómó ai ererapó,” yalepó. Tétepa, ą turukó holóló, kale wéi asyaró besé tikitamopaae tikae yóló foné salepó. Atéyalemó, kale wéi asyaró besé tikitamo tukóló ama ere kaae mo dono felepó.

²⁷ Atétepa, kale whírape atimasisitei duraalu, “Haió! i whíta, noa kaae whíropó. Kale wéi asyaró besé tikitamonékélé mo whíné dere kaae, ama dere fo mo betatóró wosóló, erótua dapó,” yalepó.

*Kepe tepeyóló betere whí tamо wisirale fo
(Mak 5:1-17, Luk 8:26-37)*

²⁸ Atéró, Yesu ą uté téró tē fóló Kadarin hae kwiamó sókó felepó. Aimó dowi kepe tepeyóló betere whí tamо whí dourótua dere tikimó biti, ątamо hokolaa yaai dapóló walepó. Ai whí tamо dowi kepené sesemeratepa doasi fopaae butu, sereke fisikó sóró whí daai du betepa, so whí fea wituraalu ai tumó fua inipó. ²⁹ Até du betere whí tamoné fo fakeyóló duraalu, “Kótóné Naalema-ó, naao dámopaae noa alakó eraai waleé? Tukóló mulale suka teópatei, ya ipaae dámо susupuraai waleé?” yalepó.

³⁰ Téró, mepaae hupurape mo hale qla kae mo umó kimimó daae molepó. ³¹ Kale dowi keperape

atima witepa Yesupaae kema duraalu, “Naaotamo dą dóló hökonaai depata, ti u hupurapené depe tuapaae dotonaasepe,” yalepó.

³² Atéró, ama kale keperapepaae duraalu, “Dią whị tuämó beteretei taaróló sókó fae,” depa, atima kale whịné depe tuämó betaletei taaróló, hupurape tiki tuapaae tepeyóló bitị fupa, kale hupurape fea botokó furaalu, kula dolomó dere-peletikimó, węiné sorokó fóló kale hupurape sisir-aae felepó. ³³ Atétepa, ai hupu kaae tare whịrape atima ai ala kilitu, mo hapale doasi be huluapaae fóló, i kale whị tamopaae erale alaró mepaae eratepa kelale alatamo so whị feapaae yalepó. ³⁴ Atétepa, ai be huluamó betó mole so whị fea Yesu kelaai dapóló walepó. Atéró walemó Yesu betepa kilitu, atimané ąpaae yą i hae kwia taaróló fae, yóló sętu betalepó.

9

*Yesuné tiki dąamui whị wisirale fo
(Mak 2:1-12, Luk 5:17-26)*

¹ Atéró, Yesu ą węi nukupaae bitị holóló, ai węi kęla təyóló ą betere be huluapaae felepó. ² Atéró ą aimó betepa, mepaae whịrapené betą tiki dąamui whị besekętamo turó Yesu beterepaae beleyóló walepó. Atétepa atima kisipa tiki tiróló wale ala Yesuné kolóló, kale tiki dąamui whipaae duraalu, “Ti naale-ó, naao dowi ala kwia mió yəlo i kemeraatapa whalia ini, naao hosaa diriyóló dua betae,” yalepó.

³ Ai fo depa, mepaae Moses-né ere fo yó mótu betere whịrape atima kisipanétei duraalu,

“I whjné ą Kótó kaae beterapóló du betere foné, Kótóné doi doróló faletu beterapó,” yalepó.

⁴ Yesuné atimané atéró mutere kisipa kolóló duraalu, “Diaaq atei kaae dowi kisipa noatepa mutu bitu de? ⁵ Fo tamo mulapa, so whjné taleyóló mé fo diaaq enére? Naaø dowi alamó saaire kwia yalo aluratapó fo enérepé, ya turukó horóló naao beseké sóró fae fo enére? Diq tué tekeyóló kisipa yae. ⁶ Atérené i haemó betó mole so whjné dowi ala kwia tokóló aluraaire fotokó Whjné Naalemané sumó bulapóló, kisipa muópólópa,” kale whipaae, “Ya turukó horóló naao beseké sóró bepaae fae,” yalepó. ⁷ Ti fo depa, kale whj turukó holóló ama beseké sóró bepaae felepó. ⁸ Atétere ala aimó betó mole so whj feané kolóló, atima doasi hokomó sókó furaalu sira yalepó. Mo whjné etei kaae ala yópóló Kótónétei sóró beteró beterapóló, ama doi hale sóró horalepó.

*Yesuné Matyupaae q sya ape yale fo
(Mak 2:13-17, Luk 5:27-32)*

⁹ Atéró Yesu ą ai hae tiki taaróló fu betalemó, *takis moni* siré kotere whj Matyu *takis moni* saairaaalu, tene furu bemó betepa kelalepó. Atépa ama ąpaae duraalu, “Ya ę sya ape,” depa, kale seké ą turukó horóló Yesu sya felepó.

¹⁰ Atéró, Yesu ą kale whj Matyuné bemó betepa, *takis moni* siré kotere whjrapero mepaae dowi ala dere whjrapetamo mo turó wóló, Yesuró ama yó matere whjrapetamo fea touyóló ąla nuku beterepó. ¹¹ Atéró ąla nuku betepa, mepaae Farisi whjrapené kolóló ama yó matere whjrapepaae duraalu, “Diq yó matere whj-a, *takis moni* siré

kotere whírapero dowi ala dere whírapetamotei, noatepa qla betamó nuku bitu de?” yalepó.

¹² Ai fo wosóló Yesuné duraalu, “Kisi daanire so whí dokta beterepaae fumi, kisi daale so whímaaté fua dapó. ¹³ Kótóné aseyóló muló betere fo i ape. ‘Simó sukúlaa dalóló hale matere ala Kótóné ą saai doasi hékkeseni, kólené sinóló hale tao sere ala depa, ti ą mo doasi hékkeserapó,’ erapó. Térapa dią fóló, ai ere fo bete wosóló kisipa tekeyae. Ti ę waleteita, donoi ala dere so whípaae ape yaai anitei dowi ala dere so whípaae ape yaai walepó,” yalepó.

*Ola weyóló hale betere ala
(Mak 2:18-22, Luk 5:33-39)*

¹⁴ Téró, Jon-né yó matere whírapé Yesu beterepaae wóló ąpaae woseturaalu, “Dáró Farisi whírapetamota me suksamó qla weyóló hale bitua depatei, naao yó matere whírapemo qla weyóló hale bitinitere-a, noatepa de?” yalepó.

¹⁵ Ai fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Kale so dokaaire whí ą ama fulumu whírapetamo hale betepatei, ama fulumu whírapé dekétu molómó betaaloé? Téni, nalo kale so dokore whí mené dapesó fupa, ti ama fulumu whírapé atima qla weyóló hale betaalo ai ape.

¹⁶ Mo whí betanékélé, kisi kuti kwia sóró si kuditamo nomotumipó. Ti noatepae, kisi kuti kwia sóró deraakele kutitamo dakoróló nomonalemó, momó bisaae fóló mo ti fake yaalopó. ¹⁷ Whí betanékélé, kisi wain wéi tepeturaalu, upulé moi hupu sekaené nomóló mole wutimó tepetumipó.

Atéró tepetepa, ti kale moi hupu sekaémó tepeyale *wain* wéi tóputuraalu, fulukó fóló wéi sunée faalopó. Atéyaqsóró, atima kisi *wain* wéi tepeturaalu, ti kisi hupu sekaené aleale wutimótóróti tepetua dapó. Atétepa, ti kale wutiró wéitamo wusuró mo wisiyóló muó awaaalo ai ape,” yalepó.

Yesuné folosóró betä so wisiróo, senaale kepaaróo yale ala

(Mak 5:22-43, Luk 8:41-56)

¹⁸ Atéró ama fo teó du betepatei, betä doasi topo whj wóló ą daalemó bukutiri teyaró bitu duraalu, “Doa whj-ó, yało senaale mo miótóróti sinalepó. Téyaletei, ya wóló ama tikimótamo naao naase mulatepata, ti ą mo kepaanérapó,” yalepó. ¹⁹ Atétepa Yesu ą turukó horóló kale whjtamo fupa, ama yó matere whjrapekélé felepó.

²⁰ Até deretamo, betä so wéliéné du betepatei, 12 ba fo kemere so Yesuné sisóró sókó wóló, ama deró betere kuti salemó wolaayalepó. ²¹ Kale soné ama i kisipa mualepó. “Yałotamo ama kuti salemó wolaatepa, ti yało kisi bete sumó wisiyaalopó.”

²² Tétepa, Yesu ą fetée fóló kale sopaae duraalu, “Ti senaale-ó, naao kisipa tiki tirale alané naao kisi bete wisiralepa, hosaa tuamó sekëni, diriyóló dua fae,” yalepó. Ai fo deremótóró kale soné kisi bete mo ti wisiyalepó.

²³ Atéró, Yesu ą kale doasi topo whjné be dolopaae sókó felemó, so whj fea fo tiki whaa du bitu, fó wuti hale yóló moló-u du betepa kelalepó. ²⁴ Até du betepa, Yesuné atima foné sóró duraalu, “Ai senaaleta sukuni, ą noke firapa dia taae fae,” deremó atimané ą dō nalalepó.

25 Atéró, ai touró betere so whị fea belapaae hókó deróló, Yesu ą kale senaale mole be dolopaae fóló, kale senaaléné naasemó tao salemó, ą mo ti sukáletei momó kepaayalepó. **26** Atéró, Yesuné i ala yalepóló, ai be hulua feapaae deté kwęyóló fakeralepó.

Kele dilikire whị tamoró kóló nomone whịtamо wisirale fo

27 Atéró Yesu ai be taaróló fu betalemó, kele dilikire whị tamoné ą sya wou fo fakeyóló duraalu, “Depit-né deté yale whịnē Naalema-ó, naao dąmo kólené sukutu tao sae,” yalepó.

28 Atétepa, Yesu ą be tuapaae sókó fi tikimó nalo kale kele dilikire whị tamo ą beterepaae wapa, atimaamopaae woseturaalu, “Yalo diaamo súmō wisiranérapóló kisipa mute?” depa, atimaamoné duraalu, “Tale-ó, naao fotokoné dąmo mo súmō wisiranérapó,” yalepó.

29 Ai fo depa, ama kale whịtamóné kelemó wolaa yóló duraalu, “Diaamoné kisipa tiki tiró betereteiné i wisiratere ape,” yalepó. **30** Ai fo yalemó, kale whịtamóné kele fisqaе fóló wisitepa Yesuné atimaamopaae fo mulóló duraalu, “Yalo diaamopaae i erale ala so whipaae momókó deté kwęyaose,” yalepó. **31** Téyaletei, atimaamo be hulua feapaae fóló, Yesuné i ala yalepóló deté kwęyóló fakeralepó.

32 Atéró kale whịtamо fi tikimó, dowi kepe tepeyóló bituraalu kóló nomóló fokélé initere whị betə Yesu beterepaae dapesó walepó. **33** Atétepa, Yesuné kale dowi kepe dóló hókonkaletikimó, kale kóló nomóló betale whịtei, fo kaae sóró yalepó.

Atéteremó, so whí feané kolóló siraturaalu, “Take bitiré wale alimó etei kaae ala Israel hae kwiamó depa mo kolókélé inipó,” yalepó.

³⁴ Ai fo depa, kale Farisi whírapené duraalu, “Ai dowi keperape dóló hókonateita, dowi keperapené doasi topo whíné fotokoratepa, dóló hókonótua dapó,” yalepó.

Kótóné kutómó qla dekéró ʉlumépatei saaire whí meipó

³⁵ Atéró etéyalepó. Yesu ą doasi be huluapaaekélé, sawa be huluapaaekélé, ai be huluamó tē mole fo wosetere berapemókélé, Kótóné teteróló kaae tare aomó mole ala i ape yóló, kale mió wosetere kisi fo wisi yó melaté kwéyoo, mepaae tiki momaare whírapero hepó daale whírapetamokélé wisiraté kwéyoo yalepó. ³⁶ Téró, so whí mo hale qla kaae betó mupa kelalemó, atima tao saaire whíkélé meiruraalu, bokonaale sipsip hupurape aqyóló betó mupa, Yesu kólené sukutu ama hosaamó salepó. ³⁷ Atépa ama yó matere whírapepaae duraalu, “Kutómó ere qlata, mo dekéró ʉluméretei qla saaire whí betá doaló meipó. ³⁸ Térapa, ai kutómó ʉlumére qla saaire whírapé dotonópóló, ai kutó Talepaae wosae,” yalepó.

10

*Yesuné 12 whírapé doteyale fo
(Mak 3:13-19, Luk 6:12-16)*

¹ Atéró, Yesuné ama yó matepa wosetere 12 whírapé ą beterepaae ape yalepó. Mepaae so whí tuámó betere dowi kepe hókó faloo, mepaae kae

kae hepo daale so whjró tiki momaare so whjtamo wisiróo yópóló, atima fotokó mo súmó bulóló sóró beteralepó.

²⁻⁴ Ama ai sóró beterale 12 *aposel* whjné doirape i ape. Folosóró sale whjta, Saimon doi mupatei, Pitapó du betere whjró ama noma Andrutamo yóo, Sebediné naalema tamo Jems-ró noma Jon-tamo yóo, Filip-ró Batolomiu-tamo yóo, Tomas-ró *takis moni* siré kotere whj Matyu-tamo yóo, Alpias-né naalema Jems-ró Tadeus-tamo yóo, kalo kaloi whj Saimon-ró Iskariot be whjkó Yesu dópóló eleké deyale whj Judas-tamo yóo yóló, atima atérópó.

⁵ Yesuné ama dosayóló sóró beteró betere 12 whjrape dotonaairaalu, folosóró atimapaae i fo yalepó. ⁶ “Juda fake mei, kae fakené be hularó Samaria whjrapené be huluatamopaae feni, *sipsip* hupu kaae fókó fale Israel fake beterepaae fae. ⁷ Dią furaalu, i fo so whj feapaae hakeamó yó maté kwéyae. Hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala wóló, mió mo felekemó i mole ape. ⁸ Mepaae kisi daae mole so whj wisiróo, sinale so whjrape kepaaróo, mepaae humu fuluné tiki dore so whj wisiróo, tiki tuqmóbetere dowi kepe doló hókonóo, yae. Ai ala yaaire fotokó diaaq *moniné* dupuyóló sini, yalo diapaae hale melalepó. Téyalepa, diaaqmo me dupu sini, so whj hale tao sóró wisiraté kwéyae. ⁹ Dią atéró furaalu, *kold ó silpa ó kopa moni* sóró faqse. ¹⁰ Naa wa ó tómó deró betere kuti, ó horó betere hó be, ó dotó tikikélé tawóló faqse. Ti noatepae, ai kutó diratere whjrape atimané naaire qlakélé, ó fiyaire bekélé ti ai be talenétóró melatepa ti mo wisirapó.

11 Dią mé doasi be huluamó ó sawa be huluamó sókó fupa, ti mo wisi kisipa mole whjikó aimó beterémóló kelenaalemó betepa, ti mo ai whjtamotóró bitiré fóló, dią me bepaae furaalu, ti ai be taalae. **12** Dią ai whjné ama bemó sókó huturaalu, atimapaae koleó, Talené dią wisiró beterapa, hosaa muni deyóló dua betae fo yae. **13** Ai be talerape wisi kisipa mole whjtamо betepa, ti dijané hosaa muni deyóló mo dua betae dere foné atima sumó tao sóró wisiraalopó. Atima wisi tué mole whjtamо bitinipa, ti dijané hosaa muni deyóló dua betere ala wisinaale hale besekéréni, diapaae momó fesaae wópoló yae. **14** Mepaae whjnétamo dią wisiyóló dape sini yóo, diaaq yó matere fokélé wisiyóló woseni yóo depa, ti dią ai betere be, ó doasi be hulua taaróló faairaalu, atimané ai be hae diaaq hómó dakepatei faqsóró, aimó terepée deróló fae. **15** Yalo diapaae mo i dere ape. Kótóné taleyóló kwia melaaire sukamó, dią wisiyóló dape sinitere be huluamó betó mole so whjpaae eraaire sekéi alata, Komoraró Sodom be huluatamomó betó muale so whjpaae eraaire seké bosenóló, mo doakale dowi seké melaalo ai ape. **16** Diata, kale bete haq betó mole tuapaae *sipsip* hupu kaae yalo i dotonatere ape. Térapa, dią wuliné kisipa kaae fosó fosó irutei, dią me dowi ala muniru, kale ba hókóserape kaae, naame yóló mo dua betae.

17 Ti noatepae, mepaae whjrapené kae kae sekéi ala diapaae mo eraalopa, dią mo hotowayóló kaae tawae. Téturaalu, atimané dią fo tokótamo yóló taletere whjrapené naase tuapaae mulóo, atimané fo wosetere berape tuamókélé dią

susupuróló fokosói ala yóo yaalo ai ape. ¹⁸ Dią yálo doi erótú beteremó, teteróló kaae tare *Gavman* whírapéró doasi topo whírapetamo beterepaae fo tokótamo yaai dapesó faalopó. Atéró, fo tokólo dere ala Juda meire so whjnékélé wosóló kisipa yaalopó. ¹⁹ Téyalotei, atimané dią *dipula* beteraai dapesó fupa, dią noa fo yaaloé ó fo neyóló yaaloé yóló, whaalia yaqse. Atéró fo tekëtere be dëmótóróti diaaq yaaire fo Tale Kótóné ama yó melaalo ai ape. ²⁰ Ti atéró yaaitere fo dijané kisipané yaalomeitei, diaaq Ayané ama Kepe Wisiné i fo yae yóló yó mótu betepa, yaalo ai ape.

²¹ Me whjné ama nomatei me whjné döpóló eleké deyaalo ai ape. Betä whjné ama naale senaale me whjné mo ti dóló sukunópóló eleké deyaalo ai ape. Naale senaalené hama alimatamo bóe dóló só deróló, mepaae whjné döpóló melaalopó. ²² Dią yálo ala erateremó, so whí feané dią hóróló, bóe du betaalo ai ape. Tétu betepatei, whí me detamo ai sekéi ala hágé beleté fóló kemetere kwiapaae sókó fupa, ti atétere so whí aluyaqsóró, yálo tao saalopó. ²³ Dią ai be huluamó sókó félalemó, ai be hulua so whjné diqtamo bóe dóló diapaae susupui ala eratepa, ti ai be taaróló me be huluapaae botokó fae. Yálo diapaae mo i dere ape. Ai Israel fakené be hluuarape dokó fea kwéyóló kemeréni teó kutu betepatei, kale Whjné Naalema sókó waalo ai ape.

²⁴ Betä *skul* naalené ą yó matere whí ama teteranénipó. Atétere kaae, kutó diratere whjnékélé ą teteróló kaae tare whí ama teteranénipó. ²⁵ Kale *skul* naale ą kisipa siré fóló,

ama kisipare alakélé ą yó matere whjné kisipare alatamo betä su yoo, kale kutó diratere whjné dere alakélé ą kaae tare whjné dere alatamo betä su yoo epata, ti mo wisirapó. Mo so whjné be tale kilituraalu, ąta dowi keperapené doasi topo kepe Belsebul-pó du betepa, ti ama be whj so whipaækélé betä kaae eratere fotóró yaalo ai ape.

²⁶ Atérapa, atima ai whjrape kolóló wiyaqse. Ti noatepae, mió kinóló mole əla əlarape fea take hakearatepa kelaalopó. Kinóló mole ala ó fo so whj feané kisipa yaalo ai ape. ²⁷ Yalo diapaae dilikitamo yó mótu betere fota, ti be dëtamо hakeamó yae. Diaaq kikiti woséli dolomó du betere fo ti so whj feané wosópóló, siki bemó daalu hakeamó yó melae. ²⁸ Ti diaaq kepe bete doréni, mo tó tikimaaté sukópóló dele mo whjrape koróló, dią wiyaqse. Téni, naao tikiró kepe betetamo wusuró dowi si duku beterapaae taae deranére Talepaae betä wiyaee. ²⁹ Whjrapené ba male tamо duputuraalu, sonaai *moni* kené dupu dua dapó. Téretei, diaaq Aya Kótóné ama kisipané ai ba belekqamale haepaae derepae initepa, ti haepaae derepenénipó. ³⁰ Diaaq topomó bilire niki feata, Tale Kótóné ama dosayóló mo tuérapó. ³¹ Atérapa, dią whaalia yóló wiyaqse. Ti i haemó betó mole ba belekqatiki kolósu, dią kolósu depa, diąta mo doasi ola ereteiné Kótóné ama dią kisipa keteraalopóló de? Mo meipó.

³² Mepaae whj denétamo amatei, so whj feané keletómó, ęta Keriso whj beterapó depata, ti atétere whj ó hepen bemó betere yalo Ayané keletómó ita yalo ne nopó yaalo ai

ape. ³³ Téyaalotei, mepaae whị dené so whị feané keletómó, eta Keriso whị meipó depa, ti yalokélé hepen bemó betere yało Ayané keletómó ą yało ala eratere whị meipó yaalopó.

³⁴ E i haepaae waleiteita, ti i haemó betó mole so whị fea bóe dele ala taaróló, dua beterópóló wale nisuyaqse. Téni, i haemó betó mole so whị tuamó tekeróló me fake kae beteróo, me fake kae beteróo yaairaalu walepó.

³⁵ E wóló betere bete i ape.

'Naaleró alimatamo tuamó tekeróló bóe deloo, senaaleró hamatamo betere alakélé tuamó tekeróló bóe deloo,
whjné dokore soné ama hyama seretamo bóe dóo, yaalopó.

³⁶ Whị mené ama fake so whị ó ątamo betamó betere so whjnétei, ątamo bóe daalo ai ape,' erapó.

³⁷ Mepaae whị dené e sisópaae eróló, ama alima ó hamapaae doasi hękesené sukóló yaala sókó fu betepa, ti atétere so whị ętamo betamó betaaire sunipó. Mepaae whị dené ama naale ó senaalepaae yaala sókó furaalu, e sisópaae eratepa ti atétere so whị ętamo betamó betaaire sunipó. ³⁸ Mepaae whị dené ą sukqaire filipaa ni amatei beleyóló e sya ąnitepa, ti ai so whị yało fo wosetero so whị betaaire sunipó. ³⁹ Mepaae whị dené ama betere bete me ala yaqsórópóló, amatei hotowayóló kaae tapa, ti atétere whjné ama betere bete aluyaalo ai ape. Mepaae whị dené yało ala eraairaalu, ama betere bete me qla meipóló aluratepa, ti atétere whjné ama betere bete aluni, hale muó tawaalo ai ape.

40 Whị me dené diā wisiyóló dape sóró kaae tatepa, ti ętei wisiyóló dape sirapó. Mepaae whị dené ę wisiyóló dape supata, ti ę doteyale seké yalo Ayatei wisiyóló dape sirapó. **41** Whị me dené mepaae whị kilituraalu, Kótóné ama fo eratere kóló whipóló, mo wisiyóló dape supa, ti atétere whjné Kótóné ama kóló whjné sere dupu sütóróti saalopó. Whị me dené mepaae whị kilituraalu, ąta mo donoi ala dere whipóló mo wisiyóló dape supa, ti atétere whjné kale mo donoi ala dere whjné sere dupu sütóróti saalo ai ape. **42** Yalo diapaae mo i dere ape. Whị me denétamo mo belei sokótei betere whị yalo ala erótú betere whipóló siri wẹi nae yóló melatepa, ti ai ala deremó dupu hásokó feni, motóró saalopó,” yalepó.

11

Yesuró wẹi tópuratere whị Jon-tamo (Luk 7:18-35)

1 Atéró, Yesuné yó matere 12 whírapepaae fo yó melóló kemetepa, ai betere tiki taaróló, ą Kaleli hae kwiamó t̄ mole be huluapaae felepó. Atéró fóló, hágé mo betó mole so whípaae kale kisi fo wisi yó melóo, ama fo wosetu betere so whípaaekélé yó melaté kwéyoo yaairaalu felepó.

2-3 Kale Jon *dipula* bitu, Yesu Kerisoné i ala du beterapóló deté kotere fo wosóló, ama yó matere whírapepaae I fo wasae yóló doteyalepó. “Yata kale waalopóló bope du betale whị h̄tipé, whị me kae wópóló kaae tawaaloé yóló wosene fae,” yalepó. Atétepa, kale Jon-né dotonale whírape fóló, Yesupaae wosalepó.

⁴ Tétepa Yesuné atimapaae duraalu, “Dią Jon beterepaae fóló, diaaq wosale foró kelale alatamo ąpaae yó móituraalu, i fo yae. ⁵ Kale kele diliki yóló betale whírape wisiróo, hó doyóló betale whírape wisiróló falóo, mepaae dowi humu fulu dorowóló betale whírape wisiróo, woséli kine so whí tukwé falóo, mepaae mo ti sinale so whítei kepaaróo, yoleale yóló betere so whípaae kale kisi fo wisi yó mótu betóo, du beterapó ene fae. ⁶ Mepaae whítamo yálo du betere ala kolóló, ę sya waletei hóturaalu, dée nénitere whí ti Kótóné wisiratepa, hajné suku beterópóló yae,” yalepó.

⁷ Atéró, kale Jon-né ama yó matere whírape fi kinipaae, Yesuné Jon-né du betere alamó tué muturaalu, aimó betó mole so whípaae yó melaaí duraalu, “So whíkélé bitinire hale kópu kqae fi hae tikipaae fua yaletei-a, noakó kèle fua yaleé? Beséné féporótú betere kape kelaai fua yaleé? Mo meipó. ⁸ Dią upaae noakó kelaai fua yaleé? Whí betä mo kuti wisinaale deróló betepa kèle fua yaleé? Meipó. Atei kaae kuti wisinaale deró betere whíta, ti kale doasi topo whírape bitua dere tiki dokélé ini, mo sisi yóló sorokqoi be wisinaalemó bitua dapó. ⁹ Téretei, dią noakó kèle fua yaleé? Kótóné ama kóló whí kelaai dapóló fua ipa, ti ątóróti mo híti ai ape. Yálo diapaae mo i dere ape. Kótóné ama kóló whírape fea beteretei, ai whjné ama ditere kutóné mepaae kóló whírapené ditere kutó mo bosene falapó. ¹⁰ Ai sekémó kisipa mutu, Kótóné asémó i fo erapó.

‘Yá waai teópa yálo fo eraaire whí folosóró ąpi wópóló dotęaalopó.

Ai whjné amata, ya waaire tū donoróló wisir-aalopó,' erapó.

11 Yało diałaae mo i dere ape. I haemó betó mole sorapené deyale whjrapekélé fea betó moletei, kale węi tópuratere whjkó Jon-né atima fea teteróló bosene falapó. Tépatei, Kótóné teteróló kaae tare aomó belei sókó deóló betere whjné ti kale węi tópuratere whj Jon teteró beterapó.

12 Kale węi tópuratere whj Jon betale alimó kaae sóró, hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aomó mole ala mo doasi fotokotamo wouraalu, fakeraté wou beterapó. Ai ala saairaalu, ketekę buóló bóe du betere whjrapené ai ala kekeparó fasó sua dapó. **13** Kótóné ama fo eratere kóló whjraperó Moses-né asère fotamoné Kótóné i ala yaalopóló yó maté wóló, kale węi tópuratere whjkó Jon betale alimó sókó walepó. **14** Térené diaaq kisipanétamo waalopóló kale bopetu betale whj Elaijata Jon ątóróti h̄itipóló kisipa mutupa, ti mo wisirapó. **15** So whj de woséli daapa i dere fo mo wisiyóló wosóló kisipa muae.

16 Mió i alimó betó mole so whj etérapóló bete kisipa yópóló, yało noa ala suróló yaaloé? Atimata, etei kaae naale senaale kaaené kelerapó. So whj tourąleta dere tikimó bituraalu, mepaae naale senaalené mepaae naale senaalepaae melaa yaalopa ape yóló etei fo dapó.

17 'Dąné fó wutiné haleratepa, dıąné mepaae wole forape yóló sama kilini yóo,
dąné mepaae wole forape depa diaaq moló ini
yóo yaletei-a, noatepa h̄ale daae mualeé?'
dua dapó.

Ai kale keteirapené dere ala kaaetóróti diaaqkélé ai du betere ape. ¹⁸ Kale wéi tópuratere whí Jon wóló beteretei olakélé, *wain* wéikélé nénitere ala mepaae so whjné kolóló, ama depe tuámó dowi kepe bituraalu dapó dua yalepó. ¹⁹ Kale Whjné Naalema wóló bitu, qlaró wéitamo nokole kilitu, so whí feané ai whjta, olakélé *wain* wéikélé dekéró nuku betere whjpó. Åta, kale *takis moni* siré kotere whjraperó dowi ala dere whjrapetamoné fulumu whjpó, ai du betere ape. Tétu beteretei, mepaae whjné ama dere ala kqae kolóló, ai whjta Kótóné mo dotoróę fale kisipa muluraalu dapó yaalo ai ape,” yalepó.

Mepaae dowi ala taaróló kisipa fetenire be hulu-amó ere fo
(Luk 10:13-15)

²⁰ Téró, Yesuné ama kae kae kelemei alarape erale be hluuarapemó betó mole so whí dowi ala taaróló, Talepaae kisipa tiki feteyóló bitini yalemó, ai so whí só deraai yalepó. ²¹ Atéró ama duraalu, “Korasin be hluuaró Betsaida be hulua so whjrapetamo-ó, dią tuapaae mo dowi sekéi ala waalo ai ape. Yalo dią tuapaae erótua yale kelemei alarape kaaetamo, Tair be hluuaró Saidon be hluuatamomó eróluşóró, ti atimané dowi ala mo taketitei taaróló, tué tiki feteyóló kili diyóló yei kutitamo bituapó. ²² Yalo diapaae mo i dere ape. Tale Kótóné taleyóló kwia matere sukamó, Kótóné i haemó betó mole so whjpaae kwia matere alata, ti kale Tair be hluuaró Saidon be hluuatamopaae melaaire kwia mo bosene faalo ai ape. ²³ Dią Kapeneam be hluuamó betó mole so whí-ó, dią

ó səpaae holaalopóló kisipa mute? Mo meipó. Diąta, mo apaae derepale dolopaae Kótóné sóró deraalo ai ape. Dią ai Kapeneam be hulua tuämó erale kelemei alarape kaae, Sodom be hulua tuämó eroluşóró, ti ai be hulua doroluşmeipó. Miökélé häle té tawuapó. ²⁴ Téretei, yalo diapaae i dere ape. Tale Kótóné Sodom so whı̄ taletere su kamó doasi kwia melaalotei, diapaae eraaire sek̄ei alata, ti bosenóló mo doasi ála eraalopó,” yalepó.

*Fóturu depa sqa nóló dua betere ala melaalopóló
dere fo*
(Luk 10:21-22)

²⁵ Atéyale su kamó, Yesuné ama Alima Kótóné doi hale sóró horóló duraalu, “Sáró i haetamo téteróló betere Aya Tale-ó, naao mió i alimó yó mótu betere alarape feata, doasi kisipa sóró betó mole whı̄rapené kelaqsóró hyó mulóló, i naale belekqatikiné maaté kolópóló, hakeamó yó melaleteiné yapaae mo kée dapó. ²⁶ Aya-ó, mo dapó. Ti ai alata, mo naao kisipa mole alatóróti ai ape,” yalepó.

²⁷ “Fea alata, yalo téteróló kaae tanópóló, yalo Ayané epaae meló beterapó. Mo whı̄ betanékélé Naalema kisipa initei, Alimané ama betä kisi-parapó. Térure kaae, mo whı̄ betanékélé Alima kisipa initei, Naalemané betä ama Alima kisi-parapó. Naalemané ama kisipa mole so whı̄paae yalo Ayata, etei kaae Tale beterapóló, yó matere so whı̄jné maaté tué yaalopó.

²⁸ Dią mepaae whı̄ sek̄ei əla beleyaletikimó, fóturuyóló bétu betere so whı̄-ó, dią sqa nóló mo

dua betaaire ala yalo melaalopa, e beterepaae ape. ²⁹ Yalo h̄ulumó belere ni fake beleyóló, dámō wusóró furaalu, yalo dere ala kolóló kisipa sae. Ti noatepae, yalo hosaa tuämó mole naamei ala wisi diaaq kisipa yaasepóló, yó melaalopa, ape. Até depata, ti diaaq hosaa muni deyóló mo dua betaalopó. ³⁰ Ti noatepae, yalo kutó ditere alaró beleyóló fole ɻlatamo sek̄eni, mo esepelérapó,” yalepó.

12

*Yesu qta sqa nöpóló tukóló muló betere be d̄e tale
(Mak 2:23-28, Luk 6:1-5)*

¹ Atéyale suksamó, Yesuró ama yó matere wh̄irapetamo *whit* kutó tuämó kutu betalepó. Téyalemó, ama yó matere wh̄irape wotetepa sqa nöpóló däle muló betere suksamótei, kale ai kutómó yó mole *whit* du k̄aesu yóló nukulé fu betalepó. ² Atei ala depa, Farisi wh̄irapené kolóló Yesupaae duraalu, “Naao yó matere wh̄irapené sqa nóló beterópóló tukóló muló betere be d̄emótei, kale yóló muló betere fo tukóló, ɬla ai su betere ape,” yalepó.

³ Ai fo depa ama atimapaae duraalu, “Depit-ró ama fulumu wh̄irapetamo atima wotetepa yale ala diaaq dosayóló, kisipa muni airapó. ⁴ A Kótóné be tuäpaae holóló bituraalu, mo kae muló betere *bred* o Depit-ró ama fulumu wh̄irapetamo atima wotepa sóró nalepó. Ti ai ota, Kótópaae melaletei, mo h̄ale wh̄irapené naqsóró fo mupa, Kótópaae momaratere wh̄irapené maaté nukua dapó. ⁵ Moses-né yóló muló betere fo sya furaalu,

momatere be kaae tare wh̄irape kale dale muló betere su kamótei atimané ditere kutó diyaai be dolopaae fua dapóló, ere fo diaaq dosayóló kisipa muni airapó. Ti kale yóló muló betere fota, mo tikitu betepatei, me dowi ala yalepóló inipó.⁶ Yalo diapaae mo i dere ape. Kótóné ama momatere beta, doasi olapatei, Kótóné ama ala erótú betere sekéró, mió ama erótú betere alatamoné ai momatere be teteróló teraae falapó. Atére sekéta, mió diatamo betamó i betere ape.⁷ Tale Kótóné i fo aseyóló muló beterapó.

'Kale sipsip hupu ó me ola simó sukúlaa daróló momaratere alata, ti yalo h̄ekesere ala meipó. Me wh̄i kólené sinóló tao sere alata, ti yalo h̄ekesere alapó,' erapó.

Ai fotamo dijané tué uásóró, ti dowi ala munire wh̄irape só deroluşmeipó.⁸ Ti noa betené meipó. Kale Whjné Naalemata sáa nóló baterópóló, dale muló betere be dë teteróló kaae tare Tale beterapó," yalepó.

⁹⁻¹⁰ Téró Yesu a aimó betaletei taaróló, atimané fo wosetere be tuapaae sókó felemó, aimó betä naase dowi wh̄i betepa kelalepó. Atima mepaae so whjné a dowi ala yale whjpóló só deraaire bete kikitu Yesupaae woseturaalu, "Sáa nóló baterópóló dale muló betere su kamótei, wh̄i wisiratere ala depa fo mulepé meié?" yalepó.

¹¹ Ai fo depa ama atimapaae duraalu, "Diákó wh̄i me denétamo, kale sáa nóló baterópóló tukóló muló betere su kamó betä sipsip hupu nóku dolomó doropóló mupa, tao saalomeié?¹² Tépatei, wh̄ita ti mo doasi bete mole ola ereteiné wh̄i tao sere alané sipsip hupu tao sere ala bosene falapó.

Atérené saja nóló beterópóló däle mulale su kamó wisi ala depa, fo munipó,” yalepó.

¹³ Téró ai fo yóló kemetepa, kale naase dore whípaae duraalu, “Naao naase teréé falae,” depa, kale whíné ama dore naase teréé faralemó, me tikiró wisire naase kaae yó felepó. ¹⁴ Atétepa, kale Farisi whírapé atima belapaae tóé fóló, Yesu netéró daaloé yóló fo dokalepó.

Kótóné ama kutó dirópóló sókó sere whí

¹⁵ Até yaaire ala Yesuné ama kisipa yóló, ą betale tiki taaróló felepó. Atétepa, kisi daae mole so whí feané ą sya wou betepa, ama wisirótua yalepó.

¹⁶ Atéró, ama atimapaae fo mulótú duraalu, “Yálo i dere ala kolóló ę etei kaae whí beterapóló mepaae so whípaae momókó yaqse,” yalepó. ¹⁷ Yesuné ai du betale alata, mo take Kótóné ama kóló whí Aisané aséyóló muló betere fo motóró dokonóturaalu yalepó. ¹⁸ Ama ai ere fo i ape.

“Yálo kutó dirópóló, sókó sóró kae beteró betere whí i betere ape.

Ama dere alamó, ę hajné sukutu ąpaae yaala sókó fóló, mo hosaa mulapó.

Atérené yálo kepe bete ą tuapaae beteratepa, amamo Talené mo donotóró taleyóló kwia melaaire fo i hae kwiamó kae kae tiki daae mole so whípaae hákearóló yó melaalo ai ape.

¹⁹ Téró yálo kutó diratere whí hole sere alaró hole fotamo ini dereteiné, ai be belamó ó tumó fua wua dere so whíné mo wosokélé yaalomeipó.

20 Kale kape siki k̄ae faairaalu, bitikjne tikimó ama mo ti k̄ayaalomeipó.

Téturaalu, kale wisiyóló dó tanire sakélé ama hapale sukuénéni, hâle dó tanópóló kaae taté faalopó.

I haemó du betere kae kae dowi alamó, mo donótóró taleyóló kwia melaaire alané hóko taletere ala aluraté fóló, mo donoyóló taletere alané teteróló kaae tawaalopó.

21 Atéturaalu, hae kwia feamó betóló fale so whjné ąpaae kisipa tiki tiróló hajné sukutu bitu, i sekénéta, d̄a mo tao saalopó du betaalo ai ape,” erapó.

Yesu q topo kepe Belsebul-né fotokoratepa dapóló yalefo

(Mak 3:20-30, Luk 11:14-23, 12:10)

22 Téró, betä whj dowi kepe tepeyóló bituraalu, kele diliki yóo, kolókélé nomoo ere whj Yesu beterepaae dapesó wapa, ama wisiralepó. Atéró wisiratepa fo yóo, kelené ąla ąlakélé wisiyóló kolóo, yalepó. **23** So whj feané ai ala kolóló sirayóló duraalu, “Ai whjta Depit-né deté wale fake tuämó, waalopóló bopetu betale whj h̄iti irurapó,” yalepó.

24 Ai fo kale Farisi whjrapené wosóló duraalu, “Meipó. Ai whjta, doasi keperapené topo kepe Belsebul-né fotokoratepa, dowi kepe ai dóló hókonótu betere ape,” yalepó.

25 Atéró, atimané mutere kisipa tiki Yesuné kolóló atimapaae duraalu, “Mepaae hae kwia teteróló kaae tare doasi topo whjrape atimasisitei bóe dupa, ti atimané teteróló kaae tare ala mo doraalo ai ape. Atéturaalu, doasi be hulua ó betä

bemó betere so whị atimasisitei bóe dupa, ti mo wisiyóló bitini, mo doyaalo ai ape. ²⁶ Satan-né ama fake whítamotei bóe dóló hókó fatepa, ti ama teteróló kaae tare ala amatei teketepe, ti netéró fotokó buóló daayaaloé? ²⁷ Atére kaae diaaq du-raalu, i sekénéta kale dowi kepené doasi topo kepe Belsebul-né fotokorratepa dóló hókonalepó dere-a, diaaq be whjné dowi kepe dóló hókonótua deteretei né fotokorratepa, du betere? Atétepa, ti atimanétei diatamo fo tokótamo yóló, taletere su kamó diaq só deraalo ai ape. ²⁸ Téretei, Tale Kótóné Dei Kepe Wisiné ę fotokorótua betereteiné, dowi kepetamo yało dóló hókonótua betepa, ti kale Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala diaq tuapaae wóló mulapóló kisipa yaalo ai ape.

²⁹ Whị mené mo doasi fotokó bole whjné qla qla qlémi saairala, noa alapi yaaloé? Folosóró kale seképi dirii képiné dokóló mulóló, nalo ama bemó muó mole qla qla sóró fenérapó.

³⁰ Etamo betamó bitinire whjné ti bóe dóló ę só derótua beterapó. Mepaae whjné ama qla qla etamo mulénitepa, ti atétere whjné ama qla qla hoko besekérótua beterapó. ³¹ Atétu betereteiné yało diaپaae mo i dere ape. Mepaae kae kae dowi alaró Kótó faletere fotamo yólótei, nalo Talepaae kemerae depa, ti Tale Kótóné me qla meipóló hale kemeraalopó. Tépatei, kale Dei Kepe Wisiné erótua betere alatamo faletepa, ti Tale Kótóné me qla meipóló kemeraalomeipó. ³² Atére kaae, mepaae whjnétamo kale whjné Naalema falatepa, ti ama ai dowi ala kwia me qla meipóló hale kemeraalotei, mepaae whị dené kale Dei Kepe Wisiné erótua

betere alatamo faletepa, ti mió i betere alimókélé ó take nalo waaire alimókélé, ama ai dowi ala kwia kemeréni, häle muó tawaalopó.

³³ Ni wisi daapa, ti ama dukélé wisi oleyaalopóló kisipa muóo, Dowi niné ama dukélé ti mo dowítóró oleyaalopóló kisipa muóo, yae. Ti noatepae, so whjné olere du kilituraalu etei kaae nipóló kisipanérápó. ³⁴ Dią whj tukó nokole dowi wulirape-ó, dią dowi alané fānuraalu wisi fo noayóló yaaloé? Ti noatepae, so whj feané hosaa tuqmó fāyóló mole alatórti kōlónékélé foparóló häkeamó dua dapó. ³⁵ Whj wisiné ama hosaa tuqmó ti wisi alatóró fāyóló muluraalu, ama dere fokélé wisi fotórótí dua dapó. Dowi whjné ama hosaa tuqmó ti dowi alatóró fāyóló muluraalu, dowi fotórótí dua dapó. ³⁶ Térapa, yalo diapaae mo i dere ape. Dīaaq dere fotamo, kisipa tekeyóló ini, hapale hōko depa, ti take taletere su kamó diapaae etei kaae hōko fo noatepa yaleé yaalopó. ³⁷ Ti noatepae, taleyyaire su kamó diaaq yale wisi fonétei dią häle fōpóló eróo, mepaae yale dowi fonétei dią só deróló kwia melóo, yaalo ai ape,” yalepó.

So whjné tué yópóló Talené Jonapaae erale kelemei ala

(Mak 8:11-12, Luk 11:29-32)

³⁸ Téró, mepaae Farisi whjraperó Moses-né asere fo yó matere whjraperó Moses-né asere fo yó matere whj-ó, Talenétei eratapóló dāné kisipa yaai dapa, kelemei alakó erótumié?” yalepó.

³⁹ Ai fo depa ama atimapaae duraalu, “Dią nōpu nokole alaró mepaae sonaalei dowi alatamo du betere whjrape-ó, Talenétei eratapóló sira yaaire

ala erae yóló, wosó maaté tarapó. Me sira yaaire alakó yó melaalomeitei, Kótóné ama kóló whị Jonapaae erale ala kaae betä eratepa kelaalo ai ape. ⁴⁰ Ti noatepae, kale whị Jona be dę sore yóo, diki sore yóo yóló, doasi yané depe dolomó bitu yale kaae, kale Whiné Naalemakélé, be dę sore yóo, diki sore yóo yóló, dou dolomó hale muaalopó. ⁴¹ Téyaalotei, take nalo kale Ninipa be hulua whirape taletere be dęmó mió i alimó betó mole so whị mo só deraalopó. Ti noatepae, atima Jonané yó mótu betale fo wosóló, dowi ala taaróló kisipa tiki feteyalepó. Téyaletei, Jonakélé teteróló bosene fale whị i betepatei, kisipa tiki tirénitere-a, noatepa de? ⁴² Talené taletere be dę sókó wapa, betä Saut-paae mole hae kwiamó betere doasi *kwin* so ą turukó holóló daalu, diā mió i alimó betó mole so whị só deratere fo yaalopó. Ti noatepae, ai sota, mo saletópaae betale sotei, kisipa tiki dotoróę fóló mole whị Solomon-né yó matere fo wosaii dapóló weipakalepó. Téyaletei, Solomon-né kisipa tiki fosó fosóre alakélé teteróló bosenée fale whị i betere ape.

⁴³ Kale dowi keperape whiné depe tuamó beteretei taaróló furaalu, i ala dua dapó. A kópu kaae fi tikimó mo wisiyóló betaaii dapóló kekçai fəlalemó, betaaire tiki kilinitepa momó fesaae wóló duraalu, ‘Yalo taaróló wale bepaae, e momó biti faaitapó,’ dua dapó. ⁴⁴ Atéró, ą fóló kelerälemótamo whị mekélé bitini kale be fuóló taae faróló əla əla fea hotowaró betapaaeró betepa, keletapó. ⁴⁵ Atépa kale dowi kepe ą momó fesaae fóló, mepaae doasi dowi alamaaté du

betere wéjikeró keperape dapesó wóló, kale whí tuämó bitj walapó. Atétepa, ai whí ą take folosóró betale ala sawa doretei, mió kale wéjikeró dowi keperape bitj waleteiné, kale whjné betere bete mo ti doratapó. Atétere kaae, mió i alimó dowi ala du betere so whjpaekélé eraalo ai ape,” yalepó.

*Yesuné hamaró nomarapetamo
(Mak 3:31-35, Luk 8:19-21)*

⁴⁶ Yesuné ai touró betere so whjpaee fo hale du betepatei, ama hamaró nomarapetamoné ątamo fo yaairaalu, wóló belamó daae molepó. ⁴⁷ Tépa whí betané duraalu, “Naao haeró norapetamoné yatamo fo yaai wóló belamó daae mulapó,” yalepó.

⁴⁸ Ti fo depa Yesuné duraalu, “Yalo haeró norapetamo-a, deé?” yalepó. ⁴⁹ Ti fo yóló, ama yó matere whjrake beterepaae naasené yóló duraalu, “Yalo haeró norapetamota, ti i betó mole ape. ⁵⁰ Ti mepaae so whí denétamo hepen bemó betere yalo Aya Kótóné ama kisipa mole ala erótú betepata, ti yalo no ne ó haetóró ai betere ape,” yalepó.

13

*Yesuné whit ke biliterepaae dó faróló yale fo
(Mak 4:1-9, Luk 8:4-8)*

¹ Atéyale be dëmótóró Yesu ą ai be tuämó yó mótu betaletei taaróló, kale doasi wéi kela fókupaae bitj derepelepó. ² Atéró, ai wéi fókumó so whí mo hale ąla kaae bopéróló daae moleteiné ą daayaaire té munipa, nuku tuäpaae daane horalepó. ³ Atéró, so whjpaee du betale fo fea ti fo sale maaté yóló

duraalu, “Whị betənē əla wae kerape ama kutómó terepéte kwęyaai sóró felepó.⁴ Atéró, kale whiné ama əla wae kutómó terepeté kuturaalu, mepaae ke ti tū tómó sókota yóló mupa, barapené nalepó.⁵ Mepaae kerape ti kane tómó dakere haepaae taae durupua yalepó. Atéyale əla waeta, mo haepaae derepéní, kane tómó dakere haemó taae derepeleteiné, kale əla wae mo hapale holalepó.⁶ Téyaletei, mo dirii sukané kale əla mo hapale botokole yó salepó. Ti noatepae, ama feleke mo apaae derepénireteinépó.⁷ Mepaae kerape, ti kale mu daai ne tuámó taae durupua yalepó. Téturaalu, kale əla wae dowi mu daai netamo betámó holale tikimó, ai kale dowi nené kale mo əla bopée sóró aluralepó.⁸ Mepaae kerape ti mo hae wisimó taae durupua yalepó. Atéyale əla ti mo wisiyóló holóló, du wisinaale woleyalepó. Əla wae bili furaalu, yo betə sóró feletei, əla үlumétepa suraalu ti 100 yorape mepaae 60 yorape ó 30 yorape fəanóló sóró walepó.⁹ Mepaae whị de woséli daapa, ti i dere fo bete wisiyóló wosóló kisipa muae,” yalepó.

¹⁰ Atéró, ama yó matere whırape wóló əpaae woseturaalu, “So whıpaae naao fo salené maaté du betere-a, noatepa de?” yalepó.

¹¹ Ai fo depa ama tokó mótu duraalu, “Ó hepen bemó betere Kótóné ama teteróló kaae tare tuámó kinóló mole kisipa tiki wisinaale diapaaeta meló beteretei, atimapaae ti meló bitini ai ape.¹² Mepaae whị dené kale fo wisitamo sóró tapa, ti ai tómó mepaae kae beleróló melaalopó. Téturaalu, ai whị ə mo dekéró muaalo ai ape. Mepaae whị dené kale fo wisi sóró tanitepa, ti ama sawatamo

tareteikélé fasó saalo ai ape. ¹³ Yało atimapaae fo salené maaté i yó mótu betereteita, hález meipó. I ere fo dokonóturaalu, erapó.

'Atimané kelené mo kilirutei, me əla wisiyóló koló fumipó.'

Atimané wosélinékélé wosetu bitutei, bete wisiyóló kisipa mutumipó.'

¹⁴ Ai so whj tuámó ere alata, Aisaiané aseyóló muló betere fo dokonóturaalu dapó. Ai asere fo i ape.

'Diaaq wosóta yaalotei, fo bete wisiyóló kisipa muaalomeipó.'

Diaaq kelenée yaalotei, wisiyóló kelaalomeipó.

¹⁵ Ti noatepa meipó. Ai so whjné hosaa táróo, kelekélé dilikiróo, atimané wosélikélé kinóo erapó.

Ti noa yaqsóró meipó. Atimané kelené mo bete kolóo, woséliné wosóló bete kisipa yóo, yaqsóró erapó.

Ai ala ere so whj atima ə beterepaae momó feteóló wapa, ti yało atima súmó wisiranérapó,' erapó.

¹⁶ Téretei, diaaq kelenékélé mo wisiyóló kolóo, wosélinékélé fo wisiyóló wosóo yaleteiné, Kótóné diaq wisiró beterapóló, hajné ai sukutu betere ape.

¹⁷ Yało diapaae mo i dere ape. Mo take Kótóné ama kóló whjrapéró mo donoi alamaaté dere whjrapetamo feané mió diaaq kilitu betere ala atimané kelenée du betaletei mo kilinipó. Diaaq wosetu betere fokélé atima feané wosenée du betaletei, mo wosókélé inipó.

18 I kale əla wae ke terepeté kwęyale whjné yale fo sale fo bete i dapa, diaaq mo wisiyóló wosae. **19** Mepaae whj de Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole fo wisi wosóló, bete wisiyóló kisipa initere so whjta, ti kale əla wae ke tuąmó sókota yóló mupa, barapené nale kaaeta, ti kale dowi Satan-né atima hosaa tuąmó muló betere fo wisi tokó sua du beterapó. **20** Kale kane tómó dakere haemó taae derepele əla waeta, ti mepaae so whj dené kale fo wisi hapale wosóló, hękesetu dere kaaepó. **21** Tépatei kale fo wisi wosóló, ama feleke mo apaae derepéniruraalu, sawa haleke su kamó beteró, súsere ala ó me sekéi ala wapa, ti kale seké hapale tétitei dée nóló Talené ama fo wisi er-ateretei mo ti taalatua dapó. **22** Kale dowi mu daai ne tuą dolomó taae durupu yale kaaeta, ti whj me de Kótóné fo wosólótei, i haemó doasi *moni* sóró néli whj betenée dere alaró whaaliané sukutere alata mota, mo doasi bete mole nisiyóló sya furaalu, Kótóné fo aluróló du wisiyóló ulutimipó. **23** Kale hae wisi bolemó taae derepele əla wae kaaeta, ti whj me de Kótóné fo wisiyóló wosóló, kisipa mutere so whj ai ape. Atétere whjta, kale əla ȳlumétepa, mepaae 100 mepaae 60 mepaae 30 yorape deyóló fajanótú dere kaaepó,” yalepó.

Dowi neró wisi ȳlatamopaae dó faróló dere fo

24 Atéró, Yesuné so whjpaae fo sale fo me kae yóló duraalu, “Ó hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole alata, i ala dere kaaepó. Whj betané ama kutómó əla wae wisi biliyalepó. **25** Atéró biliyóló, so whj fea noke firepaae ama bóe whj wóló, kale əla wae ke biliyó

mole tikimó dowi nené kekélé terepée daalóló, felepó. ²⁶Kale əla wae holóló du woleyaaire alimó, kale dowi netamo wusuró betämó hopa kelalepó.

²⁷ Atépa, kale kutó diratere whjrapené ai kutó talepaae duraalu, ‘Doa whj-ó, naao kutómó mo wisi əla wae ke maaté biliyaletei, dowi nemo noayóló sokaleé?’ yalepó.

²⁸ Ti fo depa kale kutó talené tokó mótu duraalu, ‘Aita, bóe whjné du yalepó,’ depa ama kutó diratere whjrapené əpaae duraalu, ‘Dä fóló ai dowi ne tokó farópé nearóé?’ yalepó.

²⁹ Ai fo depa ama duraalu, ‘Meipó. Diaaq kale dowi ne tekëturaalu whit-tamotei tokó falaqsórópa, ama erópóló taalae. ³⁰Kale whit-tamo wusuró enópóló kaae tawóló, əla ȳlumétepa sere sukamó yaasepólópó. Atéró əla sere sukamota, ti kale əla sere whjrapepaae siré kwéyae depa, dowi nerapepi tokóló si biliraai betäpaae eróló mulaalopó. Téró kale mo naaire whit maaté siré kwéyóló betäpaae yóló, mulatere bepaae mulaalo ai ape,’ ” yalepó.

*Yesuné mastard ni keró yist-tamopaae dó faróló
yale fo*

(Mak 4:30-32, Luk 13:18-19)

³¹ Atéró, ama atimapaae fo sale fo me yóló duraalu, “Ó hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole alata, ti betä whjné kale *mastard* niné ke ama kutómó biliyale kaaepó. ³² Ai kale *mastard* niné keta, mepaae i yó mole niné ke kaae meipó. I niné keta mo belekqamaletei huturaalu, ti mepaae kutómó ere nirape fea teteróló

mo doakale ni ami daatua dapó. Atépa, ai ni tēirapemó barape daaneta dua dapó,” yalepó.

³³ Atéró ama kale dere kaae, fo sale fo me yóló duraalu, “Hepen bemó betere Kótóné tēteróló kaae tare aqmó mole alata, betə soné *flawa* o bula duraalu tópuópóló bulatere sawa əla *yist* kaaepó. Ai sawa əlanétei *flawa* o bula doasi tóputua dapó,” yalepó.

³⁴ Atéró, Yesuné so whị feapaae yó matere dokó fo saletamo touróló yó du betalepó. ³⁵ Ama ai ala du betateita, ti Kótóné kəló whịrapené yóló muló betere fo dokonóturaalu, du betalepó. Kale fo i ape. “Take i hae kwia fea kaaraaipatei, kinóló mulaté wóló, mió i alimókélé hágé kinóló mole forape fea, ti yalo fo sale fonétóró yó melaalo ai ape,” yalepó.

Kale dowi nepaae dó faróló yale fo bete hakearale fo

³⁶ Téró, ai touró betere so whị fea betó mupatei taaróló, ə be dolopaae felepó. Atétepa, ama yó matere whịrape ə beterepaae wóló duraalu, “Kutó tuqmó dowi ne botokorapó dere fo salené bete dapaee yó əlæe,” yalepó.

³⁷ Ai fo depa, ama atimapaae tokó mótu duraalu, “Wisi əla wae ke feseketé kotere whịta, ti kale Whjné Naalema ai ape. ³⁸ Kale kutóta, ti so whị fea betó mole hae tiki ai ape. Kale əla wae ke wisita, ti Kótóné tēteróló kaae tare aqmó betó mole so whị ai ape. Kale dowi neta, ti dowi Satan-né naale senaale ai ape. ³⁹ Kale dowi ne du biliyale bóe whịta, ti dowi Satan-pó. Kale kutómó ere əla əlumétepa saaitere sukata, ti kale

kemeyaaitere be dəpó. Kutómó ere əla үlumétepa sere whjrapeta, ti kale *ensel*-rape ai ape.

40 Kale dowi nerape tokóló sipaae taae fatu dere kaae, take kemetere sukamó atéyaalo ai ape.

41 Atéró, kale Whjné Naalemané ama *ensel*-rape dotonóló, Kótóné teteróló kaae tare aqmó betó mole so whjró dowi ala dere so whjtamo hoseké yóló betaqsóró, ama *ensel*-rapené tokósu deté kwęyaalopó. **42** Atéró, me whj dowi ala yópóló dée nalatere so whjró dowi ala du betere so whjtamo si duku betere dolopaae taae deraalopó. Aimó siné duku bitu, doasi wole yóló kaketuraalu, atima serekené atimatei tukó nuku betaalo ai ape.

43 Atima atéró k̄lipaae ti mo donoyóló betere so whj atimané Aya Kótóné teteróló kaae tare aqmó, suka wisi duraalu d̄e tekée fu dere kaae, d̄e tekée fi so whj betaalopó. Whj me de woséli daapata, ti i dere fo wosóló bete mo wisiyóló kisipa muae,” yalepó.

Doasi moni sere wisi wisi qlapaae dó faróló yale fo

44 Atéró, Yesuné duraalu, “Hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole alata, ti etei ala dere kaaepó. Whj betané ama hae kwiamó doasi *moni* sere wisi əla bupa kikiti koló salepó. Atéró kale əla hyó muóló, ə bepaae hękesetamo felepó. Atéró fóló, ama bemó muó mole əla əla fea mepaae whjtamo dotonóló *moni* sóró, kale wisi wisi əla mole hae tiki ama dupu yalepó.

45 Atére kaae, hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole alata, ti meleke

kaae dui qla qla wisi kekóló keletepa, dotonóló *moni* sere whjné dere kaaepó. ⁴⁶ Ai kale meleke kaae dui qla qla wisi mupa koló sóró fóló, ama tare qla qla mo fea dotonóló, ai kale qla wisinaale dupu yalepó.”

Ya sere haleke wapaae dó faróló yale fo

⁴⁷ “Fo sale fo me i ape. Ó hepen bemó betere Tale Kótóné ama teteróló kaae tare aqmó mole alata, mepaae ya siré kotere whírapené ya saairaalu, atimané haleke wa wéi kulupaae deróló, kae kae yarape sutere kaaepó. ⁴⁸ Atéró, kale haleke wamó dere yarape taleyyairala, haleke wa tukó sóró wéi fókumó turukwé mulóló, taleyóló wisire ya yopaae derótua yoo, doretei ti taae fatua yoo, yalepó. ⁴⁹⁻⁵⁰ Atétu dere kaae, take kemetera sukamokélé, ai ala yaalo ai ape. Kótóné ama *ensel*-rape wóló, wisi ala du betere so whj taleyóló kaepaae beteroo, dowi ala du betere so whj kaepaae beteroo, yaalopó. Atéró bukótamo yóló, dowi ala du betere so whjta, si duku beterepaae taae deraalopó. Aimó siné duku bitu, atimanétei yale dowi alamópóló doasi wole yóló serekené tukó nuku betaalo ai ape,” yalepó.

⁵¹ Téró Yesuné atimapaae duraalu, “Ai yale forape fea diaaq wosóló bete wisiyóló kisipa yaleé?” depa, atimané duraalu, “Épó,” yalepó.

⁵² Tétepa Yesuné duraalu, “Moses-né aseyóló muló betere fo yó mótu betere whírapepaae, Kótóné hepen bemó teteróló kaae tare aqmó mole ala i ape yóló, mené yó matepa kisipare whjta, ti be tale kaaepó. Betq be talené ama wisi wisi qla muó mole tikimó mió sale kisi qlakélé, mo take

mole ɔlatamo touróló, Talené ala erótú beterapó,” yalepó.

Kótóné kóló whi q ama turuku bemó doi munipóló yale fo

(Mak 6:1-6, Luk 4:16-30)

⁵³ Yesuné ai fo sale forape yó melóló kílipaae ą ai be hulua taaróló felepó. ⁵⁴ Atéró, ama turuku bemó sókó fóló bituraalu, atimané fo wosetere bemó fo kaae sóró yó mótu betalepó. Ama atéró yó matere fomó sirayóló duraalu, “Ai whjné kisipa tiki dotoróę fale alaró kae kae eratere kelemei alarapetamo-a, né yó matepa du bitutérópo,” yalepó. ⁵⁵ I naaleta, kale be tētere whjné naalema h̄iti meié? Ama hamata Maria ai ape. Kale Jems, Josep, Saimon, Judas, ai wh̄rapeta, ti ama nomarape ai ape. ⁵⁶ Ama nemarapekélé, d̄atamo i betere ape. Ama doa ai du betere ala feata, momó sóró du bitu dérópóló, ątamo dei tué mualepó.

⁵⁷ Atéró, Yesuné ątamo dei kisipa mutere ala kolóló, ama atimapaae duraalu, “Be hulua feamóta Kótóné ama kóló whjné doi doasi moletei, ama turuku be hulua so wh̄rō ama fake so wh̄itamo tuämó, ti doasi doi muni ai ape,” yalepó.

⁵⁸ Atimané ama dere fo wosóló kisipa tiki tirénireteiné ai be hulua tuämó, ama kae kae doasi fotokqoi kelemei alarape mo dekéró eréni, tóróti eralepó.

14

Kale w̄ei tópurale whi Jon dale ala
(Mak 6:14-29, Luk 3:19-20, 9:7-9)

¹ Atéyale suksamó, kale Kaleli hae kwia teteróló kaae tare whị Herot-né Yesuné i alarape du beterapó dere fo wosalepó. ² Ai fo wosóló ama kutó diratere whịrapepaae duraalu, “Aita, kale wẹi tópuratere whị Jon kepaayóló biturapó. Atérú, mo kae kae doasi kelemei alarape ai erótū betere ape,” yalepó. ³⁻⁴ Ai fota, hale inipó. Herot-né Yesuné i alarape du beterapó dere fo wosaaí bitutei, i ala yalepó. Jon-né Herot-paae duraalu, “Naaø no Filip-né so Herodias-tei noatepa tokóló dokaleé?” yale fomótei, kale Herot-né Jon *dipula* beteralepó. ⁵ Ai fo deremó, kale Herot-né Jon *dipula* beteróló daai yaletei so whị kolóló ą wituraalu, *dipula* bemó hale baterópóló taaralepó. Ti noatepae, Jon-ta, Kótóné ama kóló whípóló, so whị feané kisiparapó.

⁶⁻⁷ Kale doasi topo whị Herot-né ama hamané ą deyale be dę wapa, doasi qla deyóló nuku betalepó. Até du betepa, kale so Herodias-né senaalema wóló, qla nuku betere so whịrapené keletómó k̄ilitu betalepó. Atéró k̄ilitu betepa, Herot ą mo doa h̄ekesené sukutepa kale so seimalepaae duraalu, “Naaø ępaae noa qlakó kematepa, ti naao ai kematere qlatórti yálo yámó melaalopóló,” doasi dirii fo yóló mulalepó. ⁸ Ai fo depa, kale so Herotasiné senaalepaae yá fóló, kale wẹi tópuratere whị Jon-né topo tukóló ąlae fo ene fae depa, kale senaale ą fóló Herot-paae duraalu, “Wẹi tópuratere whị Jon-né topo betá tukóló nuku tómó beleróló ąlae,” yalepó. ⁹⁻¹⁰ Kale doasi topo whị Herot-né ai fo wosetu ą mo doasi fomoné sukáletei, ama qla naai wale so whịnē

keletómó i ala mo yaalopó yóló mulale fo tикинéпа, ama diki tare whírapepaae Jon-né depa tikae yóló, dotonalepó. Atétepa atima fóló, Jon *dipula* bemó betepa, depa tukóló ama topo nuku mó beleróló sóró walepó. ¹¹ Atéró, kale whíné topo du nuku tómó beleróló kale senaalepaae melatepa, ama sóró fóló, hamapaae melalepó. ¹² Atétepa, Jon-né ama yó matere whírape wóló, kale sekéné ama tupuló tiki sóró fóló douralepó. Téró atima fóló, Yesupaae i alarape yalepóló ene felepó.

*Yesuné 5000 whímó qla melale fo
(Mak 6:31-44, Luk 9:10-17, Jon 6:1-13)*

¹³ Atei ala yalepó dere fo Yesuné wosetu, ai so whí betó mole tiki taaróló, ama yó matere whírape atimanale maaté wéi nuku sóró so whí bitinire tikipaae felepó. Aimó betó muale so whí feané Yesu upaae felepó dere fo wosóló, atima betere doasi be hluuarape taaróló, ątamo hokolaa yaai dapóló atima hae tumó felepó. ¹⁴ Atéró, Yesu ą hae tópaae taae fóló kelalemó, so whí mo hale qla kaae wóló betó mupa kolóló, ama hosaa tuamó mo doasi kólené sukutepa, atimané hepo beterape wisiralepó.

¹⁵ Atéró, be felekemó diki yaaiteretamo, ama yó matere whírape ą beterepaae wóló duraalu, “Dą so whíkélé bitini hale tuę tikimó betepatei be dikiyalepa, felekemó tę mole be hluuarapepaae atimané naaire qlakó dupuyaai fópóló, dotonae,” yalepó.

¹⁶ Ai fo depa, Yesuné tokó mótu duraalu, “Imó dąné menanénipa, atima dupune fópóló de? Di-aaqtei, atimané naaire qla melótumié,” yalepó.

17-18 Ti fo depa, ama yó matere whị betané duraalu, “Dañé imó moleteita, *bred* o bulaporo yóo, ya tamo yóo yóló betä i mole ape,” depa, ama duraalu, “Ai əlarape əpaae sóró ape,” yalepó.

19 Atéró, ama so whị feapaae ai ne tómó betae yóló atima fea betó mupa, ama kale *bred* o bulaporo sóo, ya tamo sóo yóló taruraalu, hepen-paae kese horóló Tale Kótópaae mo kée yóló, terekéeraalu yalepó. Atéró ama yó matere whírapepaae melatepa, atimamo so whímó melaté kwéalepó.

20 Atéró, so whị mo fea nóló sútepa, buki muni feletei kale yó matere whírapené betapaae yóló, 12 yorape deyóló fánanalepó. **21** Atéró, ai kale əla nale so whírapeta, soraperó naale senaaletamo dosqani, whírape maaté dosqayóló touróturaalu, 5000 whírapepó.

*Yesu wəi tómó daaté fele fo
(Mak 6:45-52, Jon 6:16-21)*

22 Atéró Yesuné ama yó matere whírapepaae duraalu, “Eta, i betó mole so whị atimané be séle sélepaae fópóló dotonóló walapa, wəi tə utéró betaai diäpi ai nukutamo fae,” yalepó. **23** Téró, so whị fea fópóló dotonóló kílipaae Yesu ə ama wotoró du sokore aqmó momayaairaalu holalepó. Ə aimó wotoró betepatei, be dikiyalepó. **24** Aimó betepatei, kale wəi nuku wəi kulu tuqmó hale fu betepa doasi wəi asyaró besé tikitamo atima faaire tikiró waleteiné, kale nuku hapale feni, dua wóputé fu betalepó.

25 Felekemó be dəyó holaai deretamo, Yesu ama yó matere whírape beterepaae waairaalu, wəi tómó daaté wou betalepó. **26** Ə atéró daaté wou

betepa atimané ą kolóló, mo doasi witu diri furu furu yóló duraalu, “Kepe ai wale ape,” yalepó.

²⁷ Atéteretamo Yesuné atimapaae duraalu, “Ita ępa dią wini, hosaa diriyóló mo dua betae,” yalepó.

²⁸ Tétepa Pitané Yesupaae duraalu, “Tale-ó yapata, ti ękélé yatamo hokolaa yaai węi tómó daaté waaitapa, ape yae,” depa ama duraalu “Ape,” yalepó.

²⁹ Ti fo depa, Pita węi nuku taaróló węi tópaae taae doropóló, Yesu walepaae daaté felepó. ³⁰ Téyaletei, doakale besé tiki wale kolóló wituraalu, węi dolopaae buó deyaai depa ama fo fakeyóló duraalu, “Tale-ó, węiné ę felekemó aluraai dapa, tao sae,” yalepó.

³¹ Atéteretamotóró, Yesuné ama naasemó taosu duraalu, “Naao kisipa tiki mo ti tiró bitini airapó. Noatepa kisipa tiki tamo dekaaporóló mualeé?” yalepó.

³² Atéró, atimaamo węi nukupaae bitj holalemó, kale besé tiki tikalepó. ³³ Tétepa, kale ai nuku tuämó betó mole whı̄rape Yesu aqmó sukóló bitu, ama doi hale sóró horótú duraalu, “Yata so whı̄ fea teteróló kaae tare Tale Kótóné Naalematóró mo hı̄tipó,” yalepó.

³⁴ Atéró, atima ai węi dąala tęyóló, Kenesaret hae utéró sókó felepó. ³⁵ Ai be huluamó betó mole so whı̄nē ą kolóló ita, kale Yesu airapó yóló kisipa mutu ai hae kwiamó betó mole be hulua so whı̄paae Yesu wóló i betere ape, yó faralepó. Atétepa, kale kisi daae mole so whı̄rape atimané ą beterepaae dapesó wua yalepó. ³⁶ Atéró wóló

betó mulu, whjrapené ąpaae woseturaalu, i kisi daae mole so whjné naao kuti salemómaaté wolaa yópóló yae yalemó, téyae depa ą wolaatua yale so whjné kisi beterape fea wisitua yalepó.

15

*Farisi whjirape atimané mara mole ala dorapóló yale fo
(Mak 7:1-13)*

¹⁻² Téró, kale mepaae Farisi whjiraperó Mosesné yóló muló betere fo yó matere whjrapetamo, Jerusalem be huluamó biti wóló, Yesu beterepaae fóló woseturaalu, “Naao yó matere whjrapené dğné ayarapené mara mole ala noatepa tikitu bitu de? Atimané qla naairaalu, folosóró naase fukunipatei qla nuku betere-a, noatepa de?” yalepó.

³ Ti fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Mo diaaqtóró dğné ayarapené mara mole ala sya fu bituraalu, Kótóné yae yóló muló betere fo noatepa tikitu betere? ⁴ Ti noatepae, Kótóné duraalu,

‘Naao hae aya wisi doi muópóló hale sóró horótú betaе,’ fo erapó.

‘Mepaae whjnétamo ama hama alimané doi doróló, dowi tekani fo depata, ti sinópóló,’ mo ti daae erapó,” yalepó.

⁵ “Ai fo aseyóló mupatei, diaaq etei fo dua dapó. Whj betané ama mole qla ó monikó alimaró hamatamo tao sóró melóluqtei, ita Kótópaae melaaiipó yaleteiné, diaamo melanénipó dua dapó.

⁶ Atéturaalu, hamaró alimatamo aqmó bitu, atimaamoné doi hale sóró horatere ala iniyóló alurótú beterapó. Diaaq ayarapené mara mole

ala sya fóló du betereteiné, Kótóné fo hález qla kaae aqróló alurótú beterapó. ⁷ Diq tiki tuápaae dorutei, hález sikili du betere whírape-ó, diaaq ai du betere alamó Kótóné ama kóló whí Aisaiané asére fota, ti mo diápaaetóró erapó. ⁸ Ai asére fo i ape.

‘I so whíné hález kólónémaaté yálo doi hale sóró horótú bitu, atimané ę hosaa tuámó muló bitini, kisipa keteróló mo sisópaae eró beterapó.

⁹ Atimané ępaae, “Aya Tale doa whí-ó,” du beteretei ti mo hález du beterapó. Atéró yó mótu betere fota, ti mo whíné tuéné kekeme nóló i ala yae yóló, yó matere fotei yó mótu beterapó,’erapó,” yalepó.

¹⁰ Yesuné aimó daae mole so whí feapaae ape yóló duraalu, “I dere fo bete diqné wisiyóló wosóló kisipa muae. ¹¹ Whí betere bete doratereteita, mo nokole qlané dorótimitai, whíné tiki tuámó kaayóló kólómó sókó wale foné betá Kótóné keletómó ai whíné betere bete mo dorótua dapó,” yalepó.

¹² Tétepa, ama yó matere whírape ą beterepaae wóló duraalu, “Ai Farisi whírapené naao ai du betere fo woseturaalu, atima dei kisipa mutu beteretei naao kelere?” yalepó.

¹³ Ti fo depa ama duraalu, “Ó hepen bemó betere yálo Ayané ama biliniyale qlarapeta, ti ama feleketamo turó tokó saalo ai ape. ¹⁴ Ti ai whírape atimata, kele dilikirutei mepaae whírape ai ąlisóró fu beterapa, atima atétóró du beterópóló

taalae. Me kele dilikire whjné me kele dilikire whjpaae tū i mole ape yóló ałisóró fupa, ti atimaamo wusurótóró dée nóló, kulu dolopaae derepaalo ai ape,” yalepó.

¹⁵ Ai fo depa Pitané duraalu, “Tale-ó, naao nokole qlané whj dorótumipó, yale fo salené bete däpaae hækearóló yó ąlae,” yalepó.

¹⁶ Ti fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Diákélé yalo ai yale fo bete wisiyóló kisipa muni, diaaø kutirikélé hapólu ai ere ape. ¹⁷ Whjné kólómó nóló, depepaae bitj doropole qlané whjné tiki dorótumipó. Ai qlata, depepaae bitj doropóló nalo, di alée fua deretei diaaø kisipanié?

¹⁸ Téretei hosaa tuämó kaayóló, whjné kólómó sókó wale foné betj ti whj dorótua dapó,” yalepó.

¹⁹ “Whjné hosaa tuämó kaayóló wouraalu, whj doratere alarape ti i ape. Doi ala yaai mutere dei tuékélé, whj dele alakélé, whjné dokore so ó so dokore whjtamó nópu nokole alakélé, kokopei ó seimalené kae kae nópu nokole alakélé, kikiti qla qlémi sere alakélé, whj me dilikóló ama qla qla sere alakélé, fo tokóló taleturaalu kapala fo dere alakélé, me whj eratere alakélé, ai alarape feané so whj dorótua dapó. ²⁰ Whj doratereteita, naase fukuni bólutamo qla nokole alané dorótumipó,” yalepó.

*Kenan soné Talepaae tué tiki tirale fo
(Mak 7:24-30)*

²¹ Atéró Yesu ą ai kale Juda so whjné hae tiki taaróló, Tair-ró Saidon be huluatamo felekemó mole hae kwiapaae felepó. ²² Téyalemó, ai Juda meire be huluamó betere Kenan fake so betj Yesu

beterpaae wóló, fo fakeyóló duraalu, “Depit-né deté yale whjné Naalema Tale-ó, yalo senaale dowi kepe tepeyóló bitu, mo sonaalei dowi ala eróló, ama tiki doasi susupu su beterapa, naao ę koletu tao sae,” yalepó.

²³ Ai fo deté wou betepatei, Yesuné kale sopaae me fo tokó menitepa, ama yó matere whjrabené apaae duraalu, “Ai soné dą sya wouraalu dotopoi fo deté wou beterapa, fópóló hókó falótumié?” yóló sęyalepó.

²⁴ Ai fo depa ama kale sopaae tokó mótu duraalu, “Eta, Israel fake so whj tuqmó fokó fóló betó mole hupurape tao sónpóló, dotonatepa wóló i betere ape,” yalepó.

²⁵ Tétepa, kale so Yesu daalemó bukutiri teáró bitu duraalu, “Tale-ó, ę naao tao sae,” yalepó.

²⁶ Ti fo depa ama kale sopaae duraalu, “Kale naale senaalené nokole əlatei yuwirape nópóló melatere-a wisire?” yalepó.

²⁷ Ai fo depa kale sokó duraalu, “Tale-ó, naao dere fota mo deretei, haçrapenékélé ą whaatere whjné bemó, əla nokole ni fake tómó beleróló nokole əla folope aqmó sorokóta deretei nukua dapó,” yalepó.

²⁸ Tétepa, Yesuné kale sopaae tokó mótu duraalu, “Ti so-ó, yá betá mo doasi kisipa tiki tiróló baterapa, naao ępaae eraasepé dere ala mió i eratere ape,” yalepó. Ai fo deretamotóróti kale soné senaalemané kisi bete mo ti wisi ipakalepó.

Yesuné 4000 whirape əla melale fo

²⁹ Atéró Yesu ai hae kwia taaróló, Kaleli węi kęla fóku sesekę fu beteró, du sorokó mole aopaae

holóló beterepó. ³⁰ Atéró beteremó, holeke momaare so whíkélé, kele dilikire so whíkélé, tiki dore so whíkélé, kóló nomone so whíkélé, mo hale qla kaae mepaae so whíné beleóló ą daalemó mu-laleta depa, atimané kisi beterape ama wisirótua yalepó. ³¹ Kale kóló nomóló betale so whírapetei fo yóo, holeke momaayóló betale whírapékélé wisi yóo, bukutiri doyóló betale whírapékélé mo wisi yóo, kele dilikiyóló betale whírapékélé kele wisiyóló koloo, depa so whí feané sirayóló Israel so whíné Kótóné doi hale sóró horótua betalepó.

³² Atéró, Yesuné ama yó matere whírapé a beterepaae ape yóló duraalu, “I so whí mo doa kolené sinitapó. Ti noatepae, atima qlakélé néni wote siri betepa be də sore kemeyaleteiné atima tu tuqmó wotené sisiraae faqsóró, dotonaalo meipó,” yalepó. ³³ Ti fo depa, ama yó matere whírapené duraalu, “So whíkélé bitini, hale tuq tikimó beterapa, doai betó mole so whíné naaire qla momó mupa melaaloé?” yalepó.

³⁴ Ai fo depa Yesuné atimapaae woseturaalu, “Diāné meteró *bred* o bularape tare?” depa atimané ąpaae duraalu, “Wéikeró o bularape yóo, ya belekäatiki sawa téti yóo yóló betä i tare ape,” yalepó.

³⁵ Ti fo depa, ai betó mole so whí feapaae duraalu, “Ai hae tikimó betó muae,” yalepó.

³⁶ Téró, ama kale wéikeró o bularaperó yarapetamo taruraalu, Tale Kótópaae mo kée yóló, terekée daalu yóló ama yó matere whírapepaae melatepa, atimanémo so whímó ąliralepó.

³⁷ Atéró, atima mo fea nóló sútepa, buki muni

feletei ama yó matere whjrapené betapaae daseté kwęyóló 7 yorape deóló fąanóló mulalepó. ³⁸ Ai kale ąla nale so whıta, soraperó naale senaaletamo dosąani, whjrape maaté dosayóló touróturaalu, 4000 whjrapepó. ³⁹ Atéró, Yesuné so whı fea dotonóló nalo ą węi nukupaae bitı holóló, Makatan be hulua felekemó ere hae kwiapaae bitı felepó.

16

*Yesupaae kelemei alakó kelaalopa erae yale fo
(Mak 8:11-13, Luk 12:54-56)*

¹ Téró, kale Farisi whjrapero Sadyusi whjrapetamo Yesu beterepaae wóló, ą kąae kolóló su saairaalu i fo yalepó. “Kótóné ó hepen bemó mole ala kolóló, ita Talenétei eratapóló sira yaai dere kelemei alakó damaletamo kelaaitapa, erótumié?” yalepó.

² Ai fo depa ama atimapaae duraalu, “Be kuluka sąko sonaa dere ala kolóló, dóta suka wisi yaalo ai ape dua dapó. ³ Hıka be suka sokoteretamokélé sąko dilikiyóló sonaatepa, diaaq i fo dua dapó. Mió doasi hali waai dapó, dua dapó. Sąné dere ala bete diaaq wisiyóló kolóló kisipa irutei, mió i alimó me ala yaairemó dere alarape diąné kolóló kisipa enénipó. ⁴ Dią mió i alimó, dowi ala du betere so whjró nópu nuku betere so whjamonétei Kótó mo beterapóló kisipa muópóló, mo doa yaai dere kelemei alakó eratepa, kelenée yóló ketekę butu beteretei, kelemei ala me kae eraalomeipó. Jonapaae erale ala kaae betą eratepa, diaaq kelaalo

ai ape,” yalepó. Atéró, ai whírapé atima betó mupatei Yesu ą felepó.

*Farisi whíraperó Sadyusi whírapetamoné yó mótu betere ala
(Mak 8:14-21)*

⁵ Atima nukutamo ai wéi kēla té fóló, kelalemó ama yó matere whírapené *bred* o sini, keyó yóló weipakalepó. ⁶ Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Farisi whíraperó Sadyusi whírapetamoné *bred* o tópuratere qla *yist-né* dią doraqsórópa, mo hotowayóló kaae tawae,” yalepó.

⁷ Yesuné ai fo depa, atimasisitei fo kēlaaróló duraalu, “Ti ama ai dere fota, dñé *bred* o sóró anipa du dapó,” yalepó.

⁸ Atimasisi atéró kēlaarótú betepa, Yesuné kisipa yóló, atimapaae duraalu, “Dią tómó maaté kisipa tiró betere whírapé-ó, diaisisitei noatepa fo kēlaaróló, *bred* o sóró anipó du bitu de? ⁹ Diaaq Yalo yale alarape kolóló, wisiyóló kisipa muni airapó. Kale 5000 whírapemó aporó *bred* o bula terekeyóló melaletei-a, diąné kisipa keteraleé? Kale buki muni fele *bred* o diaaq betapaae yóló, metéró yorape fānanaleé? ¹⁰ Ó kale wéikeró *bred* o bularape terekeyóló, 4000 whírapemó melatepa, nóló buki muni feletei diaaq betapaae yóló, meteró yorape fānanóló mulaleé? ¹¹ Yalo take yale fota, *bred* omó kisipa muóló iniyaletei, diaaq wosóló kisipa munié? Ti ai yale fota, kale Farisi whíraperó Sadyusi whírapetamoné *yist-né* dią doraqsóró, kisipa mutu yalepó.” ¹² Téró, atimané ai dere fo wosóló, ama yale fota, kale *bred* o tópuópóló bulatere qla *yist-mó* initei, Farisi

whjraperó Sadyusi whjrapetamoné yó matere foné dą atima doraqsóró, hotowaró kaae tawae yóló irapóló kisipa salepó.

*Pitané Yesupaae yata mo Keriso ai ape yale fo
(Mak 8:27-30, Luk 9:18-21)*

¹³ Atéró, Yesu Filipainé t̄eale be Sesaria Filipai doi mole hae kwiamó sókó fóló, ama yó matere whjrapepaae woseturaalu, “Mo so whjné kale Whjné Naalema-a, depó du bitu de?” yalepó.

¹⁴ Ai fo depa atimané ąpaae duraalu, “Mepaae so whjnéta, ya kale węi tópuratere whikó Jon-pó du beterapó. Mepaae so whjnémō, ti Elaijapó du beterapó. Mepaae so whjnémō, Jeremaiapó du beterapó. Tétepa, mepaae so whjné duraalu, Kótóné ama betą kóló whikó duyalepó, du beterapó,” yalepó.

¹⁵ Ti fo depa ama atimapaae woseturaalu, “Ti aita atimané mutere kisipapa, diaaq kisipané ę-a, depó du bitu de?” yalepó.

¹⁶ Ai fo depa Saimon Pitané duraalu, “Yata, mo hale betótóró tare Kótóné Naalema so whi fea t̄eteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whi, Keriso ai ape,” yalepó.

¹⁷ Tétepa Yesuné ąpaae duraalu, “Jonané naalema Saimon-ó, ya betą Kótóné wisiró betereteiné mo hajné sinitu betere whi ai ape. Ti noatepae, naao ai yale fota, mo whjné yapaae yó menitei, ó hepen bemó betere yalo Ayané yó matepa dapó. ¹⁸ Térapa, yalo yapaae i dere ape. Yata Pitapó. I doasi kapo fake tómó be t̄etu dere kaae, yalo so whi doasi fake firaalo ai ape. Atéró t̄eyóló betepa, sukutere alané

bole fotokoné bóe daalotei, yalo tetu betere be fisikóló mo doraalomeipó. ¹⁹ Téyalomeitei, ó hepen bemó teteróló kaae tare tuapaae faaire be tü tukjyaaire kirape yalo ya melaalo ai ape. Diaaq i haemó dowi ala deretei dokóló mulatepa, ti Kótóné hepen bemókélé dokóló muló beterapó. I haemó diaaq teraayóló hakeamó mulatepa, ti Kótóné ó hepen bemókélé, teraayóló hakeamó muló beterapó,” yalepó. ²⁰ Téró, Yesuné ama yó matere whírapepaae dirii fo yóló mulótú duraalu, “Eta, Kótóné so whí fea teteróló kaae tanópóló sóró beteró betere whí Kerisopó fo mepaae so whípaae momókó yaqse,” yalepó.

*Yesu Kerisoné ą sukólopóló yale fo
(Mak 8:31-9:1, Luk 9:22-27)*

²¹ Mo ai be dêmó kaae sóró, Yesuné ama yó matere whírapepaae duraalu, “Ę Jerusalem be huluamó fóló betepa, kale whí disiraperó mo so whímó Talepaae momaratere topo whírapenékélé, Moses-né yóló muló betere fo yó matere whírapenékélé epaae kae kae susupui ala eróló, ę mo ti sukópoló daalopó. Atéró sukóló sore be dę kemetepa, ę momó kepaayóló betaalopó,” yalepó.

²² Ti fo depa, Pitané ą tü dępaae dapesó fóló duraalu, “Tale-ó, mené yapaae atei kaae ala mo yaalomeipó,” yalepó.

²³ Ai fo depa Yesuné Pitapaae duraalu, “Satan-ó, ya taae fae! Ę faai dere tü wisi naao ai dere alané sesé dapó. Naao ai dere alata, Kótóné kisipa mole ala mei, mo whíné kisipa mole ala ai dere ape,” yalepó.

24 Téró Yesuné ama yó matere whírapepaae duraalu, “Whí me detamo ẽ sya waai kisipa mutepata, ti ama yaai kisipa mole ala taaróló, a dóló oloraaire filipaa ni, amatei beleyóló wópolo yae. **25** Ti noatepa meipó. Mepaae whí dené ama kisipané a betere bete me ala yaqsórópolo, amatei hotowayóló kaae tapata, ti ai whjné ama betere bete aluyaalo ai ape. Téyalotei, mepaae whí dené yalo erae dere ala sya fóló eróturaalu, ama betere bete me qla meipóló a sinitepata, ti atétere whjné ama betere bete aluni, mo ti betó tawaalopó. **26** I haemó yó mole wisi qla fea whí betané amatórótípolo tawóló beteralemó, ai whjné ama betere bete alutepa, ti me noa qlatamo dupu yóló ama betere bete momó saaloé? Ama betere bete mo ti aluyaalo ai ape. **27** Ti noatepae, kale Whjné Naalema ama Alimané ere au wisinaaletamo ama *ensel*-rapetamo wouraalu, so whí dokó feané yale alarape sumótóróti dupu melaalopó. **28** Yalo diapaae mo i dere ape. Diaj i betó mole whírape mepaae sukuni hale betepatei, kale Whjné Naalema ama teteróló kaae tare alatamo wapa, kelaalo ai ape,” yalepó.

17

*Yesuné ama tiki kae daane wale fo
(Mak 9:2-13, Luk 9:28-36)*

1 Naase apomiró be dę kemetepa, Yesuné ątamo faaираалу, Пита, Іемс-ро нома Јон-тамо атиманале мо доаси хаси фосопаае holalepó. **2** Атéró holóló bituraalu, atimané kele tómótei Yesuné tiki mo kae daane wóló, ama kelepaakélé, sukané dę kaae yó

felepó. Atéturaalu, ama deró betere kutikélé fea mo dę tekée felepó. ³ Atima atéró daae mupa, Moses-ró Elaijatamo sókó wóló Yesutamo fo du betepa kelalepó.

⁴ Atétu betepa, Pitané Yesupaae duraalu, “Taleó, dą fea imó betepa mo wisirapó. Naao kisipanétamo furu be sore épaae tęyae depa, ti me ya betóo, me Ilaija betóo, me Moses betóo yaairetei, yalo tēnaalopó,” yalepó.

⁵ Ama ai fo hale du betepatei, mo dęi səkoné atima husurəle dorowóló ai səko dolomó i fo depa atimané wosalepó. “I whıta, yalo mo doasi hossaa muóló yaala sókó fóló mole naalepó. Ama dere ala yalo kilitu, ę mo doasi hękeserapó. Atérapa, diaaǫ ama dere fotóró mo wisiyóló wosae,” yalepó.

⁶ Ama ai dere fo woseturaalu, atima mo doasi winé sinitu, haemó deraapisa fóló muó molepó.

⁷ Atépa, Yesu ą wóló, atima tikimó olaayóló duraalu, “Dią wiyaqse, turukó holóló betó muae,” yalepó. ⁸ Ai fo depa atimané kelalemó, whı me daale kilini, Yesu betą ama wotoró daapa kelalepó.

⁹ Atéró, atima hasi fosómó dorowou bitu, Yesuné kale whırapepaae fo mulótú duraalu, “Kale Whıné Naalema mo ti dóló momó kepaayóló betaaire suka teópatei, i ala depa kelalepóló, mepaae so whıpaae momókó yaqse,” yalepó.

¹⁰ Tétepa, ama yó matere whırapené ąpaae duraalu, “Ti Moses-né ere fo yó matere whırapené Elaijapi folosóró waalopó du betere-a, noa betené du bitu de?” yalepó.

11 Ti fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Ti aita mo dapó. Ilaija ą wouta, take folosóró wisiyóló mole qla qla fea dopa, ama momó wisiróló mu-laalo ape. **12** Ai alata mo yaalotei, yalo diapaae i dere ape. Elaijata, ti mo walepó. Téyaletei, ita Elai-japóló kisipa muni, atimané ąpaae eraai kisipa mole ala fea mo erótua yalepó. Atéyale kaae, ai whírapené kale Whjné Naalemapaaekélé kae kae sekéi alarape eraalo ai ape,” yalepó. **13** Ai fo depa, ama yó matere whírapené kale węi tópuratere whjkó Jon-mó dapóló kisipa yalepó.

*Yesuné dowi kepe tepeyóló betere naale wisirale
fo*

(Mak 9:14-29, Luk 9:37-42)

14-15 Atéró, atima so whj fea betó mole tuapaae sókó walemó, whj betä Yesu daalepaae wóló, ą daalemó bukutiri teáró bitu duraalu, “Tale-ó, yalo naale topo doturaalu, hó naase kotokó yó sóró, si dolopaae ó węi dolopaae biliyó sua du beterapa, naao kolené sukuturaalu tao saaloé? **16** Naao yó matere whírapa beterepaae dapesó waletei, atimané wisirairetei sunipó,” yalepó.

17 Ai fo depa, Yesuné tokó mótu duraalu, “Dią mió i alimó betó mole so whjta, Kótópaae kisipa tiki tiróló betaaire tų wisi mupatei, kisipa tiréní, dowąae fóló kópaae ai fu betere ai ape. Dią tų wisipaae fópóló kisipa mutu, ę diątamо betale sümó hóné sukutapa, ai naale ę beterepaae dapesó ape,” yalepó. **18** Atéró, kale naale Yesu beterepaae dapesó wapa, Yesuné foné seremó, dowi kepe sókó felepó. Mo ai be dəmótóróti kale naale topo doretei, mo ti wisiyalepó.

19 Téró, ama yó matere whírape Yesu beterepaae wóló, atimasisi bitu ąpaae woseturaalu, “Dañé ai kale dowi kepe dóló hókonalemó, sókó feniyaletei, noa betené yalerópó,” yalepó.

20 Ti fo depa, ama atimapaae duraalu, “Diaaq kisipa tiki tiró betere ala tómó ereteiné ai yale ape. Yalo diapaae mo i dere ape. Diaaq kisipa tiki tiró betere alata, sawatamo *mastard* ni ke ķaae bulu, diaaq i ulupaae duraalu, ‘Hiljki fóló tumó daayae,’ depa ai ulu mo hiljki fóló daane faalo ai ape. Diaaq kisipa tikitamo mo ti tiró betepa, ti fea ala fea sumó enérapó,” yalepó. **22** Téró, ama yó matere whírape atima Kaleli haemó tourále wóló bitu, ama atimapaae duraalu, “Kale Whjné Naalema dópóló mené eleké deyóló, mepaae whírapené naase tuapaae mulaalo ai ape. **23** Atéró atimané ą mo ti doló sukunaalotei, tamo be démó maaté doumó muóló, sore be dëné ti ą momó kepaayaalo ai ape,” depa, ama yó matere whírape atima dekjené suku tu betalepó.

Momatere be ķaae tawaaire moni derale fo

24 Atéró, nalo Yesuné ama yó matere whírapetamo Kapeneam bemó sókó felemó, kale momatere bemó *takis moni* siré kotere whírape Pita beterepaae wóló woseturaalu, “Dią yó matere whjné momatere bemó *takis moni* móntua dépé meié?” yalepó.

25 Ai fo depa, ama tokó móntua duraalu, “Épó. Móntua dapó,” yalepó. Atéró, Pita ą be tuapaae sókó holalemó, folosóró Yesunépi Pitapaae woseturaalu, “Saimon-ó, naao noa kisipa mute? Naa kisipané i haemó betó mole doasi topo whírapené

kae kae əla əlamó *moni* suatere alaró *takis moni* siré kotere alatamo, mo atimané naalerapepaaekélé əlae dua dépé, mo whírapepaae maaté əlae yóló, sua de?” yalepó.

26 Ti fo depa, Pitané əpaae tokó móituraalu, “Mepaae mo whírapepaae maaté əlae yóló sua dapó,” depa, Yesuné duraalu, “Atétepa, ti doasi whírapené naalerapepaae əlae yóló sinitu dapó.

27 Tépatei, dámotamo atima dei tué muaqsórópa, ya naao kemei sóró wéipaae derane fae. Atéró derálemó ya supa, ti ai folosóró sere yané kóló dāyóló kelenaalemótamo, **4** *drakima moni* ke bupa kelaalo ai ape. Ai *moni* sóró fóló, dámó wusuróné *takis* mulae,” yalepó.

18

Kótóné teteróló kaae tare hepen be tuqmó doasi doi mole whí deé yale fo

(*Mak 9:33-37, Luk 9:46-48*)

1 Atéyale sukamó, Yesuné ama yó matere whírape ə beterepaae wóló woseturaalu, “Hepen bemó Kótóné teteróló kaae tare aqmó whí fea betó moletei, mo doasi topo betere whí-a, de?” yalepó.

2-3 Ai fo depa, ama betə naale belekəamale dape sóró atima betó mole tuqmó daaló bitu duraalu, “Yalo diapaae mo i dere ape. Diə kisipa tiki feteyóló, etei naale ketei kaae bitinitepa, ti Kótóné teteróló kaae tare aopaae mo sókó faalomeipó.

4 Térapa, mepaae so whí detamo amatei deróló i naale male kaae mo dua betepa, ti ó hepen bemó betere Kótóné teteróló kaae tare aqmó topo whí ai betere ape.

5 Mepaae whị dené etei kaae naale male yało doimó, mo wisiyóló dape supa, ti ętei wisiyóló dape sirapó. **6** Téretei, mepaae whị denétamo mepaae doi muni, ępaae kisipa tiki tiróló betere belei sókó dei so whị dowi ala yópóló me ala eratepa, ti atétere whiné depamó mo doakale kane fake duwóló węi kęla tuąpaae taae faluqsóró mo wisi wuąpó.

7 Mepaae i haemó betó mole so whiné mepaae so whị dowi ala yóló dée nótóló, mepaae alarape mo eraalo ai ape. Atétere whị ątei mo dowi kwia saaireteimó, doasi wiyópóló yae! Ai alarape mo yaalotei, u kale whị dowi ala yóló, dée naaitere tų muaqsóró yae. Me whị atéró dowi ala yópóló, tę mulatere whị ti doakale dowi kwia saaireteimó wió yae! **8** Naaø naase ó hóné ya dowi ala yópóló dée nalatepa, ti atétere naase ó hó tukóló taae falae. Ti noatepae, naao naase ó hó betą daayóló, mo ti betó tawaaire be tuąpaae sókó fupa wisirapó. Naaø hó ó naase tamo daayóló beterale tikimó, Talené mo ti dó tare si dolopaae taae de-ratepa mo dorapó. **9** Naaø kelenétamo ya dowi ala yópóló dée nalatepa, ti atétere kele sokóló taae falae. Ti noatepae, betą keletamó bitu, mo ti betere be tuąpaae sókó fupa wisirapó. Naaø kele tamo daayóló betepa, mo ti dó tare dowi sipaae Talené ya taae deraqsóró dapó.”

Fokó fole sipsip hupupaae dó faróló yale fo

10 “Yało diąpaae mo i dere ape. I betó mole naale momale mo doi muni belei sokótei betepa, diał teteirapepóló tęteraqse. Ti noatepae, atima kaae tare *ensel*-rape ó hepen bemó betere yało Aya

Kótóné kelepaan koló tarapó. ¹² I dere fo wosóló, diaaø noa kisipa mute? Whj betañé ama 100 *sipsip* hupurape whaanalemó, betä hupu alutepa, ama neté yaaloé? Kale 99 hupurape du sokoremó betó mupatei taaróló, kale betä aluyale hupu kekene faalo ai ape.

¹³ Yälo diapaae mo i dere ape. Kale whjné ai aluyale hupu keletepa, ti ą mo hajné sinóló betaalo ai ape. Ti noatepae, betó mole 99 *sipsip* hupurape kilitu hajtu betepatei, kale aluyale *sipsip* hupu keletepa, dere hajné mo teraae falapó. ¹⁴ Atére kaae, i kale doi muni belei sokótei so whj betækélé aluyaçsóró, ó hepen bemó betere diaaø Ayané doasi kisipa mutu beterapó,” yalepó.

Yapaae eratere dowi ala donorae yóló dere fo

¹⁵ “Naaø noné yapaae me dowi ala eratepa, ti ya ą beterepaae fóló, diaamosisi betamó bitu no-ó, naao epaae etei kaae dowi ala eralepóló yó melae. Ama naao dere fotamo wosóló, hapale donoratepa, ti diaamo tuamó muale seké kemeyóló, betamó wisiyóló ai betere ape. ¹⁶ Aténi, naao dere fotamo woseni hóróló dowqaae fupa, ti kale asémó yóló muló betere fo sya furaalu, fea ala fea mo yalepóló, kelale whj tamo ó sore dapesó fóló, diq fea bituraalu, teraayóló ai seké wisirae. ¹⁷ Amatamo dijané dere fokélé wosenitepa, ti touró betere Keriso fake so whjné keletómó häkeamó yó melópóló yae. Atérälemökélé, Keriso so whjné dere ma fo woseni hóratepa, ti ą Keriso doi muni, häle mo whj kaae ó *takis moni* sere whj kaae baterópóló yae.

18 Yälo diäpaae mo i dere ape. Naaø me whj hamopaae erale dowi ala, mo yalepóló ter-aayóló kemeréni häle muó tapa, ti Kótóné ó hepen bemókélé dokóló ai muló betere ai ape. Naaotamo me whj hamomapaae erale dowi ala mo yalepóló teraatepa, ti Tale Kótóné ó hepen bemókélé, ter-aayóló muló beterapó.

19 Yälo diäpaae i dere ape. Atétere kaae, diäkó whj tamo mo betä kisipa muóló ó hepen bemó betere yälo Aya Talepaae momaturaalu, me ɔlakó wosetepa, ti ai wosetere ɔla ama mo melaalo ai ape. **20** Ti noatepae, yälo doi hale sóró horaairaalu, whj tamo ó sorekélé touróló betepa, ti atima tuämö ȑkélé beterapó,” yalepó.

Mené erale dowi kwia häle kemeratere fo sale fo

21 Tétepa, Pita Yesu beterepaae wóló ȣpaae wose-turaalu, “Tale-ó, yälo noné ȣpaae erale dowi ala häle kemeraalopóló meteró fapo enére? Wéi keró fapomó maaté yóló súpóló taaranére?” yalepó.

22 Ai fo depa, Yesuné ȣpaae tokó mótu duraalu, “Yälo yapaae mo i dere ape. Wéikeró félimó maaté deretei sunipa, deté fu beteró 77 félimó, ama dowi ala kemeräle wópóló yae.

23 Atéró kale ó hepen bemó betere Talené teteróló kaae tare aqmó mole alata, etei ala dere kaaepó. Betä doasi topo whjné ama *moni* kwia mulóló saletei, ama kutó diratere whjrapené meteró saleró taleyaai ȣ beterepaae ape yalepó.

24 Atéró, kaae sóró taletu betalemó, betä 10,000 *kold kapa* sekë däle sóró, kwia mulóló sale whj kale doasi topo whj beterepaae dapesó walepó.

25 Ai whjné ama kwia mulóló sale *moni* tokó

melaairetei súmó tanipa, ama doasiné mepaae kutó diratere whípaae duraalu, ai whíkélé, ama somakélé, naale senaalekélé, mené wae sóró dupu yópóló dotonóo, ama qla qlakélé mo fea me whjné dupu yópóló dotonóo, yae. Téró, ai *moniné* ti ama mole kwia kemeraairaalu, sóró ape yóló mulalepó.

26 Ai ala yaaitepa, kale whí ą ama doasi daale felekemó bukutiri teáró bitu dua naamei fo yóló duraalu, ‘Yálo yá betemó kwia mulóló sale qla qla fea tokó melaalopa, sawa kaae tawae,’ du betalepó. **27** Kale kutó diratere whjné fo depa, ama doasiné ą kelalemó, ą kolené sukuturaalu, kwia mole *moni* me qla meipóló, kale whí ą hale fópóló dotonalepó.

28 Téyaletei, ai kale whí ąmo furaalu, ama 100 *denarias moni* kwia mulóló sale whí kèle felepó. Ti ai whjta, atimaamo betä kutó ditere whípóló kisipa muni, ama depamó botokó sóró taru, mo detersayóló duraalu, ‘Yálo 100 *denarias moni* yapaae kwia mulapa, mo miótitei, hapale tokó ąlæe’ yalepó.

29 Ai fo depa, kale whí ą bukutiri t̄ane doropóló, mo dua naameiné ąpaae duraalu, ‘Yálo tokó melaalopa, sawa kaae tawae,’ yalepó.

30 Téyaletei, kale whjné kaae tawaalomeipóló, *dipula* be kaae tare whípaae duraalu, ‘Ama kale kwia sale *moni* tokó melatere su kamó ti ą sókó daalaasepólópa, hale beterópóló yae,’ depa, kale whí *dipula* beteralepó. **31** Atétepa, mepaae atima betä kutó ditere whírapené ai ala kolóló, atimakélé dei tué muóló sek̄tepa, atimané doasi

topo whipaae i ala yalepóló ąpaae yalepó.

³² Atéró ene wale fo wosóló, kale doasiné ai ala yale whipaae ape yóló, ąpaae duraalu, ‘Yata mo dowi ala yó tare kutó diratere whi ai ape. Naaō ępaae mo dua naamei fo depa, yało yapaae doasi kwia moletei, me ąla meipóló taaralepó. ³³ Térapa, yało ya kolené sukóló taalótú yale kaae, naaokélé diaamo betə kutó ditere no hamoma koleturaalu, ai ala iniyólópó,’ yalepó. ³⁴ Atéró, kale doasi topo whi ą fopaae buólo, u kale *dipula* be kaae tare whipaae duraalu, ‘Ama kwia mole *moni* momó tokó melópólópa, ą *dipula* beteróló, susupuróló fokosói ala deté fu betaе,’ ” yalepó.

³⁵ Ai fo deté fóló kemetepa, Yesuné ama yó matere whirapepaae duraalu, “Naaō no hamamané yapaae erale dowi ala me ąlameipóló, mo hosaa turóné kemerénitepa, ti ó hepen bemó betere yało Ayané dią dokø feapaaekélé ai kaae alatóró eraalo ai ape,” yalepó.

19

Soró whítamo dokoretei teketeremó yale fo

¹ Atéró, Yesuné ai forape yóló kemetepa, ai Kaleli hae taaróló Judia hae kwiamó fole Jordan wéi teyóló uté fakeró felepó. ² Atéró fóló beteremó, so whi feané ą sya wou betepa, atimané kisi beterape wisirótua yalepó.

³ Atéró, mepaae Farisi whirape Yesu beterepaae wóló ą hásókó fuléró kaae kelaai woseturaalu, “Kale yóló muló betere foné betə whiné ama so sawa hásókó fole ala, ó mepaae kae kae doasi

dowi ala depakélé tokó falatepa Kótóné fo mulepé munié?” yalepó.

4 Ti fo depa, Yesuné ama tokó mótu duraalu, “Asémó yóló muló betere fo dosayóló diaaq kisipa munié? Take keké nale alimó so whí aleturaalu, whí kae aleyoo, so kae aleyoo erapó. **5** Atére betené betá whí ą so dokoturaalu, ama alimaró hamatamo taaróló, ama somatamo mo betá tikítóró daayóló betaalo ai ape,” yalepó. **6** “Atimaamo tamotei, Kótóné dekaaporóló mo betá tikitóró alée faló beteretei, mo whjné tekeyaosóró yae,” yalepó.

7 Ai fo depa, kale Farisi whírapené ąpaae duraalu, “Ti ai fo epateimo, Moses-né yóló muló betere foné duraalu, whí betané ama soma tokó falaai depata, ti so tokó falatere asé ai soné sóró fópóló, melae ere fomo, hale noatepa yaleé?” yalepó.

8 Ai fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Moses-né ai ere fota, diaaq dowaae fóló du betere alamó, so tokó falaai depa, hale hóko tokó feni, asé sóró fópóló melae yóló ai ere ape. Ti atéró so tokó fatu betere alata, take keké nale alimó, Talené atei ala yae yóló inipó. **9** Yalo diapaae mo i dere ape. Mepaae whjné ama soma me nópu nénipatei, hale tokó faróló, ai whí ą me kae sotamo dokotepa, ti atétere whí ą dowi ala yóló mo ti folokoleratapó,” yalepó.

10 Ti fo depa, ama yó matere whírapené ąpaae duraalu, “So dokóló betere ala doasi hapólu ereteiné dą so dokoni hale betepakélé, mo wisir-apóló kisipa mutapó,” yalepó.

¹¹ Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Whị fea so dokoni, hález betenénitei, atei ala yópóló Talené ama tukóló muló betere whíné betə mo súmó enérapó. ¹² Ti noatepae, take mepaae whírape hamané deyale su kamótei, nóluku fopei deyoo, mepaae whírape ti mo whínétei nóluku sokoo, mepaae whírape ti Kótóné ó hepen be tuamó teteróló kaae tare aomó mole ala eraairaalu, so dokotere ala taaróló, Talené kutó betə diroo dua dapó. Mepaae whírapené i dere fo sya fóló, ya naao wotoró bitu Talené ala mo súmó eranérapóló kisipa mutepata, ti téyópóló yae,” yalepó.

*Yesuró belekqatiki naale senaale tamo
(Mak 10:13-16, Luk 18:15-17)*

¹³ Téró, so whị atimané naale senaale Yesuné naase mulóló momarópóló dapesó walepó. Téyaletei, ama yó matere whírapené ai kale naale senaale dapesó wale so whị foné sóró seséyalepó.

¹⁴ Atétepa, Yesuné duraalu, “Mepaae so whítamo i naale senaale kaae betepa, ti Kótóné teteróló kaae tare hepen bemó mole alarape saalo ai ape. Térapa, ai naale senaale atima ę beterepaae wópólópa, sesé yaqse,” yalepó. ¹⁵ Atéró, ama atimané tikimó naase mulóló momayóló kemetepa, atima ai betere tiki taaróló felepó.

*Yesuró betə kokopei néli whítamo
(Mak 10:17-31, Luk 18:18-30)*

¹⁶ Téró, whị betə Yesu beterepaae wóló wose-turaalu, “Yó matere whị-ó, mo ti betó tare bete saairaalu, noa wisi alakó yaaloé?” yalepó.

¹⁷ Ti fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Noa wisi alakó yaaloé? yóló, ępaae wosetere-a, noatepa de?

Ti wisi ala erótú betere Tale betä beterapa, ai ti betere bete saaitepa, ti ama yae yóló muló betere fo betä wisiyóló sya fóló eró tawae,” yalepó.

¹⁸ Ai fo depa, kale whjné duraalu, “Noa ala maaté?” depa, Yesuné ąpaae tokó móituraalu, “Whj me ti dóló sukunaqse, so nópu naqse, qla qlémi saqse, me whj dilikóló só deraairaalu, kapala fo yaqse erapó. ¹⁹ Naaø dere alaró dere fotamoné naao hae aya wisi doi muópóló hae aya aqmó naameyóló mo dua betae. Téturaalu, naaotei ya yaala sókó fu dere kaae, naao be whj so whjpaaekélé, atéró yaala sókó fu betae,” yalepó.

²⁰ Tétepa, kale kokopei whjné duraalu, “Ai yae yóló muló betere alarape betákókélé yało tikini, betere dokq fea yało sya fóló eró tarapa, me noa alakómo hásokó fóló yało inire?” yalepó.

²¹ Ti fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “Naaø kisipanétamo mo betä alakókélé hásokó feni, mo turó sya fóló eratere whj betaai kisipa mutepa, ti ya fóló, naao tare qla qlarape fea dotonóló *moni* sóró yoleale yóló betere whjrapemó hale melae. Atétepa, ti naao saaire qla qla ó hepen bemó mo doasi horóló mupa, saalo ai ape. Atéró melólota, ya ę sya ape,” yalepó.

²² Téró, kale kokopei whjné ai dere fo wosóló furaalu, ą qla qla fea tare néli whj betereteiné, ą fomoné sinité felepó.

²³ Téró, Yesuné ama yó matere whjrapaee duraalu, “Yało diąpaae mo i dere ape. Fea qla qla mole néli whj Kótóné teteróló kaae tare hepen be tuąpaae sókó faairetei mo dirirapó. ²⁴ Yało diąpaae momó i dapa wosae. *Kamelhupuné ketéli*

dolomó sókó fenéretei, qla qla fea tare néli whi
Kótóné teteróló kaae tare hepen be tuapaae sókó
faairetei mo doasi dirirapó,” yalepó.

25 Tétepa, ama yó matere whírapené ai dere
fo wosóló atima fomo depa, ąpaae woseturaalu,
“Noa kaae whímo aluyaqsóró, tao saaloé?” yalepó.

26 Ai fo depa, Yesu atima beterapaae fetée fóló
duraalu, “Atei ala fea mo whíné enénitei, Kótóné
ama betą fea ala fea mo sumó enérapó,” yalepó.

27 Ti fo depa, Pitané ąpaae duraalu, “Tale-ó,
miótá dğné tare qla qla fea taaróló, ya sya walapa,
naao dąpaae noa qlakó melaaloé?” yalepó.

28 Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yało
diąpaae mo i dere ape. Take i haeró sàtamó
ó qla qla fea momó kae kisi aleyóló mulatere
sukamóta, kale Whjné Naalema teteróló kaae tare
doasi betere tikimó ama mo kae ere au wisinaale
yóló betepa, kelaalopó. Téró, diaq e sya
wale whírapekélé ai kale 12 doasi topo whi betere
tikimó bituraalu, 12 Israel fakerape taleyaalo ai
ape. **29** Mepaae whj dené ama be ó noma ó nema
ó hama alima ó ama naale senaale ó ama kutó ó
hae tikikélé fea taaróló, yało ala eraairaalu fupa,
ti ai taaróló wale qla qlamó Talené beleróló, 100
félímó melaalo ai ape. Téturaalu, ai tómó mo ti betó
tare betekélé matepa saalo ai ape. **30** Téyalotei,
mepaae mió mo doasi doi mole so whírape take
nalo atima doi munire whi kaae betaalopó. Mió
mepaae doasi doi muni, hale hoko sókó deyóló
betere so whi, ti take nalo mo doasi doi mole topo
whi kaae betaalo ai ape,” yalepó.

20

Kutó diróló dupu serepaae dó faróló yale fo

¹ “Ó hepen bemó Kótóné teteróló kaae tare alata, etei ala kaaepó. Betə hae tale mo híkati ama *wain* kutó dirópóló, whírape sóró beteraaí dapóló felepó. ² Atéró, kale kutó talené mepaae whírape sóró atimapaae duraalu, ‘Betə be démó ditere kutómó *denarias moni* betə melaalopa, yalo *wain* kutó dirane faaloé?’ yóló wosalemó, téyaalopó depa, dini fópóló dotonalepó.

³ Atéró, híka 9 kilok sukakelemó, kale kutó tale ą momó fóló kelalemó, mepaae whírape so whífea touratere tikimó hale daae mupa kelalepó.

⁴⁻⁵ Atépa, ama atimapaae duraalu, ‘Diiaq ditere kutó sútóróti diąkélé yalo dupu yaalopa, yalo *wain* kutó dirane fae,’ depa, atima felepó. Atéró, 12 kilok sukakelemókélé, mepaae whírape hale daae mupa kale dere fo kaae yóló dotonóo, kuluka 3 *kilok-mókélé*, atéró dotonóo yalepó. ⁶ Mo kuluka 5 *kilok-mó* ą momó fóló kelalemó, kale dere kaae mepaae whírape hale daae mupa kolóló, duraalu, ‘Dią imó hale noatepa daae mulu de?’ yalepó.

⁷ Ai fo depa, atimané duraalu, ‘Me whíné dą ama kutó dirópóló sinitepa hale i daae mole ape,’ depa, kale whíné duraalu, ‘Diąkélé, yalo kutó dirane fae,’ yalepó.

⁸ Atéró, be diki deretamo kale kutó talené ama kutó diratere whírape kaae tare whípaae duraalu, ‘Ai kutó diratere whírapapaae ape yóló, atimané dupu mótu, nalo ki dini wale whírapemó kaae sóró melaté fóló, folosóró wale whírapapaae kemerále fae,’ yalepó.

9 Téró, kuluka 5 kilok-mó kaae sóró kutó diyale whjrapekélé fea *denarias moni* betatatóró matepa sua yalepó. **10** Atérótóró maté fóló kemetepa, kale folosóró híkati kutó dini fele whjrape atimané *moni* horóló melaalo nisi yalemó, kale nalo wale whj melale *denarias monitóró* atima fea betä betä yóló matepa, sua yalepó. **11** Atéró *moni* sóró kemetepa, kale kutó taletamo dei tué muturaalu, *monimó* dokó dokó dere ala kaae sóró du betalepó. **12** Atima mo híkati kaae sóró kutó dirale whjrapené kale kutó talepaae duraalu, ‘Dáta, doasi suka suputamokélé, mo depe tukó wei kutó ditu betalepó. Téyaletei, kuluka mo betä sukakelemó kutó dirane wale whjrapekélé, dä melale sútóróti ai melale ape,’ yóló, kale kutó taletamo fo tokótamo du betalepó.

13 Tétepa, ama atimakó whj betapaae duraalu, ‘No-ó, yało naao *moni* tukóló menéni, mo donotóróti i matere ape. Take híkati dämo fo dokoturaalu, yapaae *denarias moni* betatatóró melaalopó fo yapaae inié? **14** Térápa, mió naao *moni* sóró fae. Nalo yało kutó dirane wale whjrapekélé, diaç melale kaaetóró, atimakélé melaai kisipa mutapó. **15** Yało *moniné* me ala enépa, ti yało mo sumó enérapó. Yało hamokoturaalu me whjpaae eratere alamó naao etamo noatepa dei kisipa mutu de?’ yalepó.

16 Ai ala du dere kaae, nalo wale whj folosóró fóo, folosóró fele whj ti nalo wóo yaalo ai ape,” yalepó.

Yesuné q sukqalopóló sore dakoróló momó yale

fo

(Mak 10:32-34, Luk 18:31-33)

17-18 Téró, Yesu ą Jerusalem be huluapaae holairaalu, ama yó matepa wosetere 12 whjirape atimasisi fu bitu tų dępaae dapesó fóló, atimapaae duraalu, “Miota dą Jerusalem be huluapaae holai i fole ape. Téteretei, kale whjné Naalema mepaae whjné eleké deyóló, so whjmó Talepaae momaratere whjrapero Moses-né asere fo yó matere whjrapetamoné naase tuqmó mulale faalopó. Ai whjrapenémo ątamo fo tokótamo yóló, ą só deróló, mo ti sinópóló, daairaalu fo dokaalopó. **19** Atéró, ai whjrapenémo ti Juda mei, kaae fakené naase tuapaae mulatepa, atimané ą faleyóló doka doka yóo, fokosói ala yóló susupuróo, filipaa ni tómó oléróló dóo yaalo ai ape. Atéró mo ti sukålotei, sore be démó ti Talené ą momó kepaaróló beteraalo ai ape,” yalepó.

*Jems-ró Jon-tamomó hamané Yesupaae
woserale fo*
(Mak 10:35-45)

20 Téró, kale Sebediné naalema tamo hamané Yesu beterepaae dapesó walepó. Atéró, wóló kale so ą bukutiri t̄ane doropóló bitu duraalu, “Yało i eraasepé yóló yapaae wosetere ala wisinaalekó naao eraaloé?” yóló wosalepó.

21 Tétepa, ama ąpaae duraalu, “Yało yamó noa alakó eropóló kisipa mute?” depa, kale soné du-raalu, “Naao téteróló kaae tare be tuqmó, yało i naale tamokó me naale naao turu naase démó beteróo, me naale naao fé naase démó beteróo, yaasepóló dapó” yalepó.

22 Ai fo depa, Yesuné kale whị tamopaae duraalu, “Diaamoné ẹpaae ai wosetere fo beteta, diaamo kisipa inipó. Dowi ala kwia tokóló aluraairaalu, susupu sóró sinaaire ala, diaamonékélé súmó senére?” depa, atimaamoné duraalu, “Dámonékélé súmó senérápó,” yalepó.

23 Ai fo depa, Yesuné atimaamopaae duraalu, “Yalo naaire wutimó belere wẹi diaamonékélé súmó naalotei, turu naase ó fé naase démó betaaire alata, ti yalo teteróló kaae tanipó. Ái alata, yalo Ayané ama teteróló kaae taru, aimó betaaire whị tamokélé, ama mo taketitei tukóló beteró beterapó,” yalepó.

24 Tétepa, kale mepaae yó matepa wosetere naase tamo whịrapené ai dere fo woseturaalu, u kale whịró nomatamopaae fopaae yóló dei tué mualepó. **25** Atétepa, Yesuné atimapaae tourálezape yóló duraalu, “Juda mei, kaae fake teteróló kaae tare topo whịrapené mo so whị teteróló kaae tawóo, atimané sóró beteró betere whịrapenékélé mo so whị teteróló kaae taru, i ala erae du beteretei diaaq ai kisipare ape. **26** Atétere kaae, dią tuämökélé ai ala momókó yaqse. Aténi, dią tuämótamo doasi topo whị betaai kisipa mutepa, ti so whị feané kutó diratere whị baterópóló yae. **27** Whị me de doasi doi mole whị betaai kisipa mutepa, ti diąné wae sóró kutó diratere whị kaae betae. **28** Kale Whịnē Naalema waleteita, ama kutó dirópóló mepaae whịrape sóró beteraaíwéni, mo whịnē kutótei ama diróo, so whịnē betere bete aluyaqsóró, ama betere bete hágé melóló, dupuróló tao sóo yaairaalu, walepó,” yalepó.

*Yesuné kele dowi whị tamo wisirale fo
(Mak 10:46-52, Luk 18:35-43)*

29 Atéró, Yesu ą ama yó matere whịrapetamo ai Jeriko be hulua taaróló fu betalemó, so whị mo feané atima sya wou betalepó. **30** Atétepa, kale kele dilikire whị tamo tū dēmó beteremó, Yesu fu beterapó dere fo wosóló, fo fakeyóló duraalu, “Depit-né Naalema Tale doa whị-ó, dāmo kōlené sukuturaalu, tao sae,” yalepó.

31 Ai fo depa, so whị feané kale whịtamopaae taalae yóló foné supatei, woseni nisiyóló, mo ti fo fakeyóló duraalu, “Depit-né Naalema doa Tale-ó, dāmo kōlené sukuturaalu tao sae,” yalepó.

32 Atétepa, Yesu ą aimó kejyóló daalu, kale whị tamopaae ape yóló, atimaamopaae woseturaalu, “Yalo diaamopaae noa alakó erópóló de?” yalepó.

33 Ai fo depa, atimaamoné duraalu, “Tale-ó, naao dāmoné kele wisiraasepóló dapó,” yalepó.

34 Tétepa, Yesuné mo kōlené sukuturaalu, atimaamoné kelemó olaa yalepó. Atéró olaa yaletamotóró atimaamoné kele wisitepa, Yesu sya felepó.

21

Yesu doasi topo whị aqyóló Jerusalem be huluapaae sókó fele fo

(Mak 11:1-11, Luk 19:28-40, Jon 12:12-19)

1-2 Atéró, atima Jerusalem be huluapaae felekemó sókó faai, kale *Olip* du sorokó molemό tene Betpas bemó sókó felepó. Aimó Yesuné ama yó matere whịtamо dotonaai duraalu, “Diaamo u be huluapaae fóló kelenalemó, betə *donki*

hupu ama maletamo halikané duló betaalo ai ape. Téyaalopa, ai hupu ama maletamo wusuró ẽ beterepaae taayóló sóró ape. ³ Whị menétamo diaamopaae, ai hupu neyaaí taayóló só fute? depa, i fo yae. ‘Talené ama kutó doasi moletei, diyóló kemetepa, momó sóró waai, kapala asiri serále fae yale tikimó sóró fulapó,’ yae,” yalepó.

⁴ Até yaleteita, take Kótóné ama kóló whjné yóló muló betere fo motóró dokonóturaalu yalepó. Ai fo i ape.

⁵ “Jerusalem be hulua so whj-ó, diaaq doasi topo whj ai walapa, kelae.

Àta fopaae buni, mo naamei whj teó utu *donki* hupuné sisó tómó betóló ai walapa, kelere?” erapó.

⁶ Atéró, Yesuné ama yó matere whjtamo fóló, atimaamopaae yae yale alatóró yalepó. ⁷ Téró, kale whj tamoné *donki* hupu ama maletamo wusuró dapesó wóló, atima feané kuti sokóló, ai hupuné sisó tómó whamenóló, ai tómó Yesu beteralepó.

⁸ Atéró, so whj feané kutirape sokóló tu tómó whamenaté fóo, mepaae so whjné ti ni tetejirape tukóló whamenaté fóo du betalepó. ⁹ Atétepa, mepaae so whj ti átamo folosóró fóo, mepaae so whj nalo wóo du bitu, fo fakeyóló ą dukiróturaalu, “Hosana, Depit-né Naalema doa whj-ó, dą tao sae.” “Talené doimó wale whj wisinaale Kótóné wisirópóló yae.”

“Mo ó taoró betere Tale Kótóné doi hale sóró horae,” deté fu betalepó.

¹⁰ Atéró, Yesu ą Jerusalem be huluapaae sókó felemó, so whj feané fo tiki whaatamo ą busuró

wou betepa, ai be huluamó betó mole so whjné woseturaalu, “Ai wale whj-a de yaleé?” yalepó.

¹¹ Ti fo depa, a busuró wale so whj feané atimapaae duraalu, “Ata, Kaleli haemó tene Nasaret be hulua whjkó Kótóné fo eratere koló whj Yesupó,” yalepó.

Yesuné momatere be dolomó hókó farale fo

¹² Atéró, Yesu a momatere be dolopaae sókó holalemó, ai be dolomó whjrake əla əla dotonóló duputamo yóló su betepa, atima hókóló taae faralepó. Téró, kae kae be hulua whj atimané kae kae moni duputamo du betere whjrake bitua dere ni fakerapekélé, kale ba hókósere dotonóló dupu du betere whjrake bitua dere foloi ni fakerapekélé fea fesekeyó mepaae whjrake dóló hokó faróló, fetée deralepó. ¹³ Atéró, ama atimapaae duraalu, “I fo aseyóló muló beterapó. Yalo i beta moma betə yaairaalu tēnapó. Tépatei, diaaq ai dere alané əlémi nokole whjrake betere be aqrótú beterapó,” yalepó.

¹⁴ Téró, mepaae kele dilikire whjraperó hó momaare whjraketamo, ai momatere be tuapaae wua depa, Yesuné atima wisirótú betalepó.

¹⁵ Téyaletei, ama ai dere ala wisinaale koloo, ai momatere be tuamó betó mole naale senaalené fo fakeyóló, “Hosana, Depit-né Naalema-ó,” yóló du betere fo kale mo so whjmó Talepaae momaratere topo whjraperó Moses-né asere fo yó matere whjraketamoné wosoo, yóló, atima dei tué muturaalu fopaae bualepó.

¹⁶ Tétepa, atimané əpaae woseturaalu, “I naale senaalené du betere fo-a, naao wosere?”

depa, Yesuné tokó mótu duraalu, “Épó. Kale aseyóló muló betere fo diaaq dosayóló kisipa muni airapó. Ketei naale senaaleró tñemó teó belere naale senaaletamoné Kótóné doi hale sóró horópólópó yóló, Talenétei tukóló muló beterapó,” yalepó.

¹⁷ Atéró, atima ai be huluamó betó mupa taaróló, a u Betani be huluapaae fóló, diki betá fiyalepó.

*Yesuné nose sélirale fo
(Mak 11:12-14, 11:20-24)*

¹⁸ Atéró, a mo hijati u kale be huluapaae momó fesaae yóló fu betalemó, tumó a mo wotené sinalepó. ¹⁹ Atépatei, a fu betalemó, tumó ni nose daapa, nose daale felekepaae fóló kelalemó, dukélé woleni, hale sókumaaté epa kelalepó. Atépa, ai nipaae duraalu, “Du momó kaae woleyaalo mei ai ape,” yalepó. Ai fo yaletamotóró kale ni mo ti séliyó deyalepó.

²⁰ Atéró ama yó matere whírapené ai kale ni sélitere ala kolóló siraturaalu, i ni hapale téítiei séliyale-a, neyóló yalerópóló, atimané ąpaae wosalepó.

²¹ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yalo diapaae mo i dere ape. Diaaq kisipa tiki tamó muni, mo ti tiró bitutamo, yalo nipaae yale kaae, diaaqkélé ai ulupaae ya daale tiki taaróló, a wéi kela tómó daane derepae depa, mo téyaalo ai ape. ²² Diaaq kisipa tikitamo Talepaae mo ti tiró bitu, moma duraalu, noa qlakó wosetepa, ti diaaq ai wosetere qla mo saalopó,” yalepó.

*Yesupaae yą né sóró beteraleé yóló wosale fo
(Mak 11:27-33, Luk 20:1-8)*

²³ Atéró, Yesu ą momatere be tipiné bopéró daaló beterepaae fóló, yó mótu betepa, mo so whjmó Talepaae momaratere whjraperó mepaae whj disirapetamo wóló ąpaae woseturaalu, “Nao ai alarape du beterópóló, yą né sóró beteraleé?” yalepó.

²⁴ Ti fo depa, Yesuné atimapaae tokó mótu duraalu, “Yållokélé diąpaae betą wosetere fo yaalopó. Yalo wosetere fotamo diaaq ępaae tokó matepa, ti ępaae yą né sóró beteratepa de? yóló wosale fokélé yalo diąpaae tokó melaalo ai ape. ²⁵ Take Jon-né so whj węi tópurale ala momó kaayóló waleé? Ó hepen bemó betere Talené yae depa yalepé, hale mo whjné yae depa, yaleé?” yalepó. Ai fo depa, atimasisitei fo kelaaróló duraalu, “Djanétamo ó hepen bemó Talené yae depa yalepó enalemó, ti dąpaae diaaq ama dere fo wosóló, ąpaae kisipa tiki tiréni dere ala noatepa yale? fo yaalopó.

²⁶ Ti mo whjné yae depa yalepó fo uatei, Jon ą Kótóné ama fo eratere kóló whjpóló so whj mo feané kisipareteiné, atima dą daqsóró wirapó,” yalepó.

²⁷ Atétepa, atimané Yesupaae duraalu, “Dą kisipanipó,” yalepó. Ti fo depa, ama atimapaae duraalu, “Mené ępaae i alarape yae depa dapóló, yållokélé diąpaae yó melaalomeipó,” yalepó.

Betą whjné naale tamopaae dó faróló yale fo

²⁸⁻²⁹ Atéró atimapaae duraalu, “I dere fo wosóló, diaaq noa kisipa muaaloé? Whj betané ama naale

tamo beterepó. Tépa, kale whị ą ama me naale beterepaae fóló duraalu, ‘Ti naale-ó, yą yalo *wain* kutó dirane faasepólópó,’ yalepó. Téyaletei, kale naalené alimapaae naao kutó dirane fole ą hórapó yaletei, nalomo ama kisipa feteyóló wisirapóló dirane felepó.

³⁰ Tétepa, kale whị ama me naale beterepaae fóló, me naalepaae yale fo kaaetóró yalemó, ai naalené duraalu, ‘Aya-ó, wisirapó téyalopó,’ yalepó. Téyaletei ą feni, hóyalepó. ³¹ I kale naale tamokó mé naalené ama alimané kisipa mole ala eraleé?” depa, atimané tokó mótu duraalu, “Folosóró yale naalenépó,” yalepó. Tétepa, Yesuné atimapaae duraalu, “Yalo diąpaae mo i dere ape. Kale *takis moni* siré kotere whı̄raperó nópu nokole sorapetamo Tale Kótóné teteróló kaae tare be tuąpaae sókó furaalu, folosóró atimapi faalo ai ape. ³² Ti noatepae, kale węi tópuratere whı̄kó Jon waleteita, mo donoi alamaaté yó melaaí waletei, diąné ama dere fo wosóló, kisipa tirénipó. Téyaletei, *takis moni* siré kotere whı̄raperó nópu nokole sorapetamoné ti ama dere fo wosóló, mo dapóló kisipa tiralepó. Atéró, atimané du betere alakélé diaaq kolólótei, mo dapóló diąné dowi ala taaróló, kisipa feteyóló, tirénipó,” yalepó.

*Wain képi kutópaae dó faróló yale fo
(Mak 12:1-12, Luk 20:9-19)*

³³ Atéró, Yesuné duraalu, “Fo sale fo me kae i dapa wosae. Betą whjné ama haemó *wain* kutó diyóló, tipiné bolaayóló atimané *wain* képi du dówóló węi tepeyaairaalu, kutu diri dukjyoo, kale kutópaae ǫlémi whị wale kelaai kaae tawóló

betaaire be fōlo mo sikipaae horóló tēyoo yalepō. Atéró kale whi ą mepaae uké faaираalu, mepaae kutó diratere whirapepaae ama kutó kaae tawae yóló, atima sóró beteróló ą felepó. ³⁴ Atéró, kale *wain* du teketera ali wapa, ama mepaae kutó diratere whirape u kale kutó kaae tare whirape beterepaae үlumétepa sóró muló betere ղlakó senaale fae yóló, dotonalepō. ³⁵ Téyalemó, ai kale kutó kaae tare whirapené u kutó diratere whirape me whi hale fokosói ala yóló susupuróo, me whi mo ti dóló sukunóo, whi me kapo duné siriyóló dóo, yalepō. ³⁶ Até itikimó, momómo kale whiné ama mepaae kutó diratere whirape dotonalemó, ai whirapekélé take folosóró doteyale whirapepaae erale ala kaaetóró ipakalepō. ³⁷ Atéró, nalo mo ti kermeróturaalu, kale whiné ama naale so whiné mo wisiyóló dape saalopóló kisipa muóló, dotonalepō.

³⁸ Téyaletei, kale kutó kaae tare whirapené kale whiné naalema wale kolóló, atimasisi fo kelaaróló duraalu, ‘Ai naalenéta, ama alima sinitepa, ղla ղla fea ama saai du beterapa, ai ղla ղla fea dğné saai ղkélé daalopa, siépe,’ yalepō. ³⁹ Atéró, atimané kale naale ai kutó alépaae tao sóró taae deróló mo ti dalepó.

⁴⁰ Atépa, ai kale *wain* kutó tale wouraalu ai kutó kaae tare whirapepaae noa alakó eraaloé?” yalepō.

⁴¹ Ti fo depa, atimané ղpaae tokó mótu duraalu, “Mo sonaalei dowi ala du betere whirape atima mo ti sinópóló ama daalo ai ape. Atéró, ama kale *wain* du үlumétepa sóró wisiyóló bukóló atima sóo,

kale kutó tale melóo, yópóló mepaae whírapepaae kaae tawae yaalopó,” yalepó.

42 Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Kótóné asémó yóló muló betere fo diaaq dosayóló kisipani airapó.

‘Kale doakale kane fake be tētere whírapené dopa taae farale kapotei, be hulua deyaaire doasi eleké alée felepó.

Ai kelaalo koköi ala, Talenétei eró betepa dānē kilituraalu, sira du beterapó,’ erapó.

43 Térapa, yálo diápaae i dere ape. Kótóné ama tēteróló kaae tare ala wisi dią tuqmó molletei, ama tokó sóró du wisinaale woleraaire so whípaae melaalo ai ape. **44** Whí me de ai kane fake tómó dé nukupa, ti ai whiné ama diri derakó faalotei, whí me detamo ai kane fake dorowouraalu tēiyaratepa, ai whí mo ti derakó fóló muaalo ai ape,” yalepó.

45 Atéró, mo so whímó Talepaae momaratere topo whírapero Farisi whírapetamoné ai yale fo sale forape woseturaalu, Yesuné ai yale foto, atimapaaetóró yalepóló kisipa mualepó **46** Atétepa, atimané ą daaire tū kikitu betaletei, so whí feané kisipané ata hale mo whí mei, Kótóné ama fo eratere kóló whípóló kisipareteiné, atima daqsóró witepa taaralepó.

22

*So dokotere be dêmó qla deyóló nokolepaae dó faróló yale fo
(Luk 14:16-24)*

1-2 Atéró, Yesuné atimapaae fo sale me kae yóló duraalu, “Kótóné ó hepen bemó teteróló kaae tare aqmó mole alata, betä doasi topo whjné ama naalemané so dokotere be démó qla deraairaalu, donoróló mulatere kaaepó. **3** Kale whjné atéró detere qla naai ape yóló ali male so whj dape sene fae yóló, ama kutó diratere whjrape dotonaletei, atima hóyóló waalomeipó yalepó.

4 Tétepa, ama mepaae kutó diratere whjrapemo dotonótú duraalu, ‘I detere qla naai ape yóló ali male so whjpaae i fo yae. Yalo qlata taleyóló mulóló, *bulmakau* hupuró mepaae seraai huputamo dóló turukiyóló mulóo, mepaae qla qlakélé fea mo sumó taleyóló mulóo erapa, yalo naalené so dokotere be démó detere qla naai ape yae,’ yalepó.

5 Téyaletei, atima ai dere fo woseni nisiyóló, dapo dapo yóló, me whj ama kutópaae fóo, me whj ti ama yaai tué mole alapaae fóo, yalepó. **6** Mepaae feni hale betere whjrapené ti ama kutó diratere whjrape fokosoi ala yóo, mepaae mo ti dóló sukunóo yalepó. **7** Atétepa, kale doasi topo whj ą fopaae buóló ama diki tare whjrape u kale whjrape dale whjrape dóló kemeróo, atimané doasi be huluakélé si biliyóló, torokó fale fae depa atima fóló, si biliyóo yalepó.

8-9 Téró, ama kutó diratere whjrapepaae du-raalu, ‘Kale so dokoteremó detere qla sumó taleyóló muló betepatei, ai qla naai ape yale whjrape atima i detere qla naaire mo sunipa taaróló, dią fóló, doasi bepaae fole tu démó ó sawatamo tumó mepaae so whjkó keletepa, ti i

detero əla naai faalopóló dape siré kwęae,’ yalepó.
10 Atétepa, ama kutó diratere whirape doasi be hu-luapaae fóló, tütu so whi keketé kwęyóló, wisi so whiró dowi so whı̄tamō hoko dape siré kwęyóló, tourale tikimó, be mo ti fąae felepó.

11 Téyaletei, kale doasi topo whi ai əla naai wóló betó mole so whi kuapaae fóló kelalemó, whi betä kale so dokotere be dəmó əla naairaalu, derótua dere kuti deró bitinipa kelalepó. **12** Atépa, kale doasi topo whiné ąpaae woseturaalu, ‘No-ó, ya so dokotere be dəmó detero əla naai derótua dere kuti derénire noatepa yaleé?’ yóló foné salemó, kale whi haleturaalu, fokélé tekeni, hokomó sókó fi beterepó.

13 Tétepa, kale doasi topo whiné ama kutó diratere whipaae duraalu, ‘Ai whi belamó diliki dolomó wole du bitu ama serekenétei, ą turukóló nuku beterópólópa, hó naase dokóló taae derae,’ yalepó. **14** Ti noatepae, so whi mo turó ape yaletei, tóróti sokósu yale so whı̄maaté wóló beterapó,” yalepó.

*Sisapaae takis moni melae yale fo
(Mak 12:13-17, Luk 20:20-26)*

15 Téró, kale Farisi whirape fóló, Yesuné ama dere fomó ą só deraai dapóló, fo dokóló mulalepó.

16 Atéró, atimané yó matere whiraperó Herot-né fo eratere whirapetamo Yesu beterepaae dotonóló, atimané ąpaae duraalu, “Yó matere whi-ó, ya betä mo fomaaté yó mótu bituraalu, Kótóné ama kisipa mole ala ó yóló muló betere fo mo sya fóló erótua beteretei, dąné kisiparapó. Ti noatepae, naao fo yó móituraalu doasi doi mole so

whị kolóló ya wini, doasi doi mole so whípaaekélé, doi muni belei sókó deóló betere so whípaaekélé, mo betə kaae alatóró erótú beterapó. ¹⁷ Sisapaae *takis moni* matere ala wisirépé, dore? Ti naao noa kisipa mute?” yalepó. ¹⁸ Ai fo yaletei, atima dowi kisipa muturaalu, Yesuné ą só deraai tū kikitu betere ala kolóló, atimapaae duraalu, “Dorutei tó tикиné hale sikili du betere whírape-ó, noatepa diaaq ę só deraai tū kikitu bitu de? ¹⁹⁻²⁰ Térapa dijané *takis* melótua dere *moni* yalo kelaalopa sóró ape,” yalepó. Tétepa, atimané ą beterepaae betə *denarias moni* sóró wapa, ama atimapaae woseturaalu, “I asoró i mole doitamo-a, né?” yalepó.

²¹ Ai fo depa, atimané ąpaae tokó mótu duraalu, “Aita Sisanépó,” yalepó. Tétepa, ama atimapaae duraalu, “Sisané qlapa ti Sisapaaetóró melae. Kótóné qlapa, ti Kótópaaetóró melae,” yalepó.

²² Yesuné atéró dere fo woseturaalu, “Haió!” yóló sirayóló, atima ą taaróló felepó.

Kepaayóló betere whírape so dokotimipóló yale fo

(Mak 12:18-27, Luk 20:27-40)

²³ Atéyale be dëtamotóróti mepaae Sadyusi whírape Yesupaae betə fo wosaai dapóló walepó. Ti ai Sadyusi whírape atima kisipanéta, sukàle so whị momó kae kepaayaalo meipó dua dapó.

²⁴ Atétere whírapené Yesupaae woseturaalu, “Yó matere whị-ó, Moses-né däpaae etei fo yóló muló beterapó. ‘Whị betə naale senaale deni, hale bateró sukutepa, ti so wulia nomané dokóló naalekó detepa, ti noma betale sirimó, ai naale

beterópólópó,’ erapó. ²⁵ Téró, wéikeró nomarape dátamo betalepó. Téru, topo whí ą betą so dokaletei, naale senaale dini, hález beteró kale whí sinitepa, kale so wulia ama noma me whínémo dokalepó. ²⁶ Téyaletei, ai kale whíkélé naale senaale dini, noma yale kaaetóró hález sukalepó. Atétepa, kale so wulia me whínémo dokalemó, ai whínékélé naale senaale dini, hález sukalepó. Mepaae douró nomarapekélé atérótóró sisiraae felepó. ²⁷ Nalo mo kemerótu, kale sokélé sinalepó. ²⁸ Téyalepa, mió kale sinale whírape kepaayóló betaaire sukamó, kale wéikeró nomarapekó mé whíné ai kale so dokaloé? Ti noatepae, aita nomarape dokó feané dokoté wale sopó,” yalepó.

²⁹ Ti fo depa, Yesuné duraalu, “Diaaq ai mutu betere kisipata, kale asémó yóló muló betere foró Kótóné doasi bole fotokötamo wisiyóló kisipani, hásokó furaalu du beterapó. ³⁰ Kale sinale whírape momó kepaayóló betaaire sukamó whíkélé so dokoo, sokélé whítamo fóo ini, ó hepen bemó betere ensel-rape kaae betaalo ai ape. ³¹⁻³² Kale sinale whírape atéró kepaayóló betaalopóló, Kótóné diapaae asémó ere fo dosayóló kisipanié? Téró ama duraalu, ‘Eta, Abraham, Aisak, Jekop-sépi atimané Kótópó,’ yalepó. Ti ai sukale so whí mo ti alu wuásóró ti i dosayale so whírape teteróló kaae tare Kótópó fo wuámeipó. Ti ąta, mió i betó mole so whíró take sukóló kepaayóló betó mole so whítamo teteróló kaae tare Kótópó,” yalepó.

³³ Tétepa, so whí feané ai dere fo woseturaalu, haió! yóló sirayalepó.

*Tale q waaire be dę ó suka kele mené tuénipóló
yale fo*
(Mak 12:28-31, Luk 10:25-28)

³⁴ Téró etéyalepó. Yesuné kale Sadyusi whjrapené wosetere fo mo donotóró tokó matepa, kale Farisi whjrape, atima betapaae touróló atimasisi fo kelaaralepó. ³⁵⁻³⁶ Atéró, Moses-né asere fo yó matere kisipa tiki fosó fosóre whj betané q kaae kelaai su sorró woseturaalu, “Yó matere whj-ó, kale yóló muló betere foné i ala yae ere doasi topo fo-a, mé foé?” yalepó.

³⁷ Ai fo depa, Yesuné tokó mótu duraalu, “Naao Talepaae yaala sókó fóló, hëkesené sinitere alata, naao hosaa bete turónékélé, naao kepe bete turónékélé, naao kisipa tiki bete turónékélé, yaala sókó fu betae. ³⁸ Ti ai alata, ama folosóró yae yóló muló betere mo doa topo ala ai ape. ³⁹ Ai kílipaae me tamo dakoróló yae yóló muló betere mo doasi topo fo i ape. Naaotei ya yaala sókó fóló hëkesené suku tu dere kaae, naao be whj so whjpaekélé atéró yaala sókó fu betae. ⁴⁰ Kale yae yóló muló betere forape fearó Kótóné ama fo eratere kóló whjrapetamoné ere fota, ti i doasi topo fo tamo tómó beleró beterapó,” yalepó.

Keriso q né naalemaé yóló yale fo
(Mak 12:35-37, Luk 20:41-44)

⁴¹⁻⁴² Atéró, kale Farisi whjrape betapaae tourále wóló betó mupa, Yesuné atimapaae woseturaalu, “Kótóné so whj teteróló kaae tanópóló, sorró beteró betere whj Keriso-a, né naalemaé?” yóló wosetepa, atimané tokó mótu duraalu, “Depit-né deté wale whjné deale naalepó,” yalepó.

43-44 Ai fo depa, ama atimapaae duraalu, “Kale Dei Kepe Wisiné Depit fotokoratepa, Depit-né ąpaae Tale-ó ere fo-a, me whiné ama deale naalené deté fele naalepaaetei Tale-ó fo dua de? Té dumitei, Dei Kepe Wisiné fotokoratepa Depit-né ąpaae Tale-ó fo aseyóló i muló betere ape. Ai fota i ape.

‘Talené ę teteróló kaae tare Talepaae duraalu,
“Naao bóe whírape atima yalo teteirape
aleróló, naao hó aomó bетeraalopa, ya
yalo turu naase dêmó bitu kaae tawae,”’
erapó.

45 Ti Depit-né ąpaae Tale-ó fo du bitipa, momómo ama naale-ó, dere fomo neyóló yaleé?” yalepó.

46 Ti fo depa, whí betanékélé Yesuné ai yale fo mené tokókélé menénipó. Ai be dêmó kaae sóró fóló, mepaae whírapené wosetere fo me kae ini, taaróló felepó.

23

*Dowi kwia saalopa kaae tawae yale fo
(Mak 12:38-39, Luk 11:43, 11:46, 20:45-46)*

1-2 Téró, Yesuné aimó touróló betó mole so whírò ama yó matere whírapetamopaae duraalu, “Moses-né asere fo yó mótu betere whírapero Farisi whírapetamota, kale doasi whí Moses betale sirimó bituraalu, ama yó matere ala yó tarapó. **3** Atimané yó matere fo diaaq wosóló, sya fóló erótua yae. Tépatei, atimané ai du betere ala momókó sya fóló yaqse. Ti noatepae, atimané yó mótu betere fota wisiyóló yó mótu bitutei, sya fóló eratere alamo dumipó. **4** Atimané doasi sekéi

qlarape wh̄irapené beleyópoló, dokóló atimané h̄ulumó belerótua dapó. Téteretei, atimanémo ai kale sek̄ei qla belere wh̄irape fasóló mo sawa tao sere alakélé dumipó.

5 Atimané du betere ala feata, ti so wh̄iné kolóló dukirópoló, dua dapó. Téturaalu, Kótóné fo atimané kutiri tuámó bulapóló, so wh̄iné kolóló aunópoló, aseyóló atimané kutirimó meleke kaae beleyóo, naasemó hó kaae sóo, Kótópaae moma yaaikélé, atima mo ekelerapó yópoló, deratere foloi kuti mo ti foloróló kwiamó, mepaae auratere qla olerótua yóo dapó. **6** Téturaalu, qla detere be dêmó mo doasi doi mole wh̄irape bitua dere tikimótóró betaai ek̄ele yóo, moma dere bemó doasi topo wh̄irape bitua detere tikimó maaté betaai ek̄ele yóo dua dapó. **7** So wh̄i fea touratere tikimó betó mole so wh̄iné atimapaae doasi doi mole yó matere wh̄i wisi kôleó yóló, dukiratere kokomó dua dapó.

8 Atétu dere kaae, mepaae wh̄irapené diapaae *Rabai*, yó matere wh̄i-ó, yaqsóró yae. Ti noatepae, diaq tuámó doasi topo wh̄i betatóró betepa, diaq fea ti mo norapetóró ai betere ape. **9** Mepaae i haemó betó mole mo wh̄ipaetaei diaqne aya-ó, du betaqse. Ti noatepae, diaqne Aya mo betá ó hepen bemó beterapó. **10** Mepaae wh̄iné diaq kilituraalu, diapaae yó matere wh̄i-ó, yaqsóró yae. Ti noatepae, diaq yó matere wh̄ita, so wh̄i fea téteróló kaae tanópoló, Kótóné sóró beteró betere doasi wh̄i Keriso ą betá beterapó. **11** I haemó diaq tuámó doasi doi mole topo wh̄i betepa, ti ai wh̄i ą diaqne kutó diratere wh̄i betaalo ai ape. **12** Ti noatepae,

mepaae whị dené ama doitei hale sóró horótú betepa, ti atétere whiné doi haepaae só deraalopó. Téretei, mepaae whị dené amatei ą deróló dua betepa, ti atétere whiné ama doi doasi muaalo ai ape.

13 Dią Moses-né asere fo yó mótu betere whjraperó Farisi whjraketamo-ó, tiki tuapaae dorutei hale sikili du betepa, Kótóné dią dowi kwia melaalopa, mo doasi witu betae. So whị fea Kótóné teteróló kaae tare bepaae sókó faai fu betepatei, faqsóró ai tų diaaq dere alanétei seséyóló kinótu beterapó. Ti diąta, ai tumó sókó fumitei, aipaae sókó faai fole so whị ai sesétu betere ape.

15 Dią Moses-né asere fo yó mótu betere whjraperó Farisi whjraketamo-ó, tiki tuapaae dorutei, tóné hale sikili du betepa, Kótóné doasi dowi kwia melaairetei wió yae. Mepaae whjrake diątamo touróló doasi fake firaai dapóló, wéi tómokélé, hae tómokélé, kutu beterapó. Atéró, me whikó diaaq dere fo wosóló dią fake alene wapa, diaaq dere ala yó melóló, ai yó matere alanétei diaaq du betere dowi ala bosenóló, mo dowi si duku beterepaae faai betere whjrake kaae beterótua dapó.

16 Diąkélé kele dilikire whjrake bitutei, me whjpaae tų i mole ape yóló yó matere whị kaae betepa, mo doa dowi kwia saalopa, wió yae. Ti noatepae, diąné etei fo dua dapó. Whị me dené Tale Kótóné momatere be doi yóló mo dirii malo depa, ti me bete muni, Tale Kótóné momatere be tuamó mole *kold kapa* doi yóló, Kótópaae mo dirii malo yóló mulatere fo tikitepa, ti mo

doasi kwia saalopó dua dapó. ¹⁷ Dią kele dilikiyóló tuékélé okokore whjrape-ó, doasi topo qla-a, noaé? Momatere beta, doasi topo qla ai ape. Ai *kold kapanéta*, ti momatere be wisiróló kae mulótumipó. Tétumitei, Momatere be tuqmó Kótóné ala eratereteiné, ai be tuqmó mole *kold kapatei* wisiróló, kae mulótua dapó. ¹⁸ Meta, diaaq i fokélé dua dapó. Me whjné ama dere fo diriróturaalu, Talepaae hale matere qla belerótua dere kapo doi yóló, malo depa, ti ai bete munipó. Kale ai kapo tómó sukúlaa dalaai beleratere qla doi yóló, dirii malo depa, ti mo dirirapó dua dapó. Ai fotamo tikitepa, mo doasi dowi kwia saalopó du beterapó. Dią kele dilikire whjrape-ó, mé qla doasi bete mule? Talepaae hale matere qlapé ai qla beleratere tiki doasi bete mule? Ti ai hale matere qla beleratere tикиné Talepaae hale matere qla wisiróló, kae mulótua dapó. ¹⁹ Dią kisipa tiki okoko yóló, kelekélé dilikire whjrape-ó, mé qla-a, doasi topo qlaé? Kótópaae hale matere qlapé, ai qla mulatere tikié? ²⁰ Térapa, whj me dené ama fo diriróturaalu, hupu ó mepaae qla beleratere tiki doi yóló malo depata, ti kale sukúlaa dalaai beleratere qlakélé wusuró doi yóló malo ai dere ape. ²¹ Whj me dené Kótóné momatere be doi yóló dirii malo depa, ti ai momatere beró ai bemó betere sekétamo wusuróné doi yóló malo ai dere ape. ²² Whj me dené dirii malo duraalu, hepen be doi depa, ti kale doasiné teteróló kaae tare tikiró aimó betere sekétamoné doi yólókélé, du beterapó.

²³ Moses-né asere fo yó mótu betere whjrapero Farisi whjrapetamo-ó, dią tiki tuapaae dorutei,

hale sikili du betereteiné, doasi dowi kwia saalopa, mo wió yae. Ti noatepae, diaaq kutómó ere əla naase tamo epa, betə ti naao Kótópaae hale matapó. Téretei, mo doasi bete mole ala diaaq kisipa muni, sisópaae eróló, mo keteró beterapó. Ai doasi bete mole ala i ape. Fo tokótamo yóló mo donoyóló taletere alakélé, kolené sinóló tao sere alakélé, Kótópaae kisipa tiki tiróló, ama ala hale eró tareteikélé, fea diaaq kisipa keteró beterapó. Ti mepaae yóló muló betere doasi bete alarape fea wisiyóló eróturaalu, mepaae sawa alarapekélé kisipa keteréni, fea touróló eróluṣsóró mo wisi uapó. ²⁴ Dią kele dilikirutei, mepaae whipaae tü i mole ape yóló yó mótu beterapó. Diąné əla nukuraalu, mo sawa dokqletamo hoko naqsóró, mepaae əla sorokóló nuku beterapó. Tétu bitutei, doasi *kamel* hupumo, ti diąné kiliniyóló qlatamo touróló hoko ai nuku betere ape.

²⁵ Moses-né yóló muló betere fo yó mótu betere whírapero Farisi whírapetamo-ó, dią tiki tuapaae doruraalutei, hale sikili du betereteiné mo dowi kwia saalo ai ape. Diąné wéi nokole wutiró nukutamo tómaaté fukuturaalu, tuapaae fukutumipó. Ti ai tómó maaté fukutu betere so whíta, əlémi nokole alakélé, ukusi yóló ekèle dere alakélé mo fáfanapó. ²⁶ Kele dilikire Farisi whí-ó, folosóró ti kale wéi nokole wutiró əla nokole nukutamo tuapaae hotowayóló fokae. Atétepa, ti tóta ama haletei fokó faalo ai ape.

²⁷ Moses-né asére fo yó mótu betere whírapero Farisi whírapetamo-ó, tiki tuapaae doruraalutei tóné hale sikili du betereteiné mo doasi dowi kwia saalo ai ape. Diąta, kale whí dou tómó kale dëi

ni fənē aurale tikimó kelaalo mo kokore kaae erapó. Ti whj̄ dou tótā kelaalo kokoretei, whj̄ mole dou tuq̄ dolopaaeta, sukāle whj̄nē diriró kae kae kelaamilitamo fāanapó. ²⁸ Diąkélé u tuapaae atei kaae ala epatei, so whj̄ feané diaaq tó tiki maaté kilituraalu, mo donoi ala du betere whj̄rape nisi du beterapó. Diaaq tiki tuapaaeta, whj̄ dilikitere alaró kae kae mo sonaalei dowi alatamoné ai fāane ape.

²⁹ Moses-né asère fo yó matere whj̄raperó Farisi whj̄rapetamo-ó, dią u tuapaae dorutei, tómó hâle sikili du betepa, mo dowi kwia saaireteimó wió yae. Diąta, Kótóné ama fo erale kóló whj̄rape dourale tikiró, mo take donoi ala yóló sinale whj̄rape dourale tikitamo hotowa yóló be ténoló aurótú beterapó. ³⁰ Atéturaalu, diaaq etei kaae fokélē du beterapó. Dątamo, noutererape betale alimó bituq̄sóró, ti Kótóné ama kóló whj̄rape dóló samea sókó fatua wuq̄ meipó dua dapó. ³¹⁻³² Diąta kae whj̄rape meipó. Diaaq ai du betere fonétei dią só deróturaalu, Tale Kótóné ama kóló whj̄rape dilé wale whj̄rapené deté wale naalerapeta, diątóró ai ape. Térapa, atimané deté wale dowi ala diaaqkélē mo ti fakeróló du betae.

³³ Dią whj̄ sinópóló tukó nokole mo dowi wulirape-ó, diątamo fo tokótamo yóló dowi si duku beterepaae só deraairetei noa yóló hásokó faaloé? ³⁴ Térapa, yalo dią beterepaae Kótóné ama kóló whj̄rapekélē, kisipa tiki fosó fosóre whj̄rapekélē, Kótóné yóló muló betere fo yó matere whj̄rapekélē, dotonótú beterapó. Tétu betepatei, mepaae whj̄rape ti diaaq dóo, mepaae whj̄rape filipaare ni tómó oleróló dóo, mepaae

whjrape diaaq fo wosetere be tuamó fokosói ala yoo, mepaae whjrape atima me be huluapaae botokó fupa, diaaq daai sya kweyoo yaalo ai ape. ³⁵ Atéyaleteiné, donoi ala du betale whj Abel-né samea sókó feleteimó, kaae sóró dilé wóló, kale Barakayané naalema Sekaraiakélé momatere beró Talepaae hale matere ola sukúlaa dalatere tikitamo tuamó dijané dalepó. Ai dilé wale whjrapené samea sókó feletei fea touróturaalu, diaq mió i alimó betó mole whjrapepaae doa kwia melaalopó. ³⁶ Yalo mo i dere ape. Take atéró whj dilé walemó dowi ala kwia fea touróturaalu, mió i betó mole so whjné saalopó.

³⁷⁻³⁸ Jerusalem be huluamó, betó mole so whj naao teyae! Kótóné ama kóló whjrape diaq beterepaae dotonótua depatei, kapo duné siróló dua yale so whj-ó, kale bané ama malerape baase aqpaee buó su dere kaae, yalo diákélé atéró dape saalopóló dua yaletei, diaaqtei høyóló dowqae fua yalepó. Téyaleteiné mo doasi koleó, Talené diaq taalatepa, mió diaaq be hulua ai wópu mutapa, kelere? ³⁹ Térapa, yalo diapaae mo i dere ape. Diaaq e kilini bitiré fóló, ‘Talené doimó wale whj Kótóné wisiratepa a hajné sinóló beterópóló yae’ dere suksamó, ti diaaq e momó kelaalopó,’ yalepó.

24

*Take kemetere suksamó yaaire ala
(Mak 13:1-2, Luk 21:5-6)*

¹ Téró, Yesu momatere be taaróló fu betepa, ama yó matere whjrape ątamó hokolaane fóló duraalu, “Momatere be wisinaale ai téyóló muló beterapa, kelere?” deté fu betalepó. ² Tétepa,

Yesuné atimapaae duraalu, “Ai tē mole berape diaaq kelere? Yało diąpaae mo i dere ape. Ai berape fea fisikó furaalu, kapo fake betąkókélé me kapotamo olokopa kelaalomeitei, mo fea kolokó fóló mupa kelaalo ai ape,” yalepó.

³ Atéró, Yesu ą *Olip* du sorokó molepaae fóló betepa, ama yó matere whı̄rake ą beterepaae wóló atimasisi bitu ąpaae woseturaalu, “Dą mokoleyaa yóló betepa, ya walemó kilita sókó faqsórópa, folosóró noa alapi eratepa kolóló, dąné tué yaaloé? Keme yaaire be dę́rō ya waaire be dę́tamo, dąné kisipa yópóló noa alapi eraaloé?” yalepó.

⁴ Ai fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Me whjné dią dilikóló kópaae ąlisóró falaqsóró, mo hotowayóló kaae tawae. ⁵ Ti noatepae, whı̄rake mo feané dią dilikituraalu yało doi yóló, ‘Eta, so whı̄ fea tęteróló kaae tanópóló, Kótóné sóró beteró betere whı̄ Kerisopó,’ depa, so whı̄ feané mo nisi yóló sya faalo ai ape. ⁶ Me tikipaae bóe du beterapó dere fokélé wosóo, mo felekemó bóe du betere alakélé koloo duraalu, dią tué sekęyóló wiyaqse. Ti noatepae, ai alarapeta mo yaalopóló tukóló muló betereteiné hąsókó feni, mo yaalotei, kemeyaaire be dę ti teórapó,” yalepó. ⁷ “Me hae kwiamó betere be hulua whı̄rō me hae kwiamó betere be hulua whı̄tamó bóe doasi daalo ai ape. Me hae kwia tęteróló kaae tare topo whı̄rō me hae kwia tęteróló kaae tare topo whı̄tamokélé bóe daalo ai ape. Atéturaalu, doasi wote aliró doasi bao dere alatamo hae kwia feapaae wou betaalo ai ape. ⁸ Ai alarape feata, ti kale sorape naale saai

sisó kaae sóró nuku dere kaae dapó.

⁹ Téturaalu, diaq e sysa wóló, yalo ala erótú beteremó, i hae kwia feamó betó mole so whjné diaq hóróló fokosoi ala yóló, mo ti sinópóló daalo ai ape. ¹⁰ Atétere sujamó, so whj mo fea kisipa tiki tiró betere ala taaróló, me whj hóróló atimasitei bóe daairaalu, eleké deyóló u só derane, i só derale, du betaalopó. ¹¹ Atétu betepa, mepaae whirape mo fea Kótóné ama mo kqló whj aoyóló wóló, so whj dilikóló kópaae faraalo ai ape. ¹² Ti noatepa meipó. I hae kwia feamó betó mole so whjné dowi ala mo ti faketé furaalu, so whj feané yaala sókó fóló hékisené sukutu betere ala siri buóló, mo ti haepaae derepaalopó. ¹³ Tépatei, mepaae whj de kisipa tiki tiró betere ala mo ti yó taté fóló, kemene fole sujamó sókó fupa, ti ai whj aluni, Tale Kótóné ama mo tao saalopó. ¹⁴ Atéturaalu, Kótóné teteróló kaae tare aqmó, mió wosetere kisi fo wisí i hae kwia feamó betó mole so whjpaae yó maté koteremó, ita Talenétei eratapóló kisipa yaalopó. Ai ala yale kílipaae, ti mo kemetere be dë sókó waalo ia ape.

¹⁵⁻¹⁶ Atétepa, Kótóné ama kqló whj Daniel-né mo taketi asémó yóló muló betere foné du-raalu, be wópu mulaai, kelaalo mo sonaalei qla Talené ama kae tukóló muló betere tikimó daapa kilitu, ai asere fo dosaatere whj dijané wisiyóló kisipa muae. Ai ala kilituraalu, Judia hae kwiamó betó mole so whj du sorokó mole tkipaae botokó fópóló yae. ¹⁷ Mo betä whjkókélé siki be kemó biti até aqró bemó mole qlakélé sene derepéni, mulópóló taaróló, botokó fae. ¹⁸ Whj me kutómó daapatamo ai ala depa, ti momó fe-

saayóló ama bukaaire kuti sene feni, mulópóló taaróló botokó fae. ¹⁹ Atétere sukamó kale naale ere soraperó teó naale tare sorapetamo mo doa kolerapó. ²⁰ Dią botokó faairetei doasi sosóli aliró sāa nóló beterópóló, tukóló muló betere be dëtamo tuamó eraqsóró, Talepaae momatu betae. ²¹ Ti noatepa meipó. Ai waaire doasi sekéi alata, i hae keké nale alimó kaae sóró wóló, mió i betere alimókélé, take nalo betaaire alimókélé ai kaae sekéi ala mo kelaalomeipó. ²² Atétere be dëmó, waaire sekéi alarapetamo Kótóné hálezkeróló tukóló mulóluqmeisóró, ti mo betá whjékélé hásókó fóló bituqmeipó. Até yaqsóró, Kótóné sorokó suyóló sóró beteró betere so whjmó kisipa mutu, ai be dërape hálezkeróló tukóló mulaalo ai ape. ²³ Atétere sukamó, mepaae whjné duraalu, Kótóné so whj fea teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj Keriso i wóló beterapa kelae depa, ó u wóló betere ape depa, mo dere nisyóló wosóló kisipa tiraqse. ²⁴ Ti noatepae meipó. Mepaae dilikitere Kerisoró Kótóné ama koló whjpóló, kapala fo yó matere whirapetamo waalo ai ape. Atétu, kae kae ala yaairemó eratere doasi alaró kae kae kelemei alarapetamo eróturaalu, Kótóné sorokó suyóló beteró betere so whjkélé kópaae falaai, kaae kolóló sú saalopó. ²⁵ Ai alarape yaai teópatei yálo diápaae ai yale ape.

²⁶ Téyaalopa, mepaae whjné diápaae duraalu, ‘Kale seké ą whjkélé bitinire tikimó wóló i betere ape,’ depa, wosóló mo dapóló kelaai faqse. Ó, ‘Be dolomó i betere ape,’ depa, mo dere nisyóló kisipa tiraqse. ²⁷ Ti noatepa meipó. Suka hotereró dere epéenétei suka doropolepaaekélé dëyó fu dere

kaae, kale Whjné Naalema atéró mo hakeamó wapa so whj feané kelaalo ai ape. ²⁸ Diáné ó sapaae kese honalemótamo, kale ba dukaarape sé kweyóló bopétu betepa kilitu, sinale na ó hupu mupa dapó kisipa muae.

²⁹ Ai sekéi alarape yale k̄lipaaetóró
'Suka kekélé dilikiróló, wéliékélé mo d̄e yaalomeipó.

H̄orerapekélé torokó dorowóló,
ó sámó ere ̄la ̄lakélé fea wore yaalo ai ape,' erapó.

³⁰ Atétere sukamó, kale Whjné Naalema mo felekemó waai dapóló kisipa yópóló, ó sámó doasi ala eratepa kelaalopó. Atéró ama doasi ere au wisinaaletamo ó sákomó hakeamó sókó wapa i hae kwiamó betóló fale so whj feané kilitu, doasi moló-u yaalopó. Kale Whjné Naalema ó sámó atéró wouraalu, ama bole doasi fotokoró Kótóné ama kae ere ala wisinaaletamo ó sáko dolomó sókó wapa, kelaalo ai ape. ³¹ Atéturaalu, ama *ensel-rapené ukulumó* wuti mo doasi fakeyóló hale deté kuturaalu, hae kwia d̄e dok̄ feamó ama sorokó suyóló kae beteró betere so whj dape siré kweyópóló dotonaalopó.

³² Térapa, mió kale ni nosené dere ala kolóló, wisiyóló kisipa muae. Sóku fóló momó hulu depa kilituraalu, kale ba fo mo felekemó ai sókó wale ape fo dua dapó. ³³ Até dere kaae, ai bopeyale alarape dī betere tuapaae wapa kilituraalu, mióta ̄ mo felekemó waairaalu t̄s sókó walemó daapa, ai dere ape kisipa muae. ³⁴ Yało diapaae mo i dere ape. Mió i alimó betó mole so whj fea sukuni hale betó mupatei, ai alarape

mo fea yaalo ai ape. ³⁵ Ó şaró i haetamota, mo kemeyaalotei, yálo fo betä kemekélé ini, hale muó tawaalopó,” yalepó.

Whjné Naalema waaire be déró suka keletamo mené tuénipó

(Mak 13:32-37, Luk 17:26-30, 17:34-36)

³⁶ “Até yaaire be déró sukakeletamota, mo whj betanékélé, hepen bemó betó mole *ensel*-rapekélé, ama Naalemanékélé mo tuénitei, Alimané ama betä tuérapó. ³⁷ Kale whj Noa betale alimó yale ala kisipa muae. Kale Whjné Naalema woukélé, mo ai ala kaaetóró yaalo ai ape. ³⁸ Ti noatepae, atéyale su kamó kale wéi doasi ąlaai teópa, atima mo wisiyóló bitu, ąlaró wéitamo nóló, whj so dokotere alakélé, so whjtamo dokotere alakélé deté fu beteró, Noasépi nuku tuapaae bitj holale su kamó sókó walepó. ³⁹ Atima betere tuapaae ai ala sókó waairetei kisipani, hale mo koleaa yóló bitiré wóló, wéi doasi anóló, so whj fea aluralepó. Kale Whjné Naalema wale su kamokélé, atétu yale kaaetóró yaalo ai ape. ⁴⁰ Whj tamo kutómó daayaalotei, me whj dapesó furaalu, me whj daalópóló taaróló faalopó. ⁴¹ So tamo *whit* o derakóló detu betaalotei, me so dapesó furaalu, me so betepa taaróló faalopó.

⁴² Ti noatepa meipó. Dią teteróló kaae tare Tale waaire suka, dią kisipanipa, mo hotowayóló kaae tawae. ⁴³ I alarapeta mo yaalopa, i dere fo bete wisiyóló wosóló kisipa muae. Betä be talené dilikitamo etei kaae su kakelemó ąlémi nokole whjné ama be fulukene waalopóló, kisipa muóló bituásóró, ti ama be fulukóló ąla ąla sóró fópóló,

ą noke fió muni, siki siki yóló bituüpó. [44](#) Térapa, diąkélé donoróló mo siki siki yóló betae. Ti noatepa meipó. Kale Whjné Naalema waalomei nisiyóló, kisipa keteróló betere sukamó, ą sókó waalo ai ape.

[45](#) Ti i dere fo wosóló, diąkó me whj etei kaae kekemeyóló kutó diratere whj beterémóló, diaaqtei kaae kelae. Betą be tale ą mepaae uké faaираalu, ama dere fo sya fóló, mo eró tare fosó fosó yóló kekemere whjpaae mepaae kutó diratere so whj naao teteróló kaae taru, qlakélé mo wisiyóló melae yóló ą fulapó. [46](#) Ai kale kutó tale doasi topo whj ą momó fesaae wouraalu kelerälemó, ą faai bituraalu diyae yale kutórape fea ama sumó dipa, ti ai kutó diratere whj ą mo hajné sinaalo ai ape. [47](#) Yało diapaae mo i dere ape. Kale be talené ama qla qla mo fea ai seképaae naao mo hotowayóló kaae tawae yóló, ama naase tuämó mulaalopó. [48-50](#) Tépatei, ai kutó diratere whjtamo dowi tué mole whj betepa, ti i ala dere kaaepó. Kale kutó diratere whjné kisipané ama doasi hapale waalomei nisiyóló, ątamo kutó ditere whjrapetei fokosói ala yóo, topo dotere węi nokole whjrapetamo fulumu yóló hoko bitu, qlaró węitamo mo dekéró nóo du betaalopó. Téturaalu, ama doasi waalomei nisiyóló mokoleyhaaró betere tuämó, kale whj sókó wapa kilita sókó faalopó. [51](#) Atéró, kale whj ama doasiné fokosoi ala yóló, ama tiki mo turukée fi kale tó tikiné wisire nisiyóló sikili du betere whjrapetamo betämó beteraalopó. Tétepa, aimó doasi susupu sóró kaketu bitu naao téyae yóló, atima sereke

fisikó sóró doasi wole du betaalopó,” yalepó.

25

Naase tamo so seimalepaae dó faróló yale fo

¹ Téró Yesuné duraalu, “Atéyaaire sukamó, ó hepen bemó Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole alata, i ala kaae yaalopó. Kale naasetamo so seimalerape atimané *lamp* sá dirirape sóró so dokotere be démó detere qla naai kale so dokaaire whjíamo hokolaa yaai felepó. ² Atéró mepaae aporó fele seimale senaalerapeta, ti kisipa fosó fosó yóo, mepaae aporó so seimale ti kisipa tiki fosó fosó ini yóo erepó. ³ Kale kisipa tiki fosó fosó inire seimale sorape atimané *lamp* sá dirimó wéi belepa sóró feletei, kemetepa saaitapóló mepaae *wel* wéi wutimó tepeóló sóró fenipó. ⁴ Téyaleteiné, kale kisipa tiki fosó fosó yóló kekemere seimale sorape atimané *lamp* sakélé wéi belepa sóró fóo, kemetepa saaire *wel* wéikélé wutimó tepeyóló sóró fóo yalepó. ⁵ Atéró, kale so dokaaire whjí hapale wéni, diki deté fu betepa, atima fea noke këletepa noke foposaa yó molepó.

⁶ Atima atéró noke fopesaapa, diliki su tuatamo whjí betané fo fakeyóló duraalu, ‘Kale so dokaaire whjí i walapa, átamo hokolaayaai faalopa ape,’ yalepó.

⁷ Atétepa, kale so seimalerape turukó holóló, atimané *lamp* sá dirirape wisiyóló dójpóló donoralepó. ⁸ Atéró, kale kisipa tiki fosó fosó inire so seimalerapené kale kisipa tiki fosó fosó yóló, kekemere so seimalerapepaae duraalu, ‘Djané *lamp* sá dirirape *wel* wéi kemeturaalu, felekemó sukó

faai dapa, diqané tare *wel* wéikó damaletamo ąlae,’ yalepó.

⁹ Ti fo depa, atimané duraalu, ‘Meipó. Dqané tare *wel* wéi diq melatepa, ti dqné sá dirimó tepeyaaire mei yaqsórópa, mepaae *wel* wéi dotonatere whírapetamo dupune fae,’ yalepó.

¹⁰ Ai fo depa, atima *wel* wéi dupune fi tikimó, kale so dokaaire whí sókó walepó. Atétepa, kale donoróló betere so seimalerape kale so dokaaire whítamo so dokoteremó detere qla naairaalu, be dolopaae horóló tū kinalepó.

¹¹⁻¹² Atéró beteremó, nalomo mepaae kale fele so seimalerape wóló, atimané fo fotokó yóló duraalu, ‘Doa whí-ó, doa whí-ó, dä holaaitapa tū tukjae,’ depa, ama atimapaae duraalu, ‘Yalo diaپaae mo i dere ape, diq e kisipanipa diq dée?’ yalepó.

¹³ Atérapa, diaaq doasi waaire be døró suka keletamo diq kisipanipa, mo hotowaró kaae tawae,” yalepó.

Doasi monipaae dó faróló yale fo

(Luk 19:11-27)

¹⁴ “Fo me i ape. Talené tqeteróló kaae tare alata, whí betq ą me bepaae faairaalu, ama kutó diratere whírape ą beterepaae ape yóló, ama qla olarape kaae tawópóló, sóró beteratere kaaepó.

¹⁵ Téró, ama kutó diratere whírapepaae *moni* melaairaaalu, folosóró me whjné dere ala kqae kolóló, 5000 melóo, whí mené ama dere alakélé kqae kolóló, 2000 melóo, me whjné ama dere alakélé kqae kolóló 1000 melóo, yóló duraalu, ‘Yalo i *moniné* mepaae kutó dirótú betae,’ yóló, ą felepó.

16 Atétepa, kale 5000 *moni* sale whjné ai *moniné* mepaae kutó diyóló, ama kale sale 5000 tómó 5000 me beleróló salepó. **17** Atéró, me kale 2000 *moni* sale whjnékélé mepaae kutó dité fóló, 2000 me beleróló salepó. **18** Téyaletei, kale 1000 *moni* sale whj ąpaae melale *moniné* me kutó dini sóró fóló, hae dukjyóló kikiti hyó mulalepó.

19 Atéró, kale doasi ą hapale wéni, bitiré fóló me sukamó momó fesaae wóló, ama kutó diratere whjrapepaae kale melale *moni* taleyaalopa, ape yalepó. **20** Atétepa, kale 5000 *moni* melale whj wóló duraalu, ‘Doa whj-ó, naao ępaae 5000 melaletei, kutó dité fóló, tómó beleróló saletei me 5000 i ape,’ yalepó.

21 Ti fo depa, ama doasiné ąpaae duraalu, ‘Yalo kutó diratere whj wisinaale-ó, naao fosó fosóre alané yalo ąpaae yae yale ala naao wisiyóló ereteiné, mepaae ąla ąlakélé fea naaotóró teteróló kaae tawaasepólópa, yakélé naao doasitamo hékese dere ala tuqmó betaalopa ape,’ yalepó.

22 Atétepa, kale 2000 *moni* melale whj wóló duraalu, ‘Doa whj-ó, naao ępaae 2000 melaletei, kutó dité fóló, tómó beleróló 2000 me saletei i ape,’ yalepó.

23 Ti fo depa, ama doasiné ąpaae duraalu, ‘Yalo kutó diratere whj wisinaale-ó, naao fosó fosóre alané yalo ąpaae yae yale ala naao mo wisiyóló ereteiné mepaae ąla ąlakélé fea naaotóró teteróló kaae tawaasepólópa, yakélé naao doasitamo hékese dere ala tuqmó betaalopa ape,’ yalepó.

24 Téró, kale 1000 *moni* melale whikélé wóló duraalu, ‘Doa whj-ó, naao dere alata, yálo tuérapó. Yáta mo deteraai whj bituraalu, qla wae bilitere alakélé, qla wae ke terepetere alakélé dumitei, hale hóko tikimokélé naao qla wisi sua dapó.

25 Atérené é wituraalu, naao épaae melale *moni* yálo hae dukiyóló hyó mulaletei, i tarapa sae,’ yalepó.

26 Ti fo depa, ama doasiné épaae duraalu, ‘Yáta, kutókélé diyaalo mo dekané sini, kutó diratere whj dowi ai ape. Ti yálo naasené qla wae bilini yóo, qla kekélé terepeni yóo, dere tikimótei qla sua dapó fota, naaotei ai yale ape. **27** Atétere ala naao tuérutei, yálo yapaae melale *moni* tómó beleróló sópóló, *moni* kaae tare whírapetamo muléliyólópó. Até uásoró ti é fesaae wouraalu, yálo melale *moni* tómó mepaae beleróló suápó,’ yalepó.

28 Térapa, ama ai tare 1000 *moni* tokó sóró kale 10,000 *moni* tare whípaae melae. **29** Ti noatepae, mepaae whj dené me qla tapa, ti Tal-ené tómó beleróló móituraalu, ai whjné mo dekéró tawaalopó. Mepaae whjné mo sawa tapa, ti ai sawa tareteikélé ama fasó saalo ai ape. **30** Téró, ai kale deka kutó diratere whj mo dilikire tikipaae taae deratepa aimó kaketu bituraalu, amatei yale alamópóló doasi wole du betaalopó,’ yalepó.

Sipsip-ró meme huputamopaae dó faróló dere fo

31 “Kale Whjné Naalema ą waaire sukamó, ama mo kae ere dę wisinaaletamo wouraalu, ama ensel-rapekélé, mo fea betámó waalopó. Atéró wóló, ama teteróló kaae tare doasi topo whj betere tikimó bituraalu, ó hepen bemó mo ama kae

ere au wisitamo bitu, taleyaalo ai ape. ³² Atéró bituraalu, i hae kwiamó betó mole so whị mo fea ą betere tikipaae tourṇle wóló betepa, kale *sipsip* hupuró *meme* huputamo kaae tare whjné taleyóló, *sipsip* hupurape kaepaae daaloo, *meme* hupu kaepaae daaloo, du dere kaae, so whkélé atéró taleyaalo ai ape. ³³ Atéró taleyóló, kale *sipsip* hupu ti ama turu naaseró beteróo, *meme* hupurape ti ama fé naaseró beteróo, yaalopó.

³⁴ Téró, kale doasi topo whjné kale turu naaseró betere so whipaae etei fo yaalopó. ‘Yało Ayané wisiró betepa hajné sukutu betere so whj-ó, Kótóné teteróló kaae tare aqmó mole ala take saró haetamo aleyaaipatei, diqmó melaai dapóló, taleróló muló betere qla saai ape. ³⁵⁻³⁶ Ti noatepae, ę wotené sinóló mupa, qla meloo, ę węi nokoletepa, węi nöpóló meloo, ę uké whị kaae betepa, diaaq bepaae wisiyóló dapesoo yalepó. Ę bukaaire kutikélé meipa, diaaq meloo, ę kisiné sukóló mupa, diaaq mo hotowayóló kaae tawoo, ę *dipula* betepa, wisi kisipa muópóló dijané ę kèle wua yoo yalepó.’

³⁷ Tétepa, kale mo donoi ala du betere so whjné ąpaae i fo yaalopó. ‘Tale-ó, ya wotené sinóló mupa, ó węi nokole du betepa, dąné yamó metéli melaleé? ³⁸ Tale-ó, ya uké whị kaae betepa, dąné dape sóo, ya bukaaire kuti meipa kuti meloo, yalepó dere-a, dąné yamó metéli melaleé? ³⁹⁻⁴⁰ Ya kisiné sinóló mupa, ó *dipula* betepa kisipa tiki feléyópóló, dąné ya metéli kèle waleé?’ depa, kale topo whjné i fo tokó melaalopó. ‘Yało diapaae mo i dere ape. Diaaq mepaae wisi ala i doasi doi

mole yało norapepaae eróturaalu, mo belei sokótei betere so whipaaekélé erélipa, ti ępaaetóró eró beterapó,’ yaalopó.

41 Téró kale fé naaseró betere so whipaae i fo yaalopó. Talené só deró betere so whjrape-ó, dią ę betere tiki taaróló mo sukókélé feni, hale dó tare sipaae bitj fae. Ai sita, mo dowi Satan-ró ama kutó dirópóló doteyale keperapetamo dójpóló, tukóló muló betere sipó. **42-43** Ti noa betené meipó. Ę wote betepa, me olandókélé meni yóo, wéi nokole depa wéikélé meni yóo, uké whj kaae betepa, diaaq dape sini yóo, bukaaire kuti meitepa kutikó meni yóo, ę hepo daróló betepa, ó *dipula* betepa wisiyóló tao sini yóo yalepó,’ yaalopó.

44 Ti fo depa, atimané ąpaae etei fo yaalopó. ‘Yał wotené sinóló betepa, ó ya wéi nokole depa, ó uké whj kaae betepa, ó bukaaire kuti meitepa, ó ya kisiné sukóló mupa, ó ya *dipula* betepa, djané ya wisiyóló tao sinipó dere-a, metéli tao sinipóló de?’ yaalopó.

45 Ti fo depa, ama atimapaae i fo yaalopó. ‘Yał diąpaae mo i dere ape. Diaaq mepaae wisi alakó i doi mole whjrapaepaae erénituraalu, i betó mole belei sokóteipaaekélé erénipa, ti ępaaetei erénipó,’ yaalopó.

46 Ai ala du betale so whjta kemekélé ini, mo ti sótóró tawaaire dupu saalopó. Téyaalotei, mo donoi ala du betale so whjta, ti mo titóró betó tawaaire bete saalo ai ape,” yalepó.

*Yesu daairaalu fo dokale ala
(Mak 14:1-2, Luk 22:1-2, Jon 11:45-53)*

¹⁻² Atéró, Yesuné ai forape yóló kemetepa, ama yó matere whírapapaae duraalu, “Kale boseneyóló fele be démó qla deyóló naaire be dë sókó waai be dë tamo betä hale moletei diaaq ai kisipare ape. Ai be démó kale Whjné Naalema mepaae whírapené filipaa ni tómó oleróló dópoló, atimané naase tuqmó mulaalo ai ape,” yalepó.

³⁻⁴ Téró, kale so whjmó Talepaae momaratere topo whírapero mepaae whí disirapetamo, momaratere doasi topo whí Kaiapas-né be wisinaalepaae tourale walepó. Atima atéró wóló touró bitu, Yesu ą tawóló daai kikiti fo dokalepó. ⁵ Atima atéró fo dokóló mulótú duraalu, “I alata, kale qla detere sukamó yaalomeipó. Ti noatepae, so whí feané keletómó ai ala depa doasi foya yaqsóró, me be démó yaalopó,” yalepó.

*Betä soné Yesuné topomó felé kəlaa wale wel wəi suniyale fo
(Mak 14:3-9, Jon 12:1-8)*

⁶ Téró etéyalepó. Yesu ą Betani be huluapaae fóló, kale dowi humu fuluné tiki dopa ama wisirale whí Saimon-né bemó qla nuku betalepó. ⁷ Atéró beteremó, so betané doasi moniné duputere felé kəlaa wale wel wəi *alabasta* kane fakené aleale wutimó belepa tawóló walepó. Téró, kale soné ai *wel wəi* wisinaale wuti faayóló Yesu ą tiróló firu qla nuku betepa, ama topomó suniyalepó.

⁸ Atétere ala, ama yó matere whírapené kolóló, dei kisipa muóló duraalu, “Ai *wel wəi* wisinaale-a, hoko noatepa besekéróló suniyaleé? ⁹ I felé

kəlaa wale *wel* wəi wisinaale, mepaae whjtamo dotonóló doasi *moni* sóró, hale yoleale yóló betó mole so whjmó móluşsóró mo wisiuçpó,” yalepó.

¹⁰ Atimasisi atéró du betere fo Yesuné tuéyóló, atimapaae duraalu, “Ai soné ama epaae mo kokoi ala wisinaale eralepa, diaaq ama kisipa tiki dorakesé. ¹¹ Kale hale yoleale yóló betó mole so whjta, ti betere dokø diatamo betó awalaotei, eta diatamo betó awaalomei ai ape. ¹² Ai soné kale felé kəlaa wale *wel* wəi yalo tikimó suniyaleteita hale meipó. E sukutepa douratere su kamó felé kəlaa wópóló ai dilale ape. ¹³ Yalo diapaae mo i dere ape. I hae kwiamó betó mole so whipaae kale mió i wosetere kisi fo wisi yó maté kuturaalu, i soné ama i yale alakélé yó melaalo ai ape. Téturaalu, i kale soné i ala yalepóló kisipatóro hale yó awaalopó,” yalepó.

*Judas-né Yesu eleké deale fo
(Mak 14:10-11, Luk 22:3-6)*

¹⁴⁻¹⁵ Téró, kale yó matepa wosetere ¹² whjrapekó betä Iskariot be whikó Judas so whjmó Talepaae momaratere topo whjrapetamo beterepaae fóló woseturaalu, “Yalo i seké diaaq naase tuapaae mulatepa, diaaq emó noa qlakó melaaloé?” yalepó. Ai fo depa, atimané 30 *silpa moni* dosayóló amó melalepó. ¹⁶ Ai su kamó kaae sóró, Judas-né Yesu a mepaae whjné naase tuamó mulaaire tū kikitu betalepó.

*Yesuró ama yó matere whjrapetamo qla nale ala
(Mak 14:12-21, Luk 22:7-14, 22:21-23, Jon 13:21-30)*

17 Téró, *yist* buni fopei *bred* o deóló nukuatere be dę kaae suraalu i ala yalepó. Yesuné ama yó matere whjirape ą beterepaae wóló woseturaalu, “Kale boseneyóló fele be démó deyóló naaire qla-a, mé bemó dąné taleróló mularóé?” yalepó.

18 Ti fo depa, ama atimapaae duraalu, “Dią u doasi be huluapaae fóló, ai bemó me whjikótamo betepa, ąpaae i fo yae. ‘Kale yó matere whjné duraalu, “Apaae me ala eraai tukóló mulale be dę felekemó sókó waai depa, kale bosenóló fele be démó, yalo yó matere whjrapetamo naao bemó qla deyóló naai dapó,’ ene fae,” yalepó. **19** Atétepa, ama yó matere whjirape fóló, Yesuné atimapaae yae yale alatóróti yóló, kale boseneyóló fele be démó deyóló naaire qlarape taleróló mulalepó.

20 Atéróló, be dikiteretamo Yesu ą ama yó matepa wosetere 12 whjrapetamo qla nukuatere ni fake tómó tiróló firu qla nuku beterepó. **21** Atéró qla nuku bitu, ama atimapaae duraalu, “Yalo diapaae mo i dere ape. Diąkó betą whjné ę mepaae whjné dópóló eleké deyaalo ai ape,” yalepó.

22 Ai fo depa, atima kisipa tiki fomaake yóló, dekené sukutu duraalu, “Tale-ó, ai ala dąné mo yaalopóló de?” yóló, atima feané betą kaae fotóró deté felepó.

23 Ti fo depa, Yesuné atimapaae duraalu, “Aita ętamo betamó qla nuku betere whjnétei mepaae whjné ę dópóló eleké deyaalo ai ape. **24** Ti noatepae, whjné Naalemata, kale asémó yóló muló betere fo motóróti dokonóturaalu sinaalopó. Téyalotei, Whjné Naalema mepaae whjné dópóló

eleké deyaaire whị yạ betä doasi kwia saaireteimó mo wió yae. Ai whị ą hamané dewuameisóró, ti mo wisiuapó,” yalepó.

²⁵ Tétepa, ą dópóló eleké deyaaire whị Judas-né duraalu, “Yó matere whị-ó, ai ala yalo yaalopóló de?” depa, Yesuné apaae duraalu, “Épó mo naaotóróti yaalo ai ape,” yalepó.

²⁶ Atima atéró ąla nuku bituraalu, Yesuné *bred* o bula tao sóró Tale Kótópaae mo kée yóló, terekée daalu yóló ama yó matere whịrape ąlirótú duraalu, “Ita, yalo tikipa dią feané sóró nae,” yalepó.

²⁷ Téró, kale dere kaae wẹi belere wuti tao sóró Kótópaae mo kée yóló, atima melóló duraalu, “Dią feané i wẹi nae. ²⁸ Ti i wẹita, so whị mo feané yale dowi ala kwia aluraai, Kótóné dią tao saalopóló tukóló muló betere fo diriróturaalu, sókó farale yalo sameapa dią feané nae. ²⁹ Yalo diąpaae mo i dere ape. I nokole képi du wẹi momó kae néni hale bitiré fóló, yalo Ayané teteróló kaae tare aqmó dą fea betämó bitu, kisi *wain* wẹi naalopó. Ai be dę sókó waai teópa, ai wẹi me kaae néni hale bitiré faalopó,” yalepó.

³⁰ Atéró, atima wole fo betä yóló, *Olip* du sorokó mole tikipaae felepó.

*Pitané Yesu ą tuénipóló yale fo
(Mak 14:27-31, Luk 22:31-34, Jon 13:36-38)*

³¹ Téró, Yesuné atimapaae duraalu, “Mo mió i dikitamotóró atimané ępaae eratere ala kilituraalu, dią fea ę taaróló botokó faalopó. Ti noatepae, até yaaire alata, asemó i yóló muló betere fo mo dokonóturaalu yaalo ai ape.

‘Kale sipsip hupurape kaae tare whí yálo dupa, *sip-sip* hupurape dapo dapo yó faalopó,’ erapó.

³² Téyaalotei, ę momó kepaayóló u Kaleli haepaae ępi folosóró fimó dią nalo waalopó,” yalepó.

³³ Ai fo depa, Pitané ąpaae duraalu, “Yapaaetamo mené noa kaae ala eratepa, ti mepaae whírake atima yá taaróló fupa, yálo betá yá mo taaróló faalomeipó,” yalepó.

³⁴ Ti fo depa, Yesuné ąpaae tokó mótu duraalu, “Yálo yapaae mo i dere ape. Mo mió i dikitamotóró wá kakaruk bané hale yaaipatei, naao ę tuénipó fo sore félimó yaalopó,” yalepó.

³⁵ Ai fo yalemó, Pitané ąpaae duraalu, “Ę yátamó betámó sukutepa ti mo wisirapó. Yálo yá tuénipó fo mo yókélé yaalomeipó,” depa, mepaae ama yó matere whírapenékélé ama dere fo kaaetóró yalepó.

Kelaalo kokoi tiki Ketsemanimó yale ala

(Mak 14:32-42, Luk 22:39-46)

³⁶ Téró, Yesu ą ama yó matere whírake fea kelaalo kokoi tiki Ketsemanipaae fóló, ama atimapaae duraalu, “Ę upaae momane fulapa dią imó betaie,” yalepó. ³⁷ Atima atéró beteróló, Pita kale Sebediné naalema tamo atima fu bitu, ama hosaa tuámó mo doasi dekéné sukutere ala kaae sóró, sekéi kisipa muté felepó. ³⁸ Atéró ama atimapaae duraalu, “Yálo hosaa tuámó dekéné sukuturaalu, ę felekemó sukqai depa upaae momane fulapa, dią imó ę kaae tawóló bitu noke fini, etamo momatu betaie,” yalepó.

³⁹ Téró ama yó matere whírake aimó betó mupa taaróló, ą sawa tupaae fóló, haemó deraapisa fóló

fió mulu momatu duraalu, “Yálo Aya-ó, i sekéi ala ępaae waqsóró seséyaaire tū mupa, ti naao sesé yae. Tépatei yálo kisipa mole ala eréni, naao kisipa mole ala betä erópóló yae,” yalepó.

40 Téró, ą ama yó matere whírapé beterepaae momó fesaae wóló kelalemó, atima fea noke foposaa yó molepó. Atépa, ama Pitapaae duraalu, “Sukakele betamó ę kaae taruraalu, momatu bintinié? **41** Dią me dowi ala yópóló sú sere alané só deraqsóró, hotowayóló kaae taru, momatere ala yó tawae. Kepe betenéta wisi ala eraai mo doasi keteké bupatei, tó tiki fotokó bunipó,” yalepó.

42 Kale yale kaae, ą momó fesaae fóló momatu duraalu, “Yálo Aya-ó, ępaae i eraaire sekéi ala waqsóró seséyaaire tū mupa, ti seséyae. Seséyaaire tū munipa, ti naao kisipa mole alatóró ępaae erópóló yae,” yalepó.

43 Atéró, ą momó fesaae wouraalu kelalemó, atima fea kale dere kaae, noke foposaa yó molepó.
44 Atima atéró foposaapa taaróló, ą momó sore dakoróló fesaae fóló momaturaalu, kale yale moma kaaetóróti momó yalepó.

45 Téró, ą momayóló fesaae wóló, ama yó matere whírapepaae duraalu, “Dią sáa nóló bitu noke foposaa yó mole-a, mió dä hágé betaaire be dë dekéró mupa de? Kale Whjné Naalema dowi ala dere whírapené dópóló eleké ai deyale ape. **46** E dópóló eleké deyale whí ai walapa, dią turukó horóló dä faalopa fiépe,” yalepó.

Yesu q tawale fo

(Mak 14:43-50, Luk 22:47-53, Jon 18:3:12)

⁴⁷ Yesuné ai fo du betepatei, ama yó matepa wosetere 12 whírapekó Judas sókó walepó. Ata, kale momatere be teteróló kaae tare whírapero so whí teteróló kaae tare whí disirapetamoné dotonale whírapetamo walepó. Atima atéró wouraalu, nópuluró bóe dele sepaketamo tao diliki yóló walepó. ⁴⁸ Téró, Yesu mepaae whíné dópóló eleké deyale whíné átamo wale whírapetamo fo dokóló duraalu, “Yálotamo kóló tukó nukupa, ti átóró hítipa, tawae,” ipakalepó. ⁴⁹ Atéró, kale Judas ą folosóró Yesu daalepaae sókowóló duraalu, “Yó matere whí, kóleó,” yóló, apuóló kóló tukó nalepó.

⁵⁰ Ti fo depa, Yesuné ąpaae duraalu, “No-ó, naao yaairaalu, wale ala téti yae,” yalepó. Tétepa, kale whírape atima hapale sókó woutóró Yesu botokó sóró tawalepó. ⁵¹ Atétepa, Yesuné ama fulumu whírapekó whí betané bóe dele sepake sókó sóró, so whímó Talepaae momaratere doasi topo whíné kutó diratere whíné woséli sāae deralepó.

⁵² Tétepa, Yesuné ąpaae duraalu, “Naao ai sepake bulatere be dolomó momó bulae. Ti noatepae, mepaae whí denétamo sepakené whí dupa, ti ai sepakenétei ą mo ti dóló sukunaalo ai ape.

⁵³ Naao kisipané-a, yálo Ayapaae 72,000 *enselrapené* ę tao sene wópóló dtonae depa, ama dotonaalomeipóló de? ⁵⁴ Yálotamo ai ala depa, ti kale asemó yaalopóló muló betere fo netéró dokonaaloé?” yalepó.

⁵⁵ Atéyale sukamó, Yesuné ai so whípaae duraalu, “Diaaq kisipané ęta, Gavman whírapetamo bóe dóló atimané teteróló kaae tare ala fasó

saai, whirape fea ąlisóró fole whi beteparaalu, ę tawóló daai sepakeraperó nópulurapetamo tao diliki yóló wou de? Betere dokö fea diąné momatere be tipiné bopéró daaló betere tikimó ę fo yó mótu betepa, diaaq ę tanipó. ⁵⁶ Ténitei ai yale alarape feata, ti Kótóné ama kóló whirapené asemó yóló muló betere fo motóró dokonóturaalu dapó,” yalepó. Atétepa, ama yó matere whirapené ą taaróló, atima fea botokó felepó.

*Juda fakené Yesu só deraai fo tokótamo yale fo
(Mak 14:53-65, Luk 22:54-55, 22:63-71, Jon 18:13-14, 18:19-24)*

⁵⁷ Atétepa, mo so whjmó Talepaae momaratere doasi topo whi Kaiapas-né bemó touróló betó mupa, Yesu tawale whirapené ą dapesó felepó. Aimó kale Moses-né asere fo yó matere whiraperó so whi teteróló kaae tare whi disirapetamo touróló betó molepó. ⁵⁸ Téyaletei, Pita ą Yesu fi tikimó nalo taaeta deté furaalu, so whjmó Talepaae momaratere doasi topo whjné be bopéró betere tipi tuapaae doropóló, aimó betó mole diki tare whirapetamo bituraalu, Yesupaae noa alakó eratéró kelaai, kaae tawóló beterepó.

⁵⁹ Atéró, so whjmó Talepaae momaratere whiraperó fo tokótamo yóló taleratere whirapetamoné kapala so whi dilikóló Yesu sukópóló, só deróló daaire bete kikitu betalepó.

⁶⁰⁻⁶¹ Atéró, atimané ą só deraai dapóló kapala fo yaletei, ai foné ą só deraaire sunipa, nalo whi tamo wóló duraalu, “Ai sekénéta, ‘Kótóné ai momatere be fisikóló sore be démó ama momó téyaalopó,’ depa dąmoné wosalepó,” yalepó.

62 Tétepa, mo so whjmó Talepaae momaratere doasi topo whj turukó holóló Yesupaae duraalu, “Ai whjrapené ya só deratere fo dapa, naao atimapaae fo mekó tokó menitere-a, noatepa de?” yalepó. **63** Téyaletei, Yesu fo tekeni hale daalepó. Atépa, kale momatere be kaae tare topo whjné apaae duraalu, “Mo titóró betó tare Kótóné keletómó yało yapaae mo dirii fo i dere ape. Yaṭa mo so whj fea teteróló kaae tanópóló, sóró beteró betere whj Kótóné Naalema Kerisopata, ti mió dappaetóró yó ḥlae,” depa Yesuné duraalu, “Épo. Naao mo dono ai dere ape.

64 Téretei, yało dią feapaae i dere ape. Take nalo waaire be dəmó, kale Whjné Naalema mo doasi fotokó bole Kótóné turu naasemó betepa koloo, ó hepen be taaróló ṣako dolomó sókó wapa koloo, yaalo ai ape,” yalepó.

65 Ai fo depa, so whjmó Talepaae momaratere doasi topo whjné ama deró betere kuti bisayóló duraalu, “Kótó faleyóló doka doka ai du betere ape. Ti ama ḥasókó fole ala depa kelalepó yaaire meipapakó kekəlaloé? Ti Kótó faleyóló doka doka dere fota, amatei depa dią feané ai wosale ape. **66** Térpa, diaaq noa kisipa mute?” depa, atimané duraalu, “A sinaitere fo amatei ai dapa sinópóló yae,” yalepó.

67-68 Téró, atimané ama kele dolomó fesqa apuróló, naase duné dóo, mepaae whjné ḥ okolope deké sóo yóló duraalu, “Kótóné so whj teteróló kaae tare whj Keriso-ó, ya Kótóné ama kɔló whjpata, ti ya dale whj dappaetóró yó ḥlae,” yalepó.

*Pitané Yesu ą tuénipó yale fo
(Mak 14:66-72, Luk 22:56-62, Jon 18:15-18,
18:25-27)*

⁶⁹ Atéró Pita, ai be bopéró daaló betere tipi bolaar dolomó betepa, kale kutó diratere so seimale betə ą beterepaae wóló duraalu, “Yákélé u Kaleli whíkó Yesutamo betəmó kwéale whí ai ape,” yalepó.

⁷⁰ Ti fo depa, so whí feané keletómó Pitané kale so seimalepaae duraalu, “Naao ai dere fota, noa fo yóló déró ę kisipanipó,” yalepó.

⁷¹ Atéró, kale whí ą ai be bolaare dopóku tū serekepaae sókó durupupa, me so seimalené ą kolóló ai betó mole so whí feapaae duraalu, “I whí ąkélé, Nasaret whíkó Yesutamo betəmó kutu betale whí ai ape,” yalepó.

⁷² Ti fo depa, Pitané kale dere fo kaae Talené keletómó dirii malo yóló duraalu, “Naao ai bopetere whíta ę tuénipó,” yalepó.

⁷³ Atéró sawa betale kílipaae, aimó daae mole mepaae whírape Pita beterepaae wóló duraalu, “Yáta atimatamo kutu betale whí mo híti ai ape. Ti noatepae, naao dere fo nakomené yá mo hítipóló hakeamó yó matapó,” yalepó.

⁷⁴ Ai fo depa Pitané duraalu, “Yálo diápaae mo i dere ape. Ai whí ę mo tuénipó. Yálo kapala fo depata, ti Talené ę mo doasi kwia melópólópó,” yalepó. Ai fo deretamotóró wá *kakaruk* bané hale yalepó.

⁷⁵ Tétepa, Pitané Yesuné ąpaae kale *kakaruk* bané hale yaaipatei, naao ę tuénipó fo sore félimó yaalopó yale fo kisipa muni walepó. Atétepa, Pita ą belapaae sókó doropóló bituraalu, mo doasi dekené sini wole du betalepó.

27

*Judas képi wéi nale fo
(Mak 15:1, Luk 23:1-2, Jon 18:28-32)*

¹ Atéró, so whjmó Talepaae momaratere topo whjraperó so whj teteróló kaae tare whj disirapetamo, mo hikatitei Yesu sukópóló daairaalu, fo taleyóló mulalepó. ² Atimané ą halika tикиné naase tamo dokóló, kale doasi *Gavman* topo whj Pailat beterepaae dapesó fóló, ama naase tuqmó mulalepó.

³⁻⁴ Atéró, Yesu mepaae whjné dópóló eleké deale whj Judas-né Yesutamo fo tokótamo yóló só deratere ala kolóló, amatei yale alamó dapóló, mo dowi fomaake kisipa mualepó. Atéró duraalu, mo so whjmó Talepaae momaratere whjraperó so whj teteróló kaae tare whj disirapetamoné ą melale 30 *silpa kapa moni* u kale whjrapepaae momó melaai felepó. Atéró atimapaae duraalu, “Me hásokó fele alakélé inipatei, ą dópóló yalo haletei eleké deale alané ę doasi dowi ala yalepó,” yalepó. Ai fo depa, atimané ąpaae duraalu, “Dapaae noa yaró de? Ai alata, naaotei ai yale ape,” yalepó.

⁵ Atétepa, Judas-né ama sale *moni* ai kale momatere bepaae fesekée faróló, amatei ą képi wéi nalepó.

⁶ Atétepa, so whjmó Talepaae momaratere topo whjrabené kale whjné teraae farale *moni* sóró taru duraalu, “I *monita*, whj daai dupuyaleteipa, Kótópaae matere *monitamo* touraqse yóló fo mulapó,” yalepó. ⁷ Téró, atima fo taleyóló duraalu, i *monita* mepaae wale whjrape sukutepa

douraaire tiki, kale doka haené wuti aletua dere whjrapené hae dupu yaai dapóló mulalepó. ⁸ Ai hae tikita, whj dójpóló eleké deyalemó, melale moniné dupuyaleteiné ai haené doi whjné samea sókó fele haepó, miokélé hale du beterapó. ⁹⁻¹⁰ Atéyale ala Kótóné kóló whj Jeremaiapaae yó matepa, ama aşeyóló muló betere fo motóróti dokonóturaalu yalepó.

“Talené ępaae i ala yae yóló muló betere fo sya furaalu, Israel so whj atimané ą dupu yóló melale 30 silpa moniné doka haené wuti aletu betere whjrapené hae tiki atimanétei dupu yópóló yae,” fo erapó.

Doasi topo whj Pailat-né Yesutamo fo tokótamo yalefo
(Mak 15:2-5, Luk 23:3-5, Jon 18:33-38)

¹¹ Ai ala hale du betepa, atimané Yesukélé doasi Gavman whjné sóró beteró betere topo whj Pailat-né keletómó daapa, ępaae woseturaalu, “Ya Judá so whj teteróló kaae tare doasi topo whjé?” depa, Yesuné ępaae duraalu, “Naaotóró mo dono ai dere ape,” yalepó.

¹² Ai fo depa, so whjmó Talepaae momaratere topo whjrapero so whj teteróló kaae tare whj disirapetamoné kae kae só deratere fo ępaae depatei, ama me fo tokó menipó. ¹³ Tétepa Pailat-né ępaae duraalu, “Atima kae kae forapené ya só derótú betepatei, ya fo tekeni dere-a noatepa de?” yalepó. ¹⁴ Ai fo depatei, Yesuné kale Pailat-né dere fo mo sawa tokó matere alakélé inipó. Ai ala kale doasi Gavman topo whjné kilituraalu, i whjta

atimané dere fo tokó matere alakélé mo dumipóló sira yalepó.

¹⁵ Téró, *Gavman* doasi topo whjné ba fo dokó fea atimané dua dere ala sya furaalu, qla detere sukamó so whj touróló, atimané kisipa mole *dipula* beteró betere whjkó betq hale fópóló doteyae depa, ti ai whjtóró dotonótua dapó. ¹⁶ Atéyale sukamó, dowi ala du betere doi mole whj Barabas *dipula* beteró beterepó. ¹⁷ So whj fea atéró wóló touró betepa, Pailat-né atimapaae woseturaalu, “Diaaq kisipané-a, mé whj *dipula* sokóló hale fópóló kisipa mute? Barabas doteyarópé, so whj feané Kerisopó du betere whj Yesu doteyaró de?” yalepó. ¹⁸ Ti noatepa meipó. Kale Juda so whj teteróló kaae tare whjrapené so whj feané Yesuné doi hale sóró horóló, dukirateremó atima dowi kisipa muturaalu, atimané ą daai kale Pailat-né ą beterepaae dapesó weirapóló kisipa mualepó.

¹⁹ Atéró, kale Pailat ą so whjtamo fo tokótamo yaai bituatere tikimó betepa, ama somané fo yó fótú duraalu, “Yalo mió mo dowi noke yaleteiné ę doasi seké yalepa, ai dowi ala mo betqkélé munire whjpaae me ala momókó eraqse,” yalepó.

²⁰ Téyaletei, so whjmó Talepaae momaratere topo whjraperó whj disirapetamoné so whjpaae duraalu, “Barabas ipaae wópóló dotonóturaalu, Yesu sinópóló oleróló dae yae,” yóló, so whj feapaae sesemeratere fo du betalepó.

²¹ Tétepa, kale *Gavman* whjné sóró beteró betere doasi topo whjné woseturaalu, “I whj tamokó mé whj diq beterepaae wópóló sokóló

dotonaróé?” depa, atimané duraalu, “Barabas wópóló dotonae!” yalepó.

²² Tétepa, kale Pailat-né so whípaae woseturaalu, “So whí feané Kerisopó du betere whí Yesu neyaroé?” yóló wosetepa, aimó daae mole so whí feané duraalu, “Àta, filipaa ni tómó olorae!” yalepó.

²³ Ai fo depa, Pailat-né atimapaae duraalu, “Ai whíta me dowi alakélé inipatei, hale noatepa daró de?” depa, atimané fo mo ti fakeyóló duraalu, “À, filipaare ni tómó olorae!” yalepó.

²⁴ Tétepa, ai yó mole so whí atimané kisipa mutere ala eraqsóró, Pailat-né sesýalemókélé mo suni, so whíné doasi foya yaaitere ala kolóló, so whí feané keletómó wéiné ama naase fukutu duraalu, “I whí delemó Kótóné matere kwiata, yálo saalomeitei, diaaqatóró saalopó. Atéró sókó fatere samea yálo naasemó yaqsóró, i fokotapa kelere?” yalepó.

²⁵ Ai fo depa, so whí feané duraalu, “Ai whí dele kwiata, Kótóné dáró dáné naale senaletamopaae melópólópó,” yalepó.

²⁶ Téró, so whí atimané Pailat-paae dotonae yale whí Barabas hale fópóló dotonóturaalu, mepaae diki tare whírapené Yesu fokosói alapi yóló, nalo filipaa ni tómó oleróló daai dapesó fae yóló melalepó.

*Diki tare whírapené Yesu faleyale fo
(Mak 15:16-20, Jon 19:2-3)*

²⁷ Atéró, kale Gavman whíné sóró beteró betere topo whíné ama diki tare whírape betere tiki wisinaale Pretorium-paae Yesu duwóló sóró felepó.

Téyalemó, diki tare whjirape feané ą boperóló daane walepó. ²⁸⁻²⁹ Téró, atimané ama deró betere kuti sokóló betä sonaai kuti deralepó. Atéró, mu daai képinétei doasi topo whjné deratere topo taopóló bopeyóló, ama topomó deralepó. Téró, atimané betä dotó tiki ama turu naasemó taróló, ą daalemó bukutiri tēane doropóló duraalu, “Juda so whjné topo whj-ó!” yóló faleyóló doka doka du betalepó. ³⁰ Atéró atimané ą fesäa apuróló, kale dotó tiki momó fasó sóró, ama topomó momó du momó du betalepó. ³¹ Atéró, atimané ą doka doka du beteró, sonaai kuti sókó sóró ama kuti momó deralepó. Téró, ą filipaa ni tómó oloraai dapesó felepó.

*Yesu filipaa ni tómó sukale fo
(Mak 15:21-32, Luk 23:26-43, Jon 19:17-27)*

³² Atéró dapesó fu beteremó, Sairin be hulua whjkó Saimon ą tūmó hokolaa depa, ą fasóló ai filipaa ni ąpaae naaomo beleyae! yóló sęyalepó. ³³ Atéró, atima betä hae doi Kolkotamó sókó walepó. Ai fo feteyóló whjné topo diri mole tikipó. ³⁴ Aimó atimané Yesumó betä hakesąai węiró mo *wain* węitamo hosekéróló tepeyaletei melalemó néni hóyalepó. ³⁵ Atéró atimané ą filipaa ni tómó oleróló, kılıpaae ama kuti saairaalu atimané ni kukwia teraae horóló mé whjné ni kukwia mo donotóró muni dorowapa, ti ai whjnétóró sua yalepó. ³⁶ Atéró, ą teó sukutu betepa, kale diki tare whjirape atima kaae tawóló betó molepó. ³⁷ Ą oleró betere ni topomó i betené dalepóló aseyóló oleralepó. Ai aseyóló olerale fo i ape.

JUDA SO WHI TĘTERÓLÓ KAAE TARE TOPO WHI YESU I
APE

³⁸ Kale olémi nuku betale whi tamokélé ątamo betamó, me whi ama turu naase dėró nimó oleroo, me whi fé naase dėró me nimó oleroo yalepó. ³⁹⁻⁴⁰ Mepaae ai tumó fua wuatere so whi atimané folópu kelepéyóló faleyóló doka doka duraalu, “Yata kale momatere be fisikóló, sore be dëmô momó teyaalopó du betale whipa, naaotei ya tao sae. Yatamo Kótóné Naalemapata, ti ai filipaa ni taaróló dere ape,” du betalepó.

⁴¹ Atéró kale dere kaae, mo so whjmó Talepaae momaratere topo whirapenékélé, Moses-né ase're fo yó matere whirapenékélé, mepaae whi disirapenékélé, faleyóló doka doka duraalu, ⁴² “Mepaae whirape sukaqsóró ama tao sua yaletei, ą sinaqsóró amatei tao sinitupo. Ti ąta, Israel fake so whjné doasi topo whi ereteiné filipaa ni taaróló dorowapa, ti dą ąpaae kisipa tiki tiraalopó. ⁴³ Ama duraalutamo, ą Kótóné Naalemapóló kisipa tiki tirateremó, Kótóné ą tao saai kisipa mutepa, ti tao sòpóló yae,” yalepó. ⁴⁴ Yesutamo kale betamó olerale olémi nuku betale whi tamonékélé u whirapené dere kaae, ą faleyóló doka doka dere forape dekéró du betalepó.

Yesu sukale ala

(Mak 15:33-41, Luk 23:44-49, Jon 19:28-30)

⁴⁵ Téró suka tuämó 12 kilok sukakelemó kaae sóró fóló, be kuluka derepaae 3-kilok-mó hae kwia mo fea dikiyalepó. ⁴⁶ Atéró be kuluka 3-kilok seretamo, Yesuné doasi fo fakeyóló duraalu, “Eloi, Eloi, lama sabakatani,” ai fo feteyóló, “Ę tęteróló

kaae tare Kótó-ó, Ḗteteróló kaae tare Kótó-ó, ᐃ yalo wotoró beterópóló noatepa taaróló feleé?” yalepó.

47 Ti fo depa, mepaae aimó daae mole so whírapené ama ai dere fo wosóló duraalu, “Ama Elaijapaae ape yóló ai dere ape,” yalepó.

48 Tétepa, atimakó whí betä mo hapale sururu yóló fóló, kale wépi kaae ḥla séró séli kēlaa kaae ere moi *wain wéi* kale wépi kaae ḥlamó tópuró séró, kapemó haka séró Yesu nópóló melaai séró felepó. **49** Téyaletei, mepaae whírapené duraalu, “Ilaija wóló tao sene walémóló kelaalopa, atéró olerópóló taalae,” yalepó.

50 Atéró, Yesuné ama kepe bete sókó furaalu, kale dere kaae doasi fo fake yóló ᄀ sinalepó.

51 Atéteretamotóró kale momatere be satáleróló oleró betere kuti óté kaae séró tereketé doropóló, a salepaae sókó deralepó. Téturaalu, doasi bao yale tikimó kaporapekélé terekeyóló felepó.

52 Atéturaalu, whí dourale tikikélé turukwé fóló, mo take Kótóné ama kae séró beterale so whí sukutepa douraletei, dou taaróló momó kepaayóló fua yalepó. **53** Yesu atéró kepaayóló fi kílipaae, ai kale kepaayale so whírape mepaae so whíné kolópóló, Kótóné ama kae ténó betere Jerusalem be huluapaae yó male felepó.

54 Atétepa, kale diki tare whírapené topo whírō Yesu me ala yaqsóró, kaae tare diki tare whírapetamoné doasi bao dere alaró mepaae kae kae dere alarapetamo kolóló, atima fea winé sukóló diri furu furu yóló duraalu, “Haió! i whíta, Kótóné Naalematóró mo hítipó,” yalepó.

55 Téró, Yesu ᄀ mepaae ḥla ḥla yayatepa tao

sóró mótsua yale sorape, Kaleli hae kwia taaróló wóló, Yesupaae eratere ala kelaii mo tumó daae mulu, kese faló beterepó. ⁵⁶ Atima ai sorape kuamó Maktala be hulua sokó Mariakélé, Jems-ró Josis-tamoné hama Mariakélé, Sebediné naalema tamoné hamakélé, atima atéró daae molepó.

*Yesu dourale ala
(Mak 15:42-47, Luk 23:50-55, Jon 19:38-42)*

⁵⁷ Be mo felekemó dikiyaai deretamo, betä Aritamatea be whíkó néli whí Josep walepó. Ai whí akélé Yesuné yó matere whí betalepó. ⁵⁸ Kale sekéné Yesuné tiki saai dapóló, kale topo whí Pailat-paae wosene felemó, Pailat-né ama diki tare whírapepaae duraalu, “I sekéné Yesuné tiki ama sóró faaipó dapa, sóró fópoló melae,” yalepó. ⁵⁹⁻⁶⁰ Atéró matepa mo dë tekée fi *linen* kuti wisinaalené Yesuné tiki bopeyóló só fóló, mepaae sukale whí dourénire kane dolomó Yesuné tiki mulalepó. Téró kale dou tū kinaai aleyóló mulale kane fake biliraté fóló kinóló ą felepó. Ti ai kane dolota, kale whí Josep ą sukutepa dourópóló, aleyóló muló betere tikipó. ⁶¹ Atétepa, kale Maktala be hulua sokó Mariaró ama yakoma Mariatamo ai kale whí douró betere tiki kese faróló beterepó.

*Yesuné tiki me ala yaqsóró diki tare whírapené
kaae tare ala*

⁶²⁻⁶³ Atéyale sisópaae dótoró sáa nóló betaairaalu, ąla ąla taleyóló mulóló, be dëtepa i ala yalepó. Kale moma dere be kaae tare topo whírapero Farisi whírapetamo Pailat beterepaae fóló duraalu, “Doa whí-ó, ai kale so whí dilikité kutu

betale whị a sukaai bitu be dę sore kemetepa, a momó kepaayóló betaalopó depa, dąné wosalepó. ⁶⁴ Atéró ai kale sukaalé whịnéné ama yó matere whịrapené ama tiki olémi sóró fóló, mo whipaae a momó kepaayóló beterapó deté kuturaalu, so whị dilikqalo ai ape. Atéró dilikitere alané ama take folosóró so whị dilikqaletei teraae faalopó. Téyaqsórópa, naao diki tare whịrapené ai kale whị dourale tiki be dę soremó mo wisiyóló kaae tawópóló yae,” yalepó.

⁶⁵ Ai fo depa, Pailat-né so whị teteróló kaae tare whịrapepaae duraalu, “Whị douró betere tiki mo wisiyóló kaae tawópóló, mepaae diki tare whịrape dapesó fóló, etéró kaae tawae yóló yó melae,” yalepó. ⁶⁶ Atétepa atima fóló, kale whị dou mené tukiyalemóló kelaai tų kinale kane fakeró hale daale kane kwiatamo meke eróló, tuqmó siri mulóló diki tare whịrapepaae kaae tawae yóló sóró daalalepó.

28

*Yesu kepaayóló fele fo
(Mak 16:1-10, Luk 24:1-10, Jon 20:1-18)*

¹ Téró kale sāa naai tukóló mulale suka kemeyóló *fula* kaae sere be dęmó mo hı̄katitei, Mak-tala be hulua so Mariaró yakoma Mariatamo kale whị dou kelaai felepó.

² Atéró, kale so tamo dou tópaae sókó faai teó fu betepatei, betä *ensel* hepen bemó dorowóló, dou kinó betere kane fake tukwę faróló a tómó beterepó. Ai kane fake tukwę falateremó, mo doakale bao yalepó. ³ Ama tiki mo epée dę kaae

iruraalu, ama deró betere kutikélé mo dę tekée fapa kelalepó. ⁴ Ai dou kaae tawóló betó mole diki tare whırapené ą kolóló, winé sukóló diri furu furu duraalu, sukóló mole whırape aoyóló haemó deraapisa fóló molepó.

⁵ Téró kale so tamo sókó wapa, kale *ensel-né* atimaamopaae duraalu, “Diaamo wiyaçse. Diaamota, filipaa nimó dale whı Yesu kèle waletei yalo tuérapó. ⁶ Ti ąta imó muni, ą mulale tiki hälerapa kelaai ape. Ti take ama yale fotóró dokonóló, ą kepaayóló falapó. ⁷ Atérapa, diaamo hapale fóló, ama yó matere whırapepaae i fo yae. Ą mo ti sukäletei kepaayóló, dia nalo wópoló api Kaleli haepaae furaalu, ątamo aimó hokolaa yóló kelaalopa, ape yale fo yalo diaamopaae i dere ape,” yalepó.

⁸ Atétepa, kale so tamo wirutei mo hajtamo whı dou taaróló, ama yó matere whırapepaae yaai dapóló sururuyóló felepó. ⁹ Atéró fu betepa, Yesu hapale sókó wóló daalu koleó yalepó. Atétepa, atimaamo ą daalepaae fóló, ama hómó apuó taru Tale-ó du betalepó. ¹⁰ Atétu betepa, Yesuné atimaamopaae duraalu, “Wiyaçse! Diaamo fóló, yalo norapepaae diaaq ę u Kaleli haemó ke-laasepóló ape yalepó, yaai fae,” yalepó.

Diki tare whırapené i ala kelalepóló yale fo

¹¹ Téró ai kale so tamo fu betepatei, kale mepaae dou kaae tawóló betale diki tare whırape atima momatere be kaae tare topo whırapa beterepaae fóló, atimané kelale alarape fea yó melalepó. ¹² Ti fo depa, mo so whımó Talepaae momatere topo whıraperó mepaae so whı teteróló kaae

tare whị disirapetamo betapaae touróló bitu, i ala yaalopóló taleyóló mulalepó. ¹³ Atéró fo deyóló, kale diki tare whírape atimané kelale ala mo so whípaae yaqsóró fo mulótú duraalu, “Mené diapaae noa ala yaleé depa i fo yae, ‘Da firepaae Yesuné ama yó matere whírape wóló, ama tiki olémi sóró falapó yae,’ ” yóló doasi moniné dupuyalepó. ¹⁴ Atéró duraalu, “Gavman topo whjné i dere fo wosetepa, diatamo doasi fopaae buóló me ala eraqsóró dia seséturaalu, djanétei ama kisipa tiki feléraalopó,” yalepó. ¹⁵ Téró, kale diki tare whírape doasi moni sóró furaalu, atimapaae yae yale fotóróti deté kwéyalepó. Atéró dere fo so whị feané wosóló, fakerale fo mió i alimó betó mole Juda so whjnékélé wosóló mo kisiparapó.

*Yesuné ama yó matere whírapepaae yale fo
(Mak 16:14-18, Luk 24:36-49, Jon 20:19-23)*

¹⁶ Téró Yesu a sukaai bitu, ama yó matepa wosetere 11 whírapepaae, atamo Kaleli haemó daale hasi fosómó hokolaa yaalopó, yale fo tuéru atima felepó. ¹⁷ Atéró fóló, aimó atimané a kolóló, hemée deyóló betó mulu Tale-ó du betalepó. Tétu betaletei, mepaae whírapené Yesu a hiji yale molópóló, kisipa tamo mutu beterepó. ¹⁸⁻¹⁹ Tétepa, Yesu a atima betere felekepaae fóló duraalu, “Ó hepen bemókélé i haemókélé ere ala fea yalo teteróló kaae tanópóló, Kótóné e sóró beteró beterapó. Térapa, dia i hae kwiamó betóló fale so whị beterepaae fóló, atimakélé yalo yó matepa wosetere so whị baterópóló, yó maté kwéyae. Atéturaalu Alima, Naalema, Dei Kepe Wisi, djané betá doimó wéi tópurótua yae. ²⁰ Tétu, yalo diapaae

Matyu 28:20

clii

Matyu 28:20

yae yóló mulale ala fea, atimanékélé wosóló sya
fópóló yó mótu beta. Yálo dią taaróló feni, dą
fea betämó bitiré fóló, kemene fole alimó sókó
faalopóló i yóló mulatere ape,” yalepó.

**Yesu Kerisoné So Whj Tao Sere Kisi Fo Wisi
The New Testament in the Falopa Language of Papua
New Guinea**

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Falopa)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2009-10-31

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

0102a9df-173c-5a64-b766-14ab67a86105